

Forord

Takk til familien min som på alle stadier i prosjektet har fungert som en velutviklet, lærende organisasjon. Dere har bidratt til at *virksomheten blir i stand til å mestre daglige utfordringer og etablere ny praksis når det er nødvendig* (Moland 2007). Sindre står for ledelse, tilrettelegging, motivasjon og korrekturlesing. Emil står for veiledning, kunnskapsutvikling og refleksjon og Bastian er en øyeåpner for taus kunnskap og en god partner å ha med på forelesninger. Takk for tålmodighet, forståelse og godt samarbeid, alle tre.

Takk til veilederen min Berit Berg for å alltid åpne døra med et smil og for at jeg hver gang gikk ut av kontoret ditt, gikk ut med ny giv og nye tanker.

Takk til mine medstudenter for gode samtaler, tilbakemeldinger og latter. Å dele denne prosessen med dere har vært motiverende. Jeg har stiftet nye, uvurderlige vennskap.

Takk til mamma og pappa, søsken og svigerbror for avlastning og arbeidsro når det trengtes.

Takk til gode naboer for fine smil, oppmuntrende ord og nydelige kanelboller.

Disse to årene har vært berikende og prosessen med å avslutte avhandlingen har gått lettere enn forventet, takket være alle dere.

Når jeg nå står med det ferdige produktet i handa, kjenner jeg at amming på forelesning, skriving på solværsdager og et stuebord dekket med bøker i seks måneder, var en investering verdt å gjøre.

Therese Aasheim Norås

Innhold

Sammendrag	4
Summary	6
1.0 Innledning.....	8
1.1 Formålet med oppgaven	10
1.2 Oppgavens oppbygging.....	11
1.3 Aktuelle begreper	12
2.0 Organisatoriske og juridiske rammer for barns deltagelse	14
2.1 Barnevernets mandat	14
2.2 Barnevernets oppbygging.....	15
2.3 Barnvernløftet.....	16
2.4 Det juridiske grunnlaget for barns rett til medvirkning	17
2.4.1 Barns rett til deltagelse - FNs barnekonvensjon.....	17
2.4.2 Barns rett til deltakelse i barnevernloven	19
3.0 Metodisk tilnærming	21
3.1 Hermeneutikk	21
3.1.1 Den hermeneutiske sirkel	22
3.1.2 Forforståelse	22
3.2 Fenomenologi.....	23
3.3 Innsamling av informasjon	23
3.3.1 Det kvalitative forskningsintervju	23
3.3.2 Intervjuguide.....	26
3.3.3 Informantutvalg.....	27
3.3.4 Gjennomføring av intervjuene.....	28
3.3.5 Transkribering	29
3.4 Analyseprosessen	30
3.5 Etske betraktninger.....	31
3.6 Metodiske refleksjoner	32
4.0 Kunnskapsstatus og teoretisk forankring.....	34
4.1 Veien til dagens forståelse av barn og barndom	34
4.1.1 Barn og barndom til forskjellige tider.....	34
4.1.2 Psykologiske perspektiver på barn og barndom i utvikling.....	34
4.1.3 Sosiologiske perspektiver på barn og barndom i utvikling	35
4.2 Barn som aktører	36
4.2.1 Det sosialt konstruerte barnet	36

4.2.2 Barnet som stamme	37
4.2.3 Barn som minoritetsgruppe	38
4.2.4 Det sosialt strukturerte barn.....	39
4.2.5 Oppsummering	39
4.3 Barns perspektiver.....	40
4.3.1 Det dobbelte blikk	42
4.4 Kunnskapsstatus – hva vet vi om mindre barns deltagelse i barnevernet?.....	44
4.4.1 Ulike barnesyn.....	44
4.4.2 Hva hemmer barns rett til medvirkning i barnevernet?.....	45
4.4.3 Hvilke faktorer kan bidra å styrke barns deltagelse?.....	46
4.4.4 Et eksempel på holdningsarbeid i barneverntjenestens syn på barn.....	48
4.4.5 Oppsummering	49
5.0 Perspektiver fra praksisfeltet.....	50
5.1 Hva er medvirkning for de mindre barna?	50
5.1.1 Barna gir informasjon for å belyse saken	50
5.1.2. Barna blir sett	52
5.1.3 Barna trenger informasjon fra barneverntjenesten	54
5.1.4 Tiltaket treffer bedre.....	56
5.1.5 Andre personer nær barnet gir opplysninger/snakker med barnet.....	56
5.1.6 Oppsummerende refleksjoner.....	58
5.2 Hvordan styrker barneverntjenesten de mindre barnas rett til medvirkning?.....	61
5.2.1 Egnede strategier	61
5.2.2 Kunnskap og kunnskapsdeling	63
5.2.3 Refleksjoner rundt temaet med kolleger og veiledere	64
5.2.4 Gode erfaringer.....	66
5.2.5 Føringer fra ledelse og tankesett på kontoret.....	67
5.2.6 Oppsummerende refleksjoner.....	68
5.3 Utfordringer som oppstår når barn mellom 3 og 7 skal medvirke i egen sak.....	70
5.3.1 God tid og dårlig tid	70
5.3.2 Dokumentasjon.....	72
5.3.3 Barnevernskonsulentens kompetanse og personlige verdigrunnlag	74
5.3.4 Påliteligheten av barnas utsagn	76
5.3.5 Oppsummerende refleksjoner.....	77
5.4 Hvordan begrunner de det å ikke gjennomføre samtaler med barn.....	80
5.4.1 Andre er bedre egnet	80
5.4.2 Barnas sårbarhet	81

5.4.3 Oppsummerende refleksjoner.....	82
6.0 Avsluttende refleksjoner.....	84
6.1 Leder – Barnevernskonsulent	85
6.1.2 Tydeliggjøre barns rett til deltakelse	85
6.1.3 Barneverntjenesten – en lærende organisasjon?.....	87
6.2 Barnevernkonsulent – Barnevernkonsulent.....	88
6.3 Barnevernkonsulent – Barn	90
6.3.1 Det er en treningssak	90
6.4 Avsluttende kommentarer	92
Litteraturliste.....	94
Vedlegg	

Sammendrag

Jeg ønsker med denne undersøkelsen å finne ut hvilke faktorer som kan være med å påvirke hvordan barn mellom 3 og 7 får mulighet til medvirke i egen sak. Hvordan barnvernkonsulentene som er barnas portåpnere til medvirkning, vurderer og legger til rette for dette.

Studien har en kvalitativ tilnærming der jeg har intervjuet barnevernkonsulenter og deres avdelingsledere i forskjellige deler av barneverntjenesten i to kommuner i Norge. Jeg gjennomførte et gruppeintervju med barnvernkonsulenter og 6 enkeltintervjuer hvor tre var med avdelingsledere og tre med barnevernkonsulenter. Med utgangspunkt i barnevernkonsulentens og avdelingslederens erfaringer ønsker jeg å prøve å få et innblikk i hvilke faktorer som kan påvirke deres vurderinger rundt barns medvirkning i egen barnevernssak.

Funnene fra undersøkelsen indikerer at barnvernkonsulentene har et sterkt grunnsyn om at barn er egne individer med rettighet til å bli hørt, i tråd med det rådende syn på barn både i forskning og i samfunnet generelt. Alle barn skal bli hørt, men det virker som det er vanskelig å inkludere de mindre barna i dette. Det er stort rom for skjønn i tolkningen av dagens barnevernlov når det kommer til barns muligheter for medvirkning og hvor sterkt barns uttalelser skal legges vekt på. Disse skjønnsmessige vurderingene bygger på forskjellige typer kunnskap og personlige erfaringer, som må opp og frem til drøfting for utfordre hvordan barneverntjenesten betrakter de mindre barna og deres muligheter til medvirkning.

Jeg fant tre ulike nivåer som påvirker barnevernkonsulentenes vurderinger for barns mulighet til medvirkning i barneverntjenesten, utover samfunnsmessige, politiske og juridiske føringer. Det første nivået er mellom ledelse og barnevernkonsulent. Tydelige føringer fra ledelsen og tilrettelagte strukturer på det aktuelle kontoret er viktig for at barnevernkonsulenten skal prioritere å inkludere de mindre barnas perspektiver i en arbeidshverdag som er preget av krysspress fra mange kanter. Det neste nivået gjelder drøftinger og refleksjoner mellom barnevernksulentene og eller en veileder. Selv om vi har kommet langt i synet på barn som kompetente aktører i eget liv, blir fortsatt de mindre barna ofte ekskludert i sin egen barnevernsak. Gjennom refleksjon og drøfting kan man synliggjøre verdiene man baserer sine skjønnsmessige avgjørelser på, og kanskje endre sine verdisyn ved at man sammen skaper ny

kunnskap. Dette kan man oppnå gjennom refleksjon med hverandre og utfordre hverandre med at man har forskjellige verdisyn og andre erfaringer. Det siste nivået er avhengig av de andre nivåene. Barnevernkonsulenten må gjennom de andre nivåene, eller egen erfaring, ha arbeidet seg inn i et verdisyn som anerkjenner også de mindre barna som kompetente aktører i eget liv, med egne perspektiver på egen hverdag. Det siste nivået handler nemlig om det som skjer mellom barn og barnevernkonsulent. Her kommer samtalemetoder, trening i kommunikasjonsferdighet med barn og kunnskap om barns utvikling inn. Man kan være god på å snakke med barn, men hvis man ikke anerkjenner barn og deres måte å se verden på, blir informasjonen verdiløs fordi den stopper hos barnevernkonsulenten som sitter med nøklene for å bringe den videre.

Alle barn skal høres, men..... Dette forbeholdet handler ofte om skjæringspunktet mellom barns rett til deltakelse og barns rett til beskyttelse. Gjennom refleksjon og tydelige verdistandpunkt i alle nivå i organisasjonen kan man utforske prinsippet om barns rett til deltakelse, uten at det skal gå på bekostning av barns rett til beskyttelse.

Summary

In this study, I attempted to find factors that influence children's degree of participation in their own child care case when they are as young as between 3 and 7 years. How can child care workers evaluate and arrange children's participation in their own case?

This is a qualitative study where I interviewed child care workers and their department managers in different departments of the Norwegian Child Care Services, in two different counties in Norway. The interviews consisted of one group interview with child care workers and six single interviews, where three were with department managers and three with child care workers. Basing the interviews on the individuals' experiences, the aim was to investigate the factors that could influence the child care workers' judgements on how children can participate in their own case.

The study's findings indicate that child care workers have a fundamental view of children as individuals with a right to be heard; such a view supports the current view of children from research and the rest of society. All children *must* be heard, but including also the smaller children in such an ideal seems more challenging. The degree to which children can participate and influence decisions that affect them is open to interpretation in the current law on children's rights, the interpretations of the law are based on professional knowledge and personal experience, and these two factors must be challenged and debated by the organisation to make the Norwegian Child Care Services more aware of how children and their options for participation in decision-making should be treated.

I found three different levels which in turn influence the child care worker's judgements of children's degree of participation in decision-making, beyond societal, political and judicial statements. The first level concerns departmental management and the child care worker. Clear guidance from the management and organised structures in the individual departments are important factors that contribute to priority and inclusion of the younger children's perspectives. The second level concerns discussions and reflections between child care workers and a supervisor. Even if society has come a long way in considering children as able to make decisions concerning their own lives, the younger children are still often overlooked in decisions concerning their lives. Through reflection and discussion, the ideas that decisions are based on can be made more explicit and contribute to new ideas on how to make future

decisions by combining experience and knowledge from child care workers. These new ideas come from through reflection and discussion of different ethical principles and experiences. The last level depends on the other two: the child care worker must, through the other levels, or experience, have developed a set of ethical principles that acknowledges the younger children as competent to make decisions about their own lives, and that also children have their own, unique perspective of life, like adults; thus, the last level concerns the interaction between child and child care worker. Important factors here are conversation techniques, training and experience with ways of communicating with children and knowledge of children's development. In addition to be able to talk to children, a child care worker must also be able to interpret the child and acknowledge its world view in order to help. The information received through conversation with the child becomes worthless if it stops with the child care worker. Instead, the child's views and opinions of its situation must be communicated to the system, by bringing the information further the child care worker makes it possible for the child to resolve or improve its situation.

All children shall be heard, *but...* This reluctance comes as a result of the conflict of interest between children's right to participate and children's right to protection. Through reflection and established ethical principles in all levels of the organisation, the issues of children's right to participate can be explored without jeopardizing children's right to protection.

1.0 Innledning

Jeg opplever hele tiden at barn har en egen måte å betrakte verden på, og deres uttrykk for dette synet gir meg til stadighet noe å tenke på. Jeg sto på badet med min sønn på 4 år. Det var en typisk morgen hvor alle skulle ut av huset til et visst tidspunkt. Jeg syntes min sønn brukte lang tid på morgenstellet, så jeg sa til han: *i dag har vi litt dårlig tid, så må du hjelpe mamma slik at jeg rekker det jeg skal*. Da svarte han: *Nei, jeg har fin tid jeg!* mens han fortsatte med det han holdt på med, ikke det jeg ville han skulle gjøre. Så jeg ble litt streng og sa: *Er ikke du stor gutt og skal hjelpe mamma i dag, så vi rekker det vi skal?* Da sa han: *Jammen mamma, jeg har fin tid, du kan få litt fin tid av meg!* Det går ikke an å diskutere begrepet tid med han, fordi at han har ikke samme oppfatning av tid som jeg har, men han hadde likevel et perspektiv på situasjonen som er like ekte i situasjonen som mitt perspektiv var.

Tema for denne studien er hvordan ansatte i barnevernet legger til rette for å få fremme de mindre barnas, fra 3 – 7 år, deltakelse i egen sak i barnevernet. Hvordan de prøver å ivareta deres perspektiv på egen sak og om de mener at dette er et perspektiv som tilfører noe til deres vurderinger. Barns medvirkning i barnevernet trekkes stadig fram i fagfeltet som et område som blir nedprioritert og som ansatte i barnevernstjenesten trenger mer kompetanse om (Skauge 2010, Strandbu 2010). Barn skal ha noe å si i sin egen hverdag, de vet best hva de trenger. Dette synes også ellers i samfunnet gjennom for eksempel barnas supershow på barne-tv som har barn som programledere, Supernytt (nyheter for barn), ungdomsråd og Barnevernsproffene¹. Barn blir tatt på alvor fordi de blir regnet som de beste ekspertene om sin egen tilværelse.

Barnevernsproffene er spesielt opptatt av at barns medbestemmelse og innflytelse må styrkes, og at barn i barnevernet må gis god og tilpasset informasjon (Høringsnotat fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012). Noen av barna i barnevernet har fått god informasjon helt fra de var små, mens noen ikke vet hvorfor livet har blitt som det har blitt. Barnevernsproffene presiserer hvorfor det er så viktig for dem å få informasjon, hele veien og gjerne flere ganger. De etterlyser at saksbehandlerne tidligst mulig tar et tydelig ansvar for å gi barnet informasjon om både familiehistorie og veien videre. Ungdommene forteller at det å få informasjon tidlig gjør at historien din blir din egen og skåner mange for usikkerhet og

¹¹ Barnevernsproffene er unge 14-19 år, hver av dem med erfaring som brukere av barneverntjenesten.

belastning i tenårene. Informasjon gir barn reell innflytelse over eget liv og vurderingene som blir gjort i framtiden.

Et ledd i regjeringens prosess om å få et bedre barnevern har vært å hente inn synspunktene til ulike aktører inn barnevern, både brukere av tjenesten og fagmiljø. På bakgrunn av disse rapportene fra blant annet Barnevernproffene, Barnevernpanelet² og NOU 2012:05 *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet* skal regjeringen gjennomføre endringer i barnevernet som omfatter mer ressurser, endringer i barnevernloven og kompetanseheving. Barnevernet skal løftes gjennom barnevernsløftet, og beskjeden fra ulike faginstanser og aktører i barnevernet er klar, barna må få anledning til å være med å løfte.

Statens helsetilsyn gjennomførte i 2011 et landsomfattende tilsyn i det kommunale barnevernet. Tilsynet skriver i sin rapport at barns rett til å bli hørt er et grunnleggende prinsipp og gjelder alle forhold som berører barnet. Mangler ved barns medvirkning var et gjennomgående trekk i de tilsynsrapportene som hadde observasjoner om dette. Det var tilfeldig om barn ble snakket med eller ikke.

Statens helsetilsyn ser det som svært alvorlig at mange kommuner ikke ivaretar barns rett til medvirkning. Barnet er hovedpersonen i eget liv og kan gi avgjørende informasjon. Barnet skal derfor gis anledning til å uttale seg dersom det ønsker det.
(Rapport fra Statens Helsetilsyn)

Tilsynsmelding fra 2011 påpeker at i flertallet av kommunene mangler det systematikk for å samtale med barn. Tilsynet trekker fram noen punkter de tror kan være grunnen til dette:

- Barnevernstjenesten manglet rutiner for samtaler med barn.
- De hadde rutiner, men fulgte de ikke.
- De gjennomførte samtaler, men dokumenterte de ikke.
- Ledelsen spurte ikke etter samtaler med barn.
- De tilsette i barnevernstjenesten mangler kunnskap om retten barn har til å medvirke.

(Statens Helsetilsyn)

² Regjeringen inviterte fagmiljøer og folk med erfaring fra og med barnevernet til å delta i et barnevernspanel.

1.1 Formålet med oppgaven

Barns deltakelse er viktig og skal fremmes, dette er klare signaler på det både fra politisk og faglig hold. Dette er en målsetting som er viktig både med hensyn til hva som er det beste for hvert enkelte barn, men at også at barnets perspektiv er viktig for å få belyst saken godt nok, og da kunne fatte en velbegrunnet beslutning. Det kan også bidra til å sikre god praksis i barnevernet for øvrig. Jeg ønsker å sette søkelyset på de mindre barna mellom 3-7 år og hvordan barnevernet vurderer deres deltagelse i egen sak. Jeg finner ikke mye forskning som undersøker de mindre barnas deltagelse i barnevernet, men jeg finner mye litteratur på hva som hemmer barns deltakelse i barnevernet, uavhengig av alder. Strandbu oppsummerer i sin gjennomgang av aktuell litteratur tre barrierer for barns deltakelse i barnvernet; frykt for å påføre barn belastninger gjennom deltagelse, manglende kompetanse innen barnevernet i å snakke med barn, manglende strukturer for å sikre barns deltagelse. I denne undersøkelsen ønsker jeg å finne faktorer som kan bidra til bryte ned noen av disse barrierene og i større grad inkludere de mindre barna i sin egen sak.

Med utgangspunkt i barnvernskonsulentens og lederens egne erfaringer og refleksjoner rundt det å inkludere barn, vil jeg prøve å utforske hvordan de vurderer barns rolle i egen sak og hvordan de forstår barn med bakgrunn i det økende fokus på barns rett til deltagelse. Jeg ønsker å se på hvilke muligheter og begrensninger som ligger i barnverntjenestens arbeid for å inkludere de mindre barna i sin egen sak, basert på barnevernkonsulentens vurderinger. Barnevernkonsulentens vurderinger er i stor grad basert på skjønn, derfor vil jeg også prøve å belyse hvordan tjenesten som helhet jobber med mindre barn og medvirkning, gjennom signaler og tilrettelegging fra ledelsen. Dette ønsker jeg å gjøre for å se om ledelsens signaler og tilrettelegging kan fungere som et kompass for hvordan barnvernkonsulentene gjør sin skjønnsbaserte vurdering.

Forskerspørsmålet blir som følger; *Hvilke faktorer påvirker barn, mellom 3-7 år, og deres muligheter for medvirkning i egen barnevernssak?*

I dette ligger et ønske om å se på hvordan barneverntjenesten går fram for å fremme barnets perspektiv i saker som gjelder barnet selv.

- Hvordan vurderer barnevernkonsulentene de mindre barna og deres muligheter for deltagelse i egen barnevernssak?

- Er søken etter mindre barns perspektiv på egen sak noe som blir vektlagt og prioritert fra ledelsen som et viktig prinsipp?
- Hvilken rolle spiller ledelsens føringer for vurderingene den enkelte barnevernkonsulent gjør i forbindelse med de mindre barnas medvirkning?

1.2 Oppgavens oppbygging

I dette innledende kapittelet har jeg presentert bakgrunnen for valg av tema, samt forskerspørsmål og formålet mitt med oppgaven. Avslutningsvis vil jeg redegjøre for aktuelle begreper som blir brukt videre i oppgaven.

I kapittel to vil jeg presentere barnevernets organisatoriske rammer i vid forstand, deretter vil jeg presentere det juridiske grunnlaget for barns medvirkning i form av deler av FNs barnekonvensjon og barnevernloven.

Videre i kapittel tre vil jeg gjøre rede for framgangsmåten og den metodiske tilnærmingen i denne undersøkelsen, fra planlegging, gjennomføring av intervju, transkribering og analyse av materialet.

I kapittel fire, som jeg kaller teoretisk forankring og kunnskapsstatus, vil jeg gå nærmere inn på litteratur som tar for seg forståelsen vi har av barn og barndom i dag, samt en gjennomgang av begrepet *barns perspektiver*. Jeg avslutter kapittelet med et utvalg av tidligere forskning som er gjort rundt dette temaet.

I kapittel fem, perspektiver fra praksisfeltet, vil jeg presentere analyse og drøfte funn fra denne undersøkelsen, sett i lys av teori og tidligere forskning.

Kapittel seks inneholder en avsluttende drøfting av funnene og tilslutt en oppsummerende kommentar.

1.3 Aktuelle begreper

Medvirkning er et begrep jeg synes er kompleks å bruke. Barnevernsprouffene sier i høringssvaret til endringer i lov om barnevern, at begrepet kanskje har mistet litt av gnisten. Det har kanskje blitt et ”dekknavn” som rommer mange forskjellige verdier. (Barnevernsprouffene 2012)

Da regjeringen la fram sitt forslag til lovvedtak 05. april 2013 skriver de:

Departementet fant i høringsnotatet etter en samlet vurdering at begrepet ’medvirkning’ er det mest dekkende når det gjelder å få frem viktigheten av at barnet skal ha reell innflytelse i alle de prosesser som barnet deltar i under sin kontakt med barnevernet. Ved å benytte dette begrepet blir det tydeliggjort at barnet er blitt godt og skikkelig informert, blitt hørt, har fått anledning til å uttale seg i trygge omgivelser og på m ter som gir barnet en følelse av å bli lyttet til og tatt hensyn til. Da vil man kunne si at barnet har medvirket, selv om det i noen situasjoner og tilfeller må bestemmes noe annet enn det som barnet selv ville ønsket (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013).

Jeg velger også å bruke begrepet medvirkning og betydningen som ligger i begrepet definert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i oppgaven, fordi det er dette begrepet barnevernstjenesten har forholdt seg til og skal fortsette å forholde seg til i framtiden.

Både begrepet og fenomenet *deltakelse* er flertydig. Hvordan *deltakelse* defineres, vil ha betydning for hvordan praksiser kan begrunnes og utformes (Ulvik 2009). Vis og Thomas (2009) foreslår følgende tilnærming til begrepet: Først må barnet ha informasjonen den trenger for å forstå hva saken handler og hvilke argumenter og valgmuligheter som finnes. Deretter må barnet få muligheten til å uttrykke sine egne ønsker og perspektiver og tilslutt må barnas perspektiver på egen tilværelse ha betydning for beslutningsprosessen. Strandbu (2011) beskriver deltakelse som *engasjement i kommunikasjon og samhandling med barn, der siktemålet er å oppnå forståelse av barnets opplevelser, uttrykk og meninger* (s. 81) Jeg vil i denne oppgaven legge meg tett opp mot Strandbus beskrivelse av ordet deltagelse. Jeg forstår i Strandbus definering av deltakelse at det er naturlig å legge vekt på *barns perspektiver* og

innholdet i dette begrepet. Jeg vil derfor redegjøre for begrepet *Barns perspektiver* i kapitlet *Teoretisk forankring*.

De mindre barna er en benevnelse jeg bruker ofte i oppgaven og da referer jeg til barn i aldersgruppen 3-7 år.

2.0 Organisatoriske og juridiske rammer for barns deltagelse

2.1 Barnevernets mandat

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet udatert).

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et overordnet ansvar for barnevernet, mens forvaltningen av barnevernet i hovedsak er lagt til den kommunale barneverntjenesten og staten ved Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Barnevernets viktigste oppgaver er å ta de skritt som til enhver tid er nødvendig for å beskytte barn mot omsorgssvikt og motvirke at barn lider fysisk og psykisk overlast. Barnevernet skal gi hjelp og støtte til barn og familier, gjennom å iverksette hjelpetiltak når det er forhold i familien som gjør at barnet trenger det. Vanlige hjelpetiltak er barnehageplass, råd og veiledning eller støttekontakt. Så langt som mulig skal tiltak settes inn med foreldres samtykke, men barnevernet har også et ansvar for å gripe inn, selv om foreldrene til barnet ikke er enig. Dersom et barn skal plasseres utenfor hjemmet uten foreldrenes samtykke, må det treffes vedtak om dette i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker etter forslag fra kommunen (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet udatert).

Barnevernets ansvar og oppgaver er regulert i lov av 17. juli 1992 om barnevernstjenester, heretter kalt barnevernloven. Se under kapittel 2.4.2 for ytterligere informasjon om barnevernloven. Barnevernet jobber etter fire normative grunnprinsipper. Det første og overordnede er *prinsippet om barnets beste*, dette prinsippet skal til enhver tid veie tyngst i saker der det står i motsetning til andre prinsipper. Barnevernet skal i sitt arbeid legge vekt på å gi barnet stabilitet, god voksen kontakt og kontinuitet i omsorgen. Deretter kommer prinsippet om *rett hjelp til rett tid* som vektlegger det at barnevernet skal legge vekt på forutsigbarhet og stabilitet i barnets omsorgssituasjon. Et annet prinsipp er det *biologiske prinsipp* som sier at tilknytning ses som en ressurs i seg selv for barna. Barn skal i utgangspunktet vokse opp hos sin biologiske familie. Tilslutt kommer prinsippet om *mildeste inngripen* skal hindre maktmisbruk fra barnevernet. Målsettingen er å skjerme familiene fra unødvendige omfattende inngrep (Strandbu 2011). Disse grunnprinsippene er nedfelt i barnevernloven og

skal ligge til grunn i barneverntjenestens skjønnsbaserte vurderinger. Dette skal være med å sikre barns og foreldres rettsikkerhet i møtet med barneverntjenesten. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (udatert) nevner i tillegg *nærhetsprinsippet* som sier at barn bør få slippe å bli flyttet ut av sitt eget nærmiljø. Norsk barnevernpolitikk legger stor vekt på å videreutvikle og spre familie- og nærmiljøbaserte arbeidsmetoder i barnevernet.

2.2 Barnevernets oppbygging

Ansvar for barnevernet er delt mellom kommunene og staten. Alle kommuner har et ansvar for å ha en barnevernstjeneste som ivaretar barn etter barnevernsloven. Den kommunale barneverntjenesten skal blant annet gi råd og veiledning, foreta undersøkelser, treffe vedtak etter loven eller forberede saker for behandling i fylkesnemnda, samt iverksette og følge opp saker. Utenom departementet, så er det barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og fylkesnemnda for barneverns og sosiale saker og som deler ansvaret for barnevernet på statlig side. Departementet har forvaltningsansvaret for barnevernloven og skal sørge for at erfaringer med loven blir evaluert og gjør nødvendige endringer. Departementet skal også sette i gang forskning og utvikle barnevernpolitikken.

Bufetat er delt i fem regioner med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) som sentral barnevernmyndighet. Bufetat har ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem og et ansvar for at fosterhjemmene får opplæring og veiledning. Bufetat har også ansvar for statlige barnevernsinstitusjoner og for godkjenning av private og kommunale institusjoner.

Fylkesnemnda er et domstolslignende forvaltningsorgan som har myndighet til å avgjøre i omsorgsovertakelsessaker og i saker som gjelder tvangsinngrep overfor ungdom med alvorlige adferdsvansker. Nemnda består av en leder som er jurist, to sakkyndige medlemmer og to medlemmer fra et alminnelig utvalg. Det finnes tolv fylkesnemnder i landet.

I tillegg til disse organene så er det fylkesmannen som fører tilsyn med barnevernsvirksomheter, både i den kommunale barnevernstjeneste og institusjoner. Statens helsetilsyn har det faglige ansvaret for tilsynet fylkesmannen utfører.

2.3 Barnevernløftet

Når jeg skal redegjøre for barnevernets organisatoriske rammer er det viktig å legge til at barnevernet er inne i en endringsprosess, derfor vil jeg også presentere hovedelementene i denne prosessen som regjeringen kaller for *Barnevernløftet*. Bakgrunnen for Barnevernløftet er at stadig flere barn og unge får hjelp av barneverntjenesten og samtidig som vi vet at tidlig innsats forebygger senere problemutvikling. Målsettingen for Barnevernløftet handler om hvilke endringer som kan gjøres for at barnevernet skal bli et enda bedre barnevern.

Barnevernløftet til regjeringen består av tre deler; ressursløft, ny organisering og nye prioriteringer. Ressursløftet har hittil foregått i løpet av to år. I 2011 øremerket regjeringen 240 millioner kroner til nye stillinger i barnevernet. Det kom også blant annet ressurser til kompetanseheving blant de ansatte. I 2012 fikk barnevernet blant annet 70 nye øremerkede stillinger og midler til etterutdanning i veiledning slik at erfarne barnevernkonsumenter, kan veilede nyutdannede i det første året i barneverntjenesten, slik at de er bedre rustet til å håndtere barnevernets krevende oppgaver (Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet 2011).

Ny organisering i barnevernet ble lagt fram i en stortingsproposisjon 05. april 2013 der man vurderer oppgave og ansvarsfordelingen mellom stat og kommune (Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet 2011).

Nye prioriteringer bestod av en oppfølging av Barnevernpanelets rapport og et offentlig utvalg som hadde som mandat å utrede det biologiske prinsipp innen barnevernet. Barnevernpanelet besto av 22 representanter fra barnevernet, brukerorganisasjoner, fagmiljøer, forskningsmiljøer og utdanningsinstitusjoner, samt en ung person med erfaring fra barnevernet og en forelder med barn med tiltak fra barnevernet. Formålet med arbeidsgruppen har vært å samle kunnskap om barnevernets utfordringer, og være en bidragsyter til proposisjonen som regjeringen la fram for stortinget våren 2013. Blant områdene som ble diskutert var innflytelse til barn og unge sentralt. Punktene som fremgår av rapporten som forslag til utbedringer på dette området er at barn og unge som plasseres får en tillitsperson og at barnevernet forpliktes til å ha strukturer og arbeidsmåter for å sikre barn og unge innflytelse over egne liv (Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet 2011).

Raundalen-utvalget hadde i oppgave å foreta en grundig gjennomgang av det biologiske prinsipp i barnevernet. Utvalget skulle også belyse de problemstillinger barnevernet møter i sitt arbeid og framskaffe et faglig oppdatert grunnlag for fag- og politikktutvikling. Denne utredningen ble presentert i NOU 2012:05 *Bedre beskyttelse av barns utvikling*.

Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet 6. februar 2012, hvor utvalget presenterer prinsippet om utviklingsfremmende tilknytning. I denne NOUen argumenterer de for at omsorgsovertagelse bør vurderes i forhold til faktorer som er knyttet til barnets tilknytning med sine omsorgspersoner. Utvalget mener dette bør være en faktor som skal veies mot den hittil sterke vektleggingen av *det biologiske prinsipp* (NOU 2012:05).

2.4 Det juridiske grunnlaget for barns rett til medvirkning

2.4.1 Barns rett til deltagelse - FNs barnekonvensjon

Barn har behov for spesiell beskyttelse, derfor har de sine egne rettigheter uttrykt i barnekonvensjonen. Den gir barna de samme grunnleggende rettigheter, uansett hvem de er og hvor de bor. Rettighetene er politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle og gjelder alle under 18 år, uavhengig av nasjonalitet, kjønn, sosial status, religion eller kultur. Konvensjonen bygger på prinsippet om at barnets beste alltid skal komme først i alle situasjoner, uansett hvor i verden det befinner seg (FN Sambandet). Barnekonvensjonen ble vedtatt i FN i 1989 og ratifisert av Norge 8. januar 1991. Statenes oppfyllelse av rettighetene i barnekonvensjonen overvåkes av FNs komité for barns rettigheter. Alle stater som har ratifisert konvensjonen (alle stater i verden utenom USA har ratifisert barnekonvensjonen) rapporterer til FN hvert femte år om de oppfyller konvensjonen i sin barnepolitikk. I barnekonvensjonen presiseres det at de grunnleggende menneskerettighetene også gjelder for barn. Alle mennesker, også barn, er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. I 2003 ble barnekonvensjonen direkte inkorporert gjennom menneskerettsloven i norsk rett. Dette vil si at den ved motstrid går foran norske lover (Strandbu 2011).

Det er vanlig å dele artiklene i barnekonvensjonen inn i de tre P-ene: *provision* – som skal sikre barn det de trenger av ressurser; *protection* – som skal gi barn det de trenger av beskyttelse og *participation* – som gjelder barns rett til deltagelse. Det er den siste P-en, *participation*, jeg legger hovedvekten på i denne oppgaven. Dette fokuset på barns rett til deltakelse kom fra empirisk forskning gjort på 1970- og 1980-tallet som viste at barn var mer kompetente enn tidligere antatt (Strandbu 2011). Før dette var ikke teorier om barn og

barndom basert på systematiske, empiriske funn, men var mer filosofiske ideer og perspektiver voksne hadde om barn (Sommer 2004).

- 1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg sine egne synspunkter retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.*
- 2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt en enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnert organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett (FNs konvensjon om barnets rettigheter, artikkel 12).*

Sandberg (2010) problematiserer frasen *rett til å bli hørt*, der hun skriver at dette gir barnet en passiv rolle stedet for å ha en aktiv rolle som den som uttaler seg. På den andre siden kan dette bidra til å synliggjøre at noen også har en plikt til å høre og legge til rette for at barnet blir hørt. I arbeid med barn og barns deltakelse, skal man også huske å legge barns rett til beskyttelse på vekstskåla. Barn har ikke en plikt til å uttale seg, de har en rett. Barn skal kunne uttale seg om egen sak, men skal ikke bli stående alene om vanskelige konflikter og viktige valg (Angel 2010). Utfordringen ligger på den ene siden i å betrakte barn som mennesker med rett til å uttale seg og på den andre siden å ikke frarøve barn retten til ikke å svare og ikke klare å ordne opp på egen hånd (Sandbæk 2002).

FNs barnekonvensjon har ikke satt noen aldersgrense for høringsretten, alle barn skal høres, men uttaleretten må tilpasses det barnet det gjelder. Sandberg (2010) presiserer at barn er innehaver av rettigheter helt fra starten av sitt liv. Hun viser til forskning som sier at barn er i stand til å danne seg egne synspunkter fra ung alder, selv om de ikke kan uttrykke seg verbalt. Derfor må man anerkjenne kommunikasjonsformer som lek, kroppsspråk og tegning.

Når formålet med høringen av barn ikke er å avdekke spesifikke hendelser, argumenterer Sandberg for at høring skal sees på som en prosess gjennom saksgangen, framfor en enkelt samtale man kan hake av for i å-gjøre-lista, på denne måten kan barnet bli en aktiv deltager.

2.4.2 Barns rett til deltakelse i barnevernloven

Parallelt med utformingen av barnekonvensjonen begynte arbeidet med å lage en ny barnevernlov her i Norge. Allerede i forarbeidene til ny barnevernlov var det kompetente, deltagende barn i fokus, og det ble presisert at barn er kompetente til å uttale seg om sin egen situasjon (Strandbu 2011).

I utviklingen av inkluderingen av brukerne og myndiggjøring i det norske barnevernet har det foregått en utvikling fra foreldrene, til det utvidede nettverket og nå de siste årene også inkludering av barnet selv. Norge har flere ganger fått kritikk for å være for dårlig til å legge til rette for barns deltagelse i rettslige og administrative saksbehandlinger, som for eksempel innenfor barnevernet. Med bakgrunn i denne kritikken ble det gjort endringer i barneloven, barnevernloven og adopsjonsloven. Barns rett til deltakelse i saker som angår dem ble senket fra 12 til 7 år, denne lovendringen ble iverksatt 1. april 2004. Hensikten var å styrke barns rett til deltakelse og få større samsvar mellom barnekonvensjonen og norske lover.

For å danne et grunnlag for denne oppgaven er særlig paragraf 6-3 viktig. I barnevernet er barns rett til deltakelse formulert i barnevernsloven § 6-3 *Barns rettigheter under saksbehandlingen* som ble iverksatt i 1993 (Strandbu 2010, 2011). Der står det:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Barnevernloven av 1992).

Gjennom barnevernsløftet og Proposisjon 106 L(2012–2013), forslag til lovvedtak, foreslår departementet et nytt overordnet prinsipp om medvirking som skal komme under §4-1 *Hensynet til barnets beste*. En slik overordnet bestemmelse i barnevernloven vil understreke barns rett til å delta i alle forhold som berører det, ikke bare når det skal tas formelle avgjørelser. Hensikten er å bidra til at barnets synspunkter kommer frem og gi barnet større grad av trygghet og en opplevelse av sammenheng i sin egen livssituasjon. Departementet viser også til at dette vil bidra til å se

høringen av barn som en prosess, ikke som en enkelt samtale man kan hake av for i saksbehandlingen.

Departementets forslag til nytt annet ledd i Barnevernloven §4-1 lyder som følger :

Barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan gi nærmere forskrifter om tillitspersonens oppgaver og funksjon.

I proposisjonen skriver departementet videre at det i tillegg skal inntas en hjemmel for nærmere forskrifter om medvirkning. En slik forskrift vil være mer bindende enn retningslinjer og kan derfor være et godt verktøy for å sikre en så lik praksis som mulig hos alle. Det vil også bidra til å sikre en del grunnleggende krav for hvordan medvirkning skal gjennomføres og hva den skal inneholde. Departementet ønsker med dette å klargjøre barnekonvensjonens artikkel 12 i større grad enn den er i dag. I en høringsuttalelse fra forskningsstiftelsen NOVA kommer det fram som meget positivt at det ikke er satt noen aldersgrense og at denne endringen er bedre i tråd med FNs barnekonvensjon (Høringsuttalelsen til NOVA).

3.0 Metodisk tilnærming

Kvalitative metoder er forskningsstrategier for beskrivelse og analyse av karaktertrekk og egenskaper eller kvaliteter ved de fenomen som skal studeres (Malterud 2011:26). For å kunne besvare mitt forskningsspørsmål, er jeg interessert i refleksjonene ansatte og ledere i barneverntjenesten gjør seg rundt barns medvirkning til egen sak og hvilke verdier som ligger til grunn for deres måte å oppfatte barn på. Kvalitative metoder er hensiktsmessig i utforskning av samhandling mellom mennesker, derfor valgte jeg en kvalitativ framgangsmåte i mitt prosjekt.

Kvalitative metoder bygger på teorier om menneskelig erfaring (fenomenologi) og fortolkning (hermeneutikk) (Malterud 2011).

3.1 Hermeneutikk

Ordet *hermeneutikk* stammer fra Hermes som var sendebud for de greske guder. Hermeneutikk handlet opprinnelig om hvordan man skulle forstå hellige skrifter, senere ble det også brukt i fortolkning av andre tekster slik som lover eller litteratur. I den senere tid har også hermeneutikk blitt brukt som et perspektiv for hvordan vi forstår virkeligheten i vår fortolkning av den. Hermeneutikken søker å forstå den menneskelige delen av virkeligheten og denne forståelsen betraktes som vitenskapelig viten (Langergaard, Rasmussen og Sørensen 2006). Kvalitative metoder tilhører denne måten å betrakte viten på fordi den handler om tolkninger av meninger i menneskelige uttrykk (Malterud 2011). Denne viten vil ikke være eksakt på samme måte som i naturvitenskapen, men det er heller ikke målet med hermeneutikken. Målet i hermeneutikken er å gjøre det mulig å handle på den rette måten. Praksis skal forstås i etisk og politisk forstand, det handler om hva som skjer i møtet med andre mennesker (Langergaard, Rasmussen og Sørensen 2006). Hermeneutikk er en fortolkningsvitenskap som har vært og er svært viktig for helse- og sosialfagene egenart. Barnevernkonsulentene har som mål å skjønne hva som er best, viktigst og riktigst for barna og familiene som trenger hjelp. Kjernen i slikt arbeid er møtet mellom ulike tenkende subjekter som forsøker å forstå hverandre. Til grunn for dette ligger et hermeneutisk tenkesett (Aadland 2004).

3.1.1 Den hermeneutiske sirkel

Vitenskapeligheten og påliteligheten i denne typen vitenskap handler om hvordan man går fram i fortolkningsarbeidet, og hvilke kriterier man bygger fortolkningen på. Den hermeneutiske sirkel er viktig for denne prosessen. Den hermeneutiske sirkel handler om å se de enkelte delene i lys av helheten og helheten i lys av de enkelte delene. I dette ligger et krav om at fortolkning skal skje metodisk, og forståelsen skal skje i vekselvirkning mellom del og helhet. Den hermeneutiske filosofen Hans Georg Gadamer beskrev denne sirkelen som grunnleggende for enhver forståelse og fortolkningsprosess. De enkelte delene fortolkes ut fra en foreløpig forståelse som endres etter hvert som man har forstått en ny del. Forståelsen skjer gradvis ettersom man danner seg et inntrykk av helheten. Dette er ikke noe som skjer bevisst, denne prosessen er grunnleggende for enhver forståelse. Men man skal være klar over at denne forståelsen aldri dannes på et helt nøytralt grunnlag, i bunnen vil man alltid ha med seg sin forforståelse (Langergaard, Rasmussen og Sørensen 2006).

3.1.2 Forforståelse

Vi har alle våre erfaringer som vi samler i en historisk og kulturell sammenheng og dette har betydning for hvordan vi forstår virkeligheten rundt oss. Det finnes ikke en sann virkelighet, hver enkelt fortolker og forstår sin egen virkelighet (Langergaard, Rasmussen og Sørensen 2006). Relasjonen mellom to subjekter inneholder bestandig to ulike forståelsesrammer, en hos den som tolker og forstår og en hos den som blir tolket og forstått. Forforståelse kan ses som briller vi har på oss som farger alt vi ser. Dette er forståelsen vi bringer med oss i møtet med andre mennesker. Alle mennesker har en egen måte å tenke på som er med på å skape det man oppfatter som virkeligheten. Forforståelsen dannes på bakgrunn av egne erfaringer, historie, kultur og tradisjon (Røkenes og Hanssen 2002).

Forforståelsen vår er en forutsetning for at vi skal kunne forstå noe nytt, at vi har et inntrykk av det på forhånd. Når man da som forsker fortolker de data man har samlet inn, så betyr ikke det at man skal begynne med helt blanke ark og være helt objektiv, det er ikke mulig. Som regel er forforståelsen en viktig side av forskerens motivasjon for å interessere seg for akkurat dette tema, men man skal være bevisst på forforståelsen sin og den rammen man gjør fortolkningen sin innenfor og være kritiske til sitt eget grunnlag for forståelse (Malterud 2011).

3.2 Fenomenologi

For å ivareta informantenes perspektiver og for å unngå at forskeren inntar en uttalt tolkende posisjon, er det hensiktsmessig å innta et fenomenologisk perspektiv. Dette perspektivet er viktig for forskeren som ønsker å bruke kvalitative metoder for å kartlegge menneskers erfaringer. Fenomenologien representerer en forståelsesform der menneskers erfaringer regnes som gyldig kunnskap (Malterud 2011). Fenomenologi var i begynnelsen en filosofi som omhandlet bevissthet og opplevelse, senere omfattet den også menneskets livsverden og gjennom Jean Paul Satre og Maurice Merleau-Ponty kom også kroppen og menneskers handlinger i historisk sammenheng inn under fenomenologien. Innenfor kvalitativ forskning er fenomenologi et begrep som handler om en forståelse om at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter. Et begrep som fremmer interessen for å *forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene* (Kvale og Brinkmann 2009:45). Ordet fenomen er gresk og betyr *det som viser seg*. I fenomenologien kan det ikke være noe som viser seg, uten at det finnes noen det viser seg for (Johansson 2003).

3.3 Innsamling av informasjon

Intervjuene i denne undersøkelsen har vært semi-strukturerte, de har blitt utført etter intervjuguide som omhandler bestemte tema og forslag til spørsmål, intervjuene har blitt transkriberte og den skrevne teksten samt lydopptakene utgjør materialet som analysen er utført på.

Jeg vil i denne studien bruke et fenomenologisk perspektiv for å prøve ivareta den enkelte informants uttrykk og erfaringer, ved å bevisst prøve å redusere innflytelsen av min egen forforståelse i analysen av materialet. Kvale og Brinkmann (2010) beskriver tolv ulike aspekter ved forståelsesformen i det kvalitative forskningsintervjuet ut fra et fenomenologisk perspektiv.

3.3.1 Det kvalitative forskningsintervju

Kvalitative forskningsintervjuer tar utgangspunkt i informantenes *daglige livsverden*. Livsverden er den verden informantene lever i til daglig og deres opplevelse av den. Det kvalitative forskningsintervjuet gir tilgang til menneskers grunnleggende opplevelse av sin livsverden. I denne undersøkelsen ønsker jeg som intervjuer tilgang til

barnevernkonsulentenes syn på mindre barns perspektiver på egen barnevernsak og hvordan dette synet påvirker deres beslutninger i praksis.

Gjennom intervjuet er målet for forskeren å prøve å forstå *meningen* av sentrale tema i intervjupersonens livsverden. Forskeren er selv en del av dannelsen av meninger i og med at denne registrerer og fortolker meningen med det som sies og måten det sies på. Man må prøve å lytte til det som sies mellom linjene. Man kan kontrollere at man har oppfattet meningen i det informantene uttrykker, ved å sende budskapet tilbake i ens egne ord, slik at informantene kan bekrefte eller avkrefte fortolkningen til intervjueren. Jeg syntes til tider dette kunne være vanskelig å gjøre uten å gi informantene inntrykk av at den hadde svart ”riktig” eller bra i forhold til en forhåndsoppsatt fasit og ved det tvinge min forforståelse over på den.

Det kvalitative forskningsintervju søker *kvalitativ* kunnskap gjennom språk. Målet er ikke å kvantifisere informasjonen, men å få nyanserte beskrivelser av informantens livsverden. Denne studien omhandler informantenes og tjenestens verdisyn, som kommer til uttrykk gjennom handlinger og refleksjoner. Jeg opplevde det som utfordrende å stille de riktige spørsmålene for å få informasjonen som ligger bak handlingene, jeg erfarte underveis at det var viktig å følge informantens vei gjennom intervjuet, men samtidig være guidet av min intervjuguide.

Intervjuet er *deskriptivt* i form av at forskeren skal oppfordre informantene til å beskrive så nøyaktig som mulig det de opplever, føler og hvordan de handler. Målet vil være å få nyanserte opplysninger som kan belyse et fenomen fra mange sider. Det var meget nyttig å spørre etter konkrete situasjoner og vurderingene informantene gjorde i disse, på denne måten var det lettere å få tilgang til grunnlaget vurderingene ble gjort på.

Dette leder videre til *spesifisitet*, som også er et viktig element. Beskrivelser av spesifikke situasjoner vil gi informasjon på et konkret plan i motsetning til generelle meninger. Dette kan være viktig for intervjuerens forståelse av informantens meninger. Jeg oppfordret informantene til å komme med konkrete eksempler på samtaler og saker der de følte at de på en god måte ivaretok barnets perspektiver. Dette syntes jeg var hensiktsmessig for å ivareta aspektet med spesifisitet. Et eksempel på dette er frasen *alle barn skal høres*; den ligger langt fremme i bevisstheten hos alle informantene, men når de skal beskrive en spesifikk samtale

eller situasjon med barn i denne aldersgruppen, kommer det fram nyanser gjennom de konkrete erfaringene de har: hvem er *alle*? Og hva betyr *høres*?

Forskeren bør så langt som det er mulig gå inn i intervjuet med åpenhet og nysgjerrighet, være *bevisst naiv*. Gjennom nysgjerrighet kan forskeren oppdage nye og uventede fenomener, dersom denne er åpen for informantens beskrivelse av sin livsverden. For å oppnå dette må forskeren være kritisk til hva han / hun bringer med seg inn i intervjuet av hypoteser og forutsetninger. Jeg gikk inn i denne studien med et ønske om å finne ut hvordan barnevernkonseptene kommuniserer med barn mellom 3-7 år for å ivareta deres perspektiver i sin egen sak. Etter det første intervjuet fikk jeg en erkjennelse av at dette handlet om så mye mer, og det ble viktig å sette fokus på holdningene og verdiene som ligger til grunn for samtalene. Og denne erkjennelsen ble sterkere etter hvert som jeg begynte å transkribere og analysere.

Intervjuet er *fokusert* på bestemte tema gjennom intervjuguiden, men det er ikke stramt strukturert. Intervjueren leder informanten fram mot bestemte tema som er viktige for undersøkelsen, men ikke mot bestemte meninger om dem. Dette aspektet går jeg videre inn på i min beskrivelse av arbeidet rundt intervjuguiden.

Intervjuet kan noen ganger framstå i *flertydighet*, i form av at informanten kan virke utydelig i sine utsagn eller den kan komme med motstridende uttalelser i løpet av intervjuet. Formålet med det kvalitative forskningsintervju er ikke å komme fram til absolutte sannheter, men forskeren må forsøke å finne ut om dette kommer av kommunikasjonsproblemer mellom forsker og informant, eller om det skyldes en ambivalens i informantens livsverden. Innenfor denne tematikken er det absolutt en form for flertydighet, noe jeg kommer tilbake til i analysen av materialet. Siden denne studien handler om holdninger og verdier og hva som skjer i møtet mellom mennesker, kan det være vanskelig både for forsker og informant å sikre at man forstår det den andre prøver å gi uttrykk for.

Informanten kan gjennom intervjuet oppdage nye aspekter ved temaet og gjøre refleksjoner underveis som gjør at han / hun endrer sine holdninger. Informanten kan oppleve intervjuet som en læreprosess og dermed gå gjennom noen *forandringer* og endre sine uttalelser underveis.

I en intervjusituasjon hvor man prøver å innhente andres perspektiver på sin livsverden, kreves det *sensitivitet* fra intervjuer. Forskjellige intervjuere som bruker samme intervjuguide kan komme ut med helt forskjellig informasjon, fordi de går inn i intervjuet med forskjellig for-forståelse og kunnskaper.

Forskningsintervjuet er en *mellommenneskelig (interpersonell) situasjon* der kunnskap skapes i samspillet i den spesielle situasjonen. Jeg fikk ny innsikt i de mindre barnas muligheter for medvirkning i mine møter med informantene. Denne innsikten sammen med den teoretiske referanserammen førte til nye erkjennelser underveis i analysen som gjorde at studien tok en litt annen vei enn jeg opprinnelig hadde tenkt. Det var utfordrende og meget spennende å se de ulike nivåene som tegnet seg i analysen.

Et velfungerende intervju kan oppleves som en *positiv opplevelse* for informanten, at noen er interessert i å finne ut hva akkurat denne personen mener om dette temaet. Og kanskje har informanten opparbeidet seg noen nye perspektiver underveis. Flere av informantene ga uttrykk for at dette var et viktig tema og syntes det var spennende at jeg hadde valgt det i mitt prosjekt. En av informantene var tydelig på at hun gjorde noen oppdagelser underveis i intervjuet, som hun ville ta med tilbake til drøfting på kontoret.

Jeg har brukt Kvaales og Brinkmann (2010) ulike aspekter ved det kvalitative forskningsintervju som holdepunkter underveis i mitt arbeid med studien, for å holde fokus på de ulike aspektene jeg må ta hensyn til og reflektere over i mitt møte med informantene og bearbeidelsen av materialet. Fra planlegging, innhenting av informasjon og i analysene og det skriftlige arbeidet i etterkant har jeg prøvd å være bevisst og reflektere ut fra et fenomenologisk perspektiv.

3.3.2 Intervjuguide

I arbeidet med intervjuguiden lå utfordringen i å få tak i barnvernkonsulentens og lederens oppfatning og forståelse av barns medvirkning. Jeg prøvde å lage åpne spørsmål hvor informantene selv kunne reflektere underveis. Jeg prøvde også å vinkle spørsmålene inn mot hva informantene føler de får til, i motsetning til et fokus på hva de ikke får til. Dette tror jeg vil gi en mer åpen tilnærming til informasjonen hvor informantene kan få snakke om hva de har fått til og at dette igjen gir mer kunnskap om mulighetene enn om begrensningene. Gjennom en slik tilnærming kan man oppnå et mer bevisst forhold til hvorfor noe fungerer og

dermed kan man prøve å forstå prosessene som utgjør en positiv påvirkning på barns muligheter til å delta.

I ettertid ser jeg hvordan det hadde vært en fordel å prøve ut intervjuguiden på en barnevernkonsulent i forkant, for å gjøre valg av spørsmålsformuleringer enklere. Jeg har aldri jobbet i barneverntjenesten og laget intervjuguiden med et blikk som kommer helt utenfra. Dette gjorde at jeg ikke ”traff” helt med alle spørsmålene, at min forforståelse av barnverntjenesten og deres måte å arbeide på falt litt utenfor deres referanseramme. Derfor gjorde jeg noen endringer på spørsmålene underveis ettersom jeg fikk prøvd dem ut på de ulike informantene. Men jeg tror at mitt utenfra-blikk ikke er bare en svakhet, men også en styrke ved at det kanskje var lettere for meg å være *bevisst naiv* (Brinkmann og Kvale 2010). Akkurat på dette temaet som utfordrer måten vi som voksne betrakter de minste barna, var det interessant å komme inn i intervjuene med en teoretisk referanseramme på hvordan jeg betrakter barn og barndom, nettopp for å utfordre barnevernkonsulentene med spørsmålene, noe som gjorde at jeg opplevde at de reflekterte over sine egne forståelser underveis i intervjuene.

3.3.3 Informantutvalg

Å samle informanter var ikke bare en enkel oppgave. Jeg tok kontakt med barneverntjenester i kommuner i nærområdet og fikk negative svar, eller positive svar, men lite samarbeid når det kom til stykket. Derfor tok jeg kontakt med barneverntjenester i andre deler av landet som jeg hadde en eller annen form for kontakt med fra før. To av kommunene viste interesse og det var på disse tre kontorene jeg fant informantene. Det ene kontoret var i en middels stor kommune hvor saksbehandlerne inntil nylig fulgte barnevernssakene fra bekymringsmelding til undersøkelse og eventuelt tiltak, altså hele saken gjennom. På dette kontoret intervjuet jeg barnevernkonsulenter som inntil nylig hadde hatt ansvar for de mindre barna, da de nettopp hadde omstrukturert kontoret. Representanten for lederteamet uttrykker det slik:

Så hadde vi tilsyn i fjor vår, der vi fikk to avvik faktisk. Og det var etter dette at vi fant ut at vi hadde nødt til å effektivisere litt, og et av avvikene gikk på at det var for dårlig intern kontroll. Det var for stor forskjell på hva de enkelte saksbehandlerne gjorde, og for å prøve å bedre rutinene på det da, så opprettet vi undersøkelsesteam, slik at de var tre personer på det da. Og med en teamleder, slik at vi skal få mer like undersøkelsessaker.

Den andre barneverntjenesten var i en større kommune hvor tjenesten var delt inn i avdelinger i forhold til saksgangen. Jeg intervjuet ansatte i avdelingen som hadde ansvar for barn i fosterhjem og institusjon og avdelingen som hadde ansvar for akutte saker.

Jeg gjennomførte til sammen ett gruppeintervju med 5 saksbehandlere, tre dybdeintervjuer med representanter fra ledelsen og tre dybdeintervjuer med saksbehandlere ansatt i ulike deler av barneverntjenesten. Når jeg tok kontakt med tjenestene ønsket jeg å snakke med saksbehandlere som hadde interesse eller erfaring i å snakke med barn i aldersgruppen 3-7 år, samt en representant for ledelsen. Noen av informantene hadde lang fartstid innenfor ulike deler av barneverntjenesten, andre hadde mindre erfaring. Noen hadde mye erfaring i å snakke med barn i denne aldersgruppen, mens andre ikke hadde praktisert veldig mye samtaler med barn i denne aldersgruppen, men gikk på kurs og var meget interessert i temaet. Flere av informantene hadde direkte erfaring fra arbeid med barn i denne aldersgruppen i blant annet barnehage og psykisk helsevern. Jeg ønsket å inkludere ledelsen i mine undersøkelser med grunnlag i blant annet dette sitatet fra tilsynsmeldingen for 2011 fra Statens Helsetilsyn:

I flere saker vi gjennomgikk, gikk det frem av journalnotater at en hadde hatt samtaler med barn. Gjennom intervjuene kom det imidlertid frem at det ikke var et krav fra ledelsen at man alltid skulle snakke med barna, men at dette i stor grad var opp til den enkelte saksbehandler. (side 12)

Dette vekket nysgjerrigheten min om hvorvidt tydelige signaler fra ledelsen er viktig for saksbehandlerens vurderinger rundt temaet.

3.3.4 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført på kontoret til informantene og jeg tok alle intervjuene opp på lydopptak. Jeg synes det var mer nyttig å ha all oppmerksomhet mot informanten og intervjuguiden enn å notere mye underveis, derfor brukte jeg fem minutter etter intervjuet var ferdig og noterte ned mine umiddelbare tanker. Enkeltintervjuene varte i rundt en time og gruppeintervjuet varte rundt 90 minutter. Av praktiske årsaker ble alle intervjuene gjennomført i en tidsperiode på to uker. Dette kjente jeg i ettertid ble litt tett, det hadde vært en fordel å ha litt tid til å bearbeide intervjuene underveis, slik at jeg kunne transkribert underveis og gjort forbedringer mellom intervjuene for å gjøre intervjusituasjonene bedre for

hver gang. Ideelt sett skulle jeg hatt tid til å transkribere hvert enkelt intervju før jeg gjennomførte det neste fordi transkripsjonsprosessen var veldig nyttig for å få enda bedre intervjuer.

Underveis i intervjuene ble jeg mer og mer bevisst min egen rolle som intervjuer, særlig når jeg hørte på meg selv på lydopptakene. Blant annet ble jeg flinkere, etter å ha gjennomført og lyttet til de to første intervjuene, til å la de naturlige pausene i intervjuene være stille, og ikke begynne med et nytt spørsmål. Da fikk jeg tilgang på mange gode refleksjoner som informantene gjorde seg, samt tema som opptok dem, men som ikke var med i intervjuguiden. Jeg hørte også at jeg stilte flere spørsmål samtidig, slik at informantene ikke fikk tid til å svare ferdig på det første, før det kom et nytt. Jeg tror dette er noe man trenger trening i som intervjuer for å utvikle kompetansen og evnene man trenger for å bli en god intervjuer.

Det var forskjell på å intervju informantene i gruppe og hver for seg. Fordelen med gruppeintervjuet var at informantene ”trigget” hverandre og kom med gode refleksjoner på hverandres uttalelser. Men de kunne også påvirke hverandre slik at svarene de ga i stor grad ble like, kanskje hadde jeg fått andre svar hvis de hadde svart hver for seg. I enkeltintervjuene fikk jeg i større grad gå i dybden på den enkelte informants perspektiver og følge deres tråd i intervjuet.

3.3.5 Transkribering

Lydopptakene fra intervjuene er rådata som må bearbeides og organiseres til en form som gjør dem tilgjengelige for analyse. Den kvalitative analysen forutsetter at materialet er sammenfattet til tekst på en tilgjengelig og håndterbar måte (Malterud 2011). For at jeg skal kunne bruke rådata fra intervjuene i en analyse må jeg gjøre om talen til tekst gjennom transkripsjon. Malterud (2011) skriver videre at uansett hvor nøye jeg som forsker gjør transkripsjonen vil det mangle mange aspekter ved det som faktisk foregikk under intervjuet. Dette har en sammenheng med hvordan jeg hele veien fra da jeg satte opp intervjuguiden, gjorde intervjuet, transkripsjonen og analysene, følte det som en sammenhengende prosess. Det er en styrke å være med på alle delene av arbeidet som forsker, for på best mulig måte prøve å ivareta flest mulig av aspektene i møtet mellom meg som forsker og informanten. Transkripsjonen var en tidkrevende prosess, men en meget nyttig prosess, jeg følte at analysen av materialet var i gang allerede der. At den som utfører intervjuene også er den som omsetter råmaterialet fra tale til tekst styrker validiteten til analysematerialet (Malterud 2011).

Jeg transkriberte mest mulig nøyaktig, men valgte å klarlegge enkelte elementer i samtalen som var tydelig i samtalen, mens konteksten i den skriftlige teksten ikke var like tydelig. Dette gjorde jeg for å kunne ha nytte av sitatet i analysen og gjøre meningsinnholdet tydeligere for leser. Skriver jeg ordrett det som ble sagt er det ikke sikkert utsagnet gir like god mening i gjengivelsen av samtalen i den skriftlige teksten. I engelsk-språklig litteratur kalles dette gjerne ”*slightly modified verbatim mode*” (Malterud 2011:77). Jeg valgte å skrive teksten på bokmål siden noen av informantene hadde ganske markante dialekter, dette gjorde jeg for på best mulig måte kunne ivareta informantenes konfidensialitet.

3.4 Analyseprosessen

Då vi studerar en företeelse tar vi på oss uppgiften att följa denna i alla de krokur och vrar och låta dem själva få komma till uttryck, snarare än våra fördomar, fixa kategorier, färdiga teorier eller uppfattningar», (Johansson 2003: 43)

Da jeg hadde transkribert alle intervjuene, begynte prosessen med å sette informasjonen fra informantene i et system. Prosessen med å kategorisere utsagnene begynte allerede under intervjuet, jeg dannet meg noen tanker om informasjonen informantene kom med og den prosessen fortsatte under transkribering og videre inn i analysen. Jeg begynte med å lese gjennom første intervju og satte opp kategorier etter hvert som de kom til syne i informasjonen. Mange av kategoriene stemte naturlig nok overens med temaene i intervjuguiden, mens andre kom fram på bakgrunn av informantenes fokus. Dette er i tråd med Kvale og Brinkmanns (2010) aspekter ved det kvalitative intervju sett fra et fenomenologisk perspektiv. Jeg som forsker må være åpen og sensitiv for informantenes opplevelser av sin livsverden, ikke prøve å presse utsagnene inn i mitt eget forutbestemte skjema.

Etter hvert som jeg analyserte flere intervjuer, fikk jeg flere kategorier med underkategorier. Når jeg hadde jobbet meg gjennom alle intervjuene, hadde jeg fire hovedkategorier med henholdsvis ni, sju, seks og fire underkategorier. Deretter gikk jeg over kategoriene på nytt for å se om jeg fortsatt så logikken i den fortløpende kategoriseringen. Da så jeg at noen av kategoriene overlappet hverandre, og andre hadde få sitater eller lite relevant innhold for denne oppgaven. Derfor valgte jeg å fjerne noen av underkategoriene og sto da tilbake med henholdsvis fem, fem, fire og to underkategorier. Deretter så jeg over alle intervjuene på nytt,

for å se om det var elementer som ikke virket relevant i første del av analysen som nå kom fram i et annet lys fra den foreløpige kategoriseringen. Flere elementer kom fram i denne delen av analyseprosessen.

Deretter begynte arbeidet med å sammenfatte funnene i en tekst der mine funn blir sett i lys av teoretiske perspektiver og tidligere forskning. Dette er i samsvar med et hermeneutisk perspektiv hvor jeg ser delene sammen med helheten. Jeg presenterer noen av sitatene fra informantene for å belyse de enkelte elementene i analysen. Ved å presentere sitatene, kan kanskje leseren forstå min fortolkning, samt lettere se skillet mellom min fortolkning og informantenes mening med utsagnet, uten at min fortolkning blir fullstendig rådende (Fangen 2010). Det var viktig for meg å ivareta informantens perspektiver uten at min forforståelse ble overskyggende i teksten.

3.5 Etiske betraktninger

Når man skal forske med mennesker som informanter skal man innhente fritt og informert samtykke fra dem. At samtykket er fritt betyr at det er avgitt uten tvang eller press (Ingierd 2012). Jeg informerte informantene før intervjuet om at de når som helst, uten å oppgi grunn, kunne trekke seg fra prosjektet. Og de fikk både mine og min veileders kontaktdetaljer. Et informert samtykke betyr at deltagerne skal informeres om formålet med forskningen og metoder som benyttes (Ingierd 2012). Informantene ga i mitt prosjekt muntlig samtykke til å være med etter at jeg hadde informert dem om prosjektet. Jeg informerte om studiens formål og problemstilling, og at metoden var gruppe- og enkeltintervjuer som ble tatt opp på bånd og transkribert etterpå. Jeg informerte også om at opplysningene ville bli behandlet konfidensielt. At opplysningene blir behandlet konfidensielt betyr at forskeren har en plikt til å behandle informasjonen den får på en varsom måte, og uvedkommende skal ikke ha adgang til opplysningene (Ingierd 2012). Jeg noterte aldri navnet på informantene, i analyseprosessen satte jeg inn tallreferanser for å referere til hver enkelt informant og tjeneste. Opplysningene og lydopptakene ble lagret på min personlige PC som er beskyttet med brukernavn og passord. Fritt og informert samtykke skal forebygge krenkelser av personlig integritet. Studien og dens fremgangsmåte er godkjent hos Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Når jeg skulle uttrykke mine funn i teksten jeg har kalt *Perspektiver fra praksisfeltet* kjente jeg at det var vanskelig å ordlegge min forståelse med mine ord, samtidig som informantens

perspektiver og mening med sine utsagn ikke ble borte i teksten. Dersom informantene er meget uenig i tolkningen, kan dette være en belastning for dem. Her har jeg som forsker et ansvar for å gjøre gode vurderinger og være bevisst min rolle som fortolker, samt kunne begrunne og dokumentere mine funn. Samtidig som jeg ønsker å ivareta informantene og deres utsagn, jeg føler en lojalitet overfor dem, kan jeg heller ikke la dem ha en sensorrolle i forhold til tolkningene. Det ville i så fall bryte med kravet om forskningens frihet og uavhengighet (Fangen 2010).

3.6 Metodiske refleksjoner

Reliabilitet og validitet kan enkelte ganger være problematisk å si noe nøyaktig om i kvalitativ forskning, da begrepene er utviklet innenfor en kvantitativ, positivistisk orientert forskningstilnærming. Kvale og Brinkmann (2010) bruker begreper som pålitelighet, troverdighet og gyldighet.

Validitet i samfunnsvitenskapen dreier som om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke, om gyldigheten til funnene (Kvale og Brinkmann 2010). I denne sammenheng må jeg som forsker stille meg spørsmålet om de metodene jeg har valgt belyser de spørsmålene jeg ønsker å besvare. Jeg ønsker innsyn i hvordan barnverntjenesten gjør sine vurderinger rundt de mindre barna og deres muligheter for medvirkning, derfor valgte jeg det kvalitative forskningsintervju som metode. Det kvalitative forskningsintervjuet gir tilgang til menneskers grunnleggende opplevelse av sin livsverden (Kvale og Brinkmann 2010). Kvale og Brinkmann henviser også til validitet som håndverksmessig kvalitet, en kvalitet forskeren besitter. Validiteten bør være en kvalitetskontroll gjennom hele prosjektet, en kontroll som bør gjøres fortløpende av forskeren selv. Da jeg har lite erfaring som forsker og er i en læreprosess, mitt håndverk er i en lærlingefase, har jeg brukt veilederen min som rådgiver gjennom hele prosjektet.

Reliabilitet handler om forskningens troverdighet. Kvale og Brinkmann (2010) beskriver hvordan troverdighetene i funnene handler om hvordan man som forsker behandler data gjennom hele prosessen fra hvordan man stiller spørsmålene, hvordan man transkriberer og hvordan man analyserer. I denne undersøkelsen er det kun jeg som har behandlet og analysert dataene. For å øke funnenes troverdighet kunne det vært interessant at noen andre analyserte og kategoriserte dataene, for og se om vi fikk veldig forskjellige funn, men det har jeg ikke gjort. Derfor anser jeg det at jeg finner støtte for mine funn i annen forskning som har blitt

gjort, som en styrke for denne undersøkelsens troverdighet. For å motvirke vilkårlig subjektivitet er det ønskelig med høy reliabilitet, men ville også kunne hemme sensitivitet og justeringer fra forsker underveis. (Kvale og Brinkmann 2010)

Dersom funnene i en undersøkelse vurderes som pålitelige og gyldige, kan man stille spørsmålet om funnene kan overføres til andre situasjoner, om funnene er generaliserbare. Innenfor forskning basert på intervjuer er et argument mot generalisering at det er for få personer til å kunne generalisere funnene. Brinkmann og Kvale (2010) setter spørsmålsteget ved hvorfor man skal generalisere, det er ikke et gyldig kriterium når det gjelder kunnskap som baserer seg på menneskers opplevde livsverden. *Ingen kunnskap er allmenngyldig, i den betydning at den gjelder under alle omstendigheter for ethvert formål* (Malterud 2011: 21). Fenomenologien representerer en forståelsesform der menneskers erfaringer regnes som gyldig kunnskap, det kan ikke generaliseres da kunnskapen skapes i situasjonen. Ingen situasjoner er helt like, det vi vet om en situasjon kan ikke automatisk brukes i en annen situasjon. Dette betyr at funnene i min undersøkelse ikke er generaliserbare, men linjene som er trukket kan brukes for å øke bevisstheten i refleksjonene rundt de mindre barnas muligheter for medvirkning i den aktuelle konteksten barneverntjenesten jobber i.

4.0 Kunnskapsstatus og teoretisk forankring

4.1 Veien til dagens forståelse av barn og barndom

Barn og barndom har blitt oppfattet og forklart forskjellige gjennom tidene. Forståelsen av hvordan vi betrakter barn i dag har vært avhengig av historie, kultur og politiske ideer. Og slik er det fremdeles. Jeg vil i følgende kapittel prøve å gjøre rede for hvilken utvikling som ligger til grunn for barns rett til å delta i sitt eget liv.

4.1.1 Barn og barndom til forskjellige tider

For å forstå hvordan man betrakter barn og barndom i dag, vil jeg begynne med å belyse det med litt historie. Den franske familie- og barndomshistorikeren Ariès har vært svært viktig for forståelsen av at barn og barndom kan betraktes som sosialt konstruert. Han satte søkelyset på hvordan man opp gjennom tidene og i forskjellige samfunn har oppfattet barn og barndom forskjellig (Thomas 2000).

I middelalderen var ikke barndom et begrep, det var ikke en spesiell utviklingsfase i livet, men barn ble sett på som små voksne. Det var ikke før i opplysningstiden man finner de virkelig innflytelsesrike tanker om utvikling som til slutt skulle danne barnepsykologien.

Troen på å forklare verden med religion ble byttet ut med fornuft og vitenskap.

Opplysningstidens tanker rundt barns utvikling var at den er formålsbestemt, systematisk, lovmessig og framskridende. Filosofen John Locke tok avstand fra kirkens forestilling om menneskers iboende onde, med at mennesker formes av omgivelsene sine, man kunne skape de menneskene man ville ha i samfunnet. Jean-Jacques Rousseau introduserte tanken om at utviklingen er en trinnvis bevegelse som beveger seg gjennom en rekke stadier. Disse to representerte et brudd med troen på barn som ferdigstøpte miniatyr-voksne og står for noe av den tankegangen som preger hvordan vi oppfatter barn i dag (Thomas 2000).

4.1.2 Psykologiske perspektiver på barn og barndom i utvikling

Det moderne syn på barn og barndom tar avstand fra det statiske synet på barns utvikling.

Dion Sommer (1997) skriver om et paradigmeskifte innen psykologien i måten å forstå barn og barndom på, han deler det inn i før 1960-årene og etter. Før 1960-årene var det liten interesse for å belyse barns oppvekst med faktorer som tid, kultur og sted og det ble sjeldent stilt spørsmålstegn ved de store teoriens gyldighet på tvers av kulturer og tidsepoker, det fremhevende paradigmet i utviklingspsykologien kunne betegnes som teoretisk universelt.

Den tradisjonelle utviklingspsykologien kritiseres for ikke å se barnet i den konteksten det er en del av (Angel 2010). Opp igjennom 1970- og 1980-årene ble forskningen preget av økt kulturell bevissthet, og at barn og barndom måtte ses i sammenheng med tiden og kulturen de levde i. Videre inn i 1990-årene ser man en sensitivitet rundt de utallige variasjonene av faktorer barn vokser opp med og dermed også en forsiktighet ved å overføre det man fant ut om barn for eksempel på tvers av kulturer eller subkulturer. I tradisjonell utviklingspsykologi blir alder betegnet som avgjørende utviklingsmessige holdepunkter, uavhengig av andre faktorer som kan påvirke barnet (Sommer 2004). Sommer argumenterer for at man ikke kan ha såne allmenne prinsipper for utvikling som gjelder uansett tid, rom eller kultur. At det skjer en utvikling fra vi kommer til verden til vi går ut av den, er åpenbart, men at den skjer i trinnvise, forhåndsdefinerte etapper etter alder, uavhengig av samfunn og et kulturelt bakteppe som er i stadig bevegelse, er vanskelig å godta.

Vi har likevel fortsatt en grunnleggende tanke om normalutvikling hos barn, som bygger på stadietenkning i utviklingen representert ved Freuds faseteori eller Piagets utviklingsstadier. Ord og begreper vi som voksne bruker i det daglige påvirker hvordan vi oppfatter barn fordi voksne har definisjonsmakt på barns verden. For eksempel kan den dagligdagse bruken av ordet *utvikling* bidra til å opprettholde en forståelse av barn som umodne eller uferdige, som skal utvikles til noe mer (Sommer 2004). Sandbæk (2002) trekker fram et godt eksempel på dette: Hvis den eneste informasjonen man får om en kvinne er at hun er 50 år, vil ikke det si at man vet mye om denne kvinnen og hva som er viktig for henne i hennes liv. Men hvis man derimot sier at et barn er seks år, så vil mange mene at de vet mye om dette barnet utifra en lineær og universell tankegang om barns utvikling.

4.1.3 Sosiologiske perspektiver på barn og barndom i utvikling

James, Jenks og Prout (1999) står for en vending innen barndomssosiologien. Da barndomssosiologene lanserte sitt alternative paradigme i midten av 1990-årene, ble det framstilt som en motsats til den tradisjonelle utviklingspsykologien, men de sto også for et brudd med den tradisjonelle sosiologien som inntil da ikke hadde anerkjent barn som noe i seg selv. Denne tydeliggjøringen av forskjeller var nyttig for å markere barndomssosiologiens alternative paradigme og for å skape debatt, men er ikke nødvendigvis verken dekkende eller fruktbar i det lange løp (Sandbæk 2004). Det finnes ikke så klare linjer mellom de forskjellige fagdisiplinene i dag, på et eller annet nivå er man både i psykologien og sosiologien enige om

at barn er ikke passive mottakere, de påvirker sine omgivelser og er i kraft av seg selv med på å skape sin virkelighet.

Qvortrup (1994) skriver at forskere som prøvde å gi en stemme til barna ikke alltid ble sett på som seriøse i sin vitenskapelige metode. Han begrunner dette med at det barna da kunne uttrykke sto i motsetning til mange fordommer voksne hadde om barn. Dette ble dermed en trussel mot de voksnes definisjonsmakt.

James, Jenks og Prout (1999) framstilte barn som sosiale aktører som aktivt er med på å konstruere sin egen utvikling, de er ikke kun passive mottagere som er støpt av samfunnet. De oppfattet barn som kompetente og i stand til å forstå og reflektere over sin egen situasjon, og påvirke sine omgivelser. De inkluderte barn i aktørperspektivet, barn er kompetente aktører, de kan mer enn voksne ofte tror eller aksepterer.

4.2 Barn som aktører

Når jeg skal se nærmere på barn som aktører i samfunnet er det naturlig å fokusere nærmere på barndomssosiologien, for det var denne retningen som anerkjente barn som aktører som påvirker forholdene rundt seg (Sandbæk 2002). Å studere barn som aktører i et samfunn, og ikke kun som *becomings* som skal bli til noe mer, er et felles utgangspunkt for den nye barndomssosiologien. Dette perspektivet gir ingen bestemte føringer, og det eksisterer ikke noen endelige løsninger. Sosialkonstruksjonisme som vitenskapelig syn er i stedet opptatt av pluralitet og variasjoner. Barndom undersøkes derfor som multirealiteter, og den kan være konstruert på mange forskjellige måter (Kvaran 2010). James, Jenks og Prout (1999) belyste den nye barndomssosiologien med fire ulike tilnærminger for å forklare barnets påvirkning i det sosiale systemet; det sosialt konstruerte barnet, barnet som stamme, barnet som en del av en minoritetsgruppe og det sosialt strukturerte barnet.

4.2.1 Det sosialt konstruerte barnet

Når man beskriver barndom som sosialt konstruert kan man ikke lenger akseptere begrepets selvfølgelige meningsinnhold. Det vi vet om barnet og om dets livsverden, avhenger av vår forforståelse som er formet av den sosiale, politiske, historiske og moralske konteksten vi lever i. Barndom eksisterer derfor ikke i en endelig og identifiserbar form. Denne måten å forstå begrepet barndom på har dype røtter i hermeneutikken. Når man belyser begrepet på

denne måten finnes det ikke absolutte sannheter. Våre vurderinger er avhengig av vårt verdensbilde og derfor kan vi ikke fremsette universelle verdiutsagn (James, Jenks og Prout 1999). Barnarbeid er for eksempel noe vi her i vår del av verden ofte forbinder med misbruk av barn og vi mener det er skadelig for barn, barn skal gå på skole, lære og leke seg. Mens i andre deler av verden er dette nødvendig for at samfunnet skal gå rundt og barna har en posisjon i samfunnet og familien som en del av familiens inntektskilde.

Barn er udefinerbare som idealtyper. Barn blir ikke formet av naturlige eller sosiale krefter, det enkelte barns barndom bygges i samhandling med andre barn og voksne (Johansen 2009). Denne måten å betrakte barndom på er viktig for å frigjøre barnet fra ideen om at de blir støpt ut av sosiale forhold eller universelle biologiske forutsetninger, uten evne til å påvirke med seg selv.

4.2.2 Barnet som stamme

Denne tilnærmingen setter søkelyset på maktbalansen som finnes mellom barn og voksne. Den begynner med å anerkjenne barndommens sosiale steder som steder som gir mening i seg selv, ikke kun tilsidesatt som fantasier eller som uferdige forstadier til den voksne verden. Barn er annerledes, og deres annerledeshet skal respekteres. Deres verden er like virkelig som voksnes verden, men det er ikke den samme verden vi ser. Barns verden er verken upåvirket eller isolert fra voksnes verden, de er en egen stamme med blant annet egne ritualer, regler og språk.

Barns handlinger er strukturerte, men fremmed for voksne, og må derfor avdekkes gjennom forskning. Forskere ønsker å gi en forståelse av barns barndom, fra barnas perspektiv. Å forstå barns verden er viktig for at ikke de voksnes verden skal bli den som er den ”riktige” når disse verdenenes forskjeller kommer til syne. Gjennom å prøve å få en forståelse for hvordan barnas verden er organisert, ligger også en fare for å forsterke eller misbruke maktforholdet som alltid ligger mellom voksne og barn (James, Jenks og Prout 1999). En negativ følge av denne avdekkingen av barns verden kan være at det som avdekkes kan generere artige og pussige anekdoter om barna, at vi latterliggjør barnas verden og væremåte. Et eksempel på nettopp dette fant jeg i Adresseavisen 25.04.2013 der en av overskriftene til en artikkel lød som følger: *Er det barn som sitter i kommunestyret?!* (Løfaldli 2013). Overskriften var hentet fra en debatt på Facebook som omhandlet Trondheim kommunes satsing på rulleskibane til 50

millioner kroner. Debattanten var kritisk til å bruke så mye penger på rulleskibane og viste sin misnøye ved å bruke benevnelsen *barn* for å poengtere at dette var en tåpelig avgjørelse.

Viten vi får gjennom barns perspektiver er viktig for å øke kunnskapen om barn. For eksempel kan vi bruke denne kunnskapen for å bedre kommunikasjonen mellom barn og voksen eller danne gode politiske prosedyrer som kan fremme barns oppvekstvilkår, for eksempel barne- og ungdomsråd. Får barna faktisk påvirkningskraft gjennom barne- og ungdomsråd eller blir det et skalkeskjul for barns medvirkning? Denne tilnærmingen til barn har gitt oss tilgang til barns kommunikasjonsstrategier, språktilegnelse og dermed også en erkjennelse av barns kompetanse på mange områder.

4.2.3 Barn som minoritetsgruppe

Denne tilnærmingen til barneforskning har utviklet seg i samme retning som den feministiske forskningstradisjonen (Halden 2003). Det finnes paralleller mellom de politiske holdningene i barndomsstudier og kvinnestudier, der både kvinner og barn defineres som medlemmer av sosiale minoritetsgrupper (Okley i James, Jenks og Prout 1999). I denne sammenhengen formidler begrepet *minoritet* en forståelse av maktesløshet eller forfølgelse. Det er en gruppe som har lav status i forhold til rettigheter. Denne tilnærmingen til barneforskning springer ikke ut fra en egeninteresse for barndom, men som en del av en anklage mot den sosiale strukturen som helhet. Forskningen fokuserer på hvordan barn som minoritetsgruppe blir ekskludert fra samfunnet, ved at barns rettigheter innsnevres av paternalistiske sosiale ideologier (Johansen 2009).

Qvortrup (1994) bruker også begrepet *marginalisering* i sammenheng med barns behov for beskyttelse. Et behov som i høy grad er reelt, men som voksne også kan bruke som et hendig verktøy for å beskytte den voksnes verden mot inntrenging av barn. Marginalisering av barn kan være beskyttende, men det kan også være paternalistisk, selv om det blir gjort i beste mening av voksne nær det enkelte barn. Dette gjør at barn og barndom kan belyses gjennom benevnelsen *minoritetsgruppe*.

Den klassiske sosiologien retter sin oppmerksomhet mot en lagdeling som skyldes sosial klasse, mens den moderne sosiologien har stilt spørsmålsteget ved det som betegnes som naturlige kategorier, sånn som kjønn, rase eller alder. Og da kommer det fram at disse faktorene ikke er en gitt standard, de påvirkes også av den konteksten de framtrer i. På mange

måter blir barn betraktet som umulig å skille fra voksne gjennom å bli betraktet som en minoritetsgruppe, de er aktive subjekter på lik linje med voksne. Svakheten ved dette perspektivet blir derfor at forskjellene innenfor gruppen barn ikke blir tatt med i regnestykket. At denne gruppen har indre forskjelligheter blir mindre viktig, de er sammen som en gruppe med krav til samfunnet (James, Jenks og Prout 1999).

4.2.4 Det sosialt strukturerte barn

Måten barn gir seg til kjenne på kan variere, men innenfor hvert enkelt samfunn er de like. Barn er i en permanent form og en fast bestanddel av alle samfunn (Johansen 2009). Selv om medlemmene byttes ut over tid og den endrer seg i takt med historien, er de konstant tilstede og uunnværlige i den sosiale strukturen. Barn er en gruppe subjekter i en universell kategori som kan sammenlignes med lignende grupper på tvers av kulturer fordi man bruker de samme parametrene å sammenligne dem med (Qvortrup 1994). Denne tilnærmingen bygger på en antagelse om at barn ikke er uferdige, de utgjør en gruppe sosiale aktører og som borgere har de behov og rettigheter. Forskningsmessig har barn samme status som voksne, men i tillegg har de egenskaper som er gjenkjennbare for denne gruppen. Det sosialt strukturerte barn har bestemte universelle karakteristika, som forholder seg til strukturen i samfunnet generelt og er ikke kun en del av diskursene som finnes om barn. Barndom er et sosialt fenomen (James, Jenks og Prout 1999).

4.2.5 Oppsummering

Dette skiftet av fokus fra hva voksne mener om barn til det barn gjør og hvordan de oppfatter seg selv og sin verden, kan man altså identifisere i historie, sosiologi, psykologi og utviklingen av barns juridiske rettigheter. Når vi da anser barn som an aktiv deltaker i avgjørelser som gjelder eget liv, så anerkjenner vi barn som aktive subjekter. De er ikke kun et objekt som et produkt av andres handlinger, men som et subjekt som påvirker i egenskap av seg selv. Barn er noe her og nå, de er ikke kun på vei til å bli noe. I anerkjennelsen av barn som aktivt, handlende subjekter ligger forståelsen av at barn og barndom er er betinget av sosial struktur, kultur, tid og kan derfor variere (Thomas 2000). Hva mener vi da når vi snakker om barns perspektiver?

4.3 Barns perspektiver

Jeg velger å bruke begrepet barns perspektiver fordi det ikke finnes et barneperspektiv. Det finnes ikke en autentisk barneverden som den voksne kan forsøke å fange. Dette belyste James, Jenks og Prout (1999) når de skriver om barn som minoritetsgruppe og denne tilnærmingens svakheter. Gruppen *barn* har indre forskjelligheter, men i en slik tilnærming blir dette mindre viktig, fordi de er sammen som en gruppe med krav til samfunnet. Det finnes utallige varianter i ulike kontekster og verdener man må prøve å ta stilling til. Barns perspektiver finnes ikke i en enhetlig form, men i en kompleks sammensetning av barns erfaringer, påvirket av ulike faktorer. Dersom man vil fange barns perspektiver på egen tilværelse, må man se hvert enkelt barn, fra hver unike situasjon og deres individuelle stemmer.

Som jeg belyste i metodekapittelet så kan det i fenomenologien ikke finnes noe som viser seg uten at det samtidig finnes noen å vise seg for. Barns perspektiver kan med denne forståelsen være det som viser seg for barnet, barns uttrykk for sin verden. Men spørsmålet er hvordan man som voksen kan prøve å se det barnet ser, ut fra hvordan barnet uttrykker seg. Forutsetningen for å forstå andre mennesker finnes i møtet med dem. Vi kommuniserer med andre gjennom å delta i hverandres verdener (Johansson 2003).

Den norske barneforskeren Per Olav Tiller var en av de første som arbeidet med begrepet *barneperspektiv*, og han formulerte det slik:

Med barneperspektivet tenker jeg først og fremst helt konkret på hvordan verden ser ut for barn. Det er dette som barn ser, hører, opplever og kjenner som er deres virkelighet (Tiller 1991, s. 72 i Strandbu 2007).

Johansson (2003) velger å trekke fram et argument fra Merleau-Pontys bok fra 1962, *Phenomenology of perception*, som sier at våre muligheter for fullt ut å forstå noen andres perspektiv, er begrenset uansett hvilken posisjon vi inntar eller metode vi bruker. Og det er vel dette Strandbu (2007) setter fingeren på når hun skriver at det som mangler i en sånn forståelse av barneperspektiv som Tiller beskriver, er det som skjer mellom barnet som uttrykker sitt perspektiv og den voksne som prøver å oppfatte det. Den voksne skal først legge til rette for at barnet skal få uttrykke sine erfaringer og meninger og deretter prøve å oppfatte

det barnet formidler. Den voksnes perspektiv kommer som et lag på toppen av barnets perspektiv, til sammen utgjør disse det som framstilles som barnets perspektiv av den voksne. Også konteksten barnet lever i vil ha noe å si, som jeg har belyst gjennom presentasjonen av den nye barndomssosiologien, både sted og tid påvirker hvordan man som voksen oppfatter barnets utsagn og ikke minst hvordan en selv oppfatter barn.

Strandbu (2011) deler derfor begrepet barneperspektivet i tre komponenter: Den første handler om den kulturelle og historiske forståelse av barnets posisjon i samfunnet, i Norges tilfelle, slik den er nedfelt i barnekonvensjonen og barnevernsloven. Den andre komponenten handler om hvordan den voksnes syn på barn er, som igjen er påvirket av det rådende kollektive synet på barn som ligger i den første komponenten. Den tredje komponenten er barnets eget perspektiv. Barn har andre prioriteringer og tenker andre tanker enn voksne og dette er viktig for å belyse barnets sak fra alle sider, hvordan kan man gjøre det uten å snakke med den det gjelder? Alle de tre forskjellige komponentene kan oppfattes som et barneperspektiv, et perspektiv på hva som er viktig for barn. Strandbu (2007) undersøkte i sin doktorgradsavhandling hvordan barn konkret involveres i familieråd³, og hvilke forestillinger om barns behov for skjerming og involvering som kan sies å ligge til grunn for denne deltakelsen. Hun fant at for å kunne legge til rette for barns deltakelse i familierådets beslutningsprosess, vil det imidlertid være påkrevd med alle de tre komponentene i barneperspektivet. Dette mener jeg også kan overføres for å legge til rette for barns deltagelse i egen sak i barneverntjenesten generelt. Barneperspektivet er et analytisk verktøy for å få øye på betingelser og barrierer for å realisere barns deltakelse. Dets funksjon blir dermed å tydeliggjøre hvilke utfordringer vi står overfor når barn skal innrømmes status som deltaker.

Angel (2010) skriver om noen av disse utfordringene når han skriver om hvordan synet på barn som deltakere og sosiale aktører kan utfordre barnevernets kompetanse. Barnevernet arbeider for å finne ut hva som er barnets beste, barnevernet har med dette en slags definisjonsmakt på hva som er barnets beste, som igjen er basert på kunnskapen barnevernet og den enkelte barnevernkonsulent sitter på. Barn skal inkluderes på bakgrunn av at de er sosiale aktører og de skal få uttrykke seg om forhold ved sine egne liv. Angel trekker i denne

³ Familieråd er et møte mellom familiens private nettverk og offentlige instanser. Møtet forberedes, ledes og gjennomføres ut i fra en spesiell struktur og målsetting. En koordinator, som ikke arbeider i barnevernet til daglig, hjelper familien med å finne fram til hvem som skal inviteres og hva som er deres oppgaver og ansvar. (Bufetat)

forbindelse fram seks ulike elementer som han mener er sentrale for å komme i posisjon for å prøve å ivareta barns perspektiver:

1. Barn og barndom er sosialt konstruert og disse begrepene har forskjellige betydninger i forskjellige kulturelle og sosiale kontekster.
2. Barn er ikke kjønnsnøytrale. De har et kjønn, etnisitet og en klassetilhørighet som skal være med i bildet.
3. Barn er interessante i seg selv, ikke kun på vei til å bli voksen. En sosial gruppe som er viktig å studere.
4. Barn betraktes som handlende subjekter og aktører, ikke som passive mottakere av påvirkning.
5. La barn komme til orde, forholdene må ligge til rette for at det skal skje.
6. En ambisjon om å forandre vilkårene til barn.

Angel mener at for at barneverntjenesten skal kunne ivareta barns perspektiver på egen sak, må de se barn som selvstendige individ med egne sosiale, sivile og kulturelle rettigheter og ikke med gjennomsnittlige behov og interesser. Dette innebærer at barn anses kompetente og har selvstendig rett til å medvirke og påvirke egen barnevernsak. Spenningen mellom barnet som aktør og Barnevernets profesjonelle ekspertise kan betegnes som en paternalismeutfordring. Angel definerer paternalisme i barnevernet *som det at barnevernet kan se bort fra barnas ønsker og synspunkter og bestemme ut fra en overbevisning om at en vet best* (Angel 2010: 149). Denne spenningen kan spores tilbake til tilnærming som handler om barnet som en del av en minoritetsgruppe og hvordan denne tilnærmingen kan belyse utfordringene som ligger i å betrakte barn som aktører. Barns rettigheter kan bli innsnevret av voksnes definisjoner av barns behov for beskyttelse, voksne vet best og trenger derfor ikke å spørre. Derfor må man vite hva man mener når man bruker begrepet et barneperspektiv.

4.3.1 Det dobbelte blikk

Halldén (2003) definerer et skille mellom barneperspektiv i ett ord og barnets perspektiv i to ord. Hun definerer denne forskjellen som å ligge i hvem som formulerte perspektivet, er det voksne som snakker for barnet eller barnet selv? Barneperspektiv skrevet som ett ord setter fokuset på en tilnærming som tar sikte på å beskytte barn og fremme barnets beste, basert på hva man vet om barn. Dette trenger ikke være informasjon fra barnet selv, men kunnskap om

barn. Sett som to ord, barns perspektiver, står det for å prøve å innta et perspektiv som er barnets, basert på bidrag fra barnet selv.

Vi kan aldri klare å se verden fra barns synspunkt fullt og helt, like lite som vi klarer å se verden fra en annen voksens synspunkt. Å forsøke å fange barns perspektiver handler om å prøve å få kunnskap om hvordan barn oppfatter sitt liv og ser sin verden. Å ha barns perspektiver som fokus vil si å ta utgangspunkt i barnets posisjon og generere kunnskap om deres liv ut fra et innenfra perspektiv. Vi må prøve å finne et felles holdepunkt for å prøve å forstå andres verdener. Hvis du skal vise en stjerne på himmelen for et barn må du ned på bakken og peke i samme synsfelt som barnet, men til og med når du gjør det, kan du ikke være sikker på at barnet ser stjernen du prøver å peke ut. Det handler ikke om innlevelse eller å kjenne det barnet kjenner, men en streben etter å forstå barnets verden, og det vil alltid være elementer ved barnets verden vi ikke får tilgang til (Johansson 2003).

Kirsten Drotner (i Hake 1999) skriver om betydningen av det vitenskaplige dobbelblikk når man skal arbeide med forskning på barn. Å se problemstillinger med den voksnes distanse og overblikk. Hun kaller dette et *utenfra-og-inn-blikk*. Samtidig er det viktig å ha et *innenfra-og-ut-blikk* for å forsøke å se barnets virkelighet i solidaritet med barnet. Et utenfra-og-inn-blikk, som å ha fagkunnskap om barn og barns utvikling, vil danne et bakteppe for forutsetningen for å forstå barn (Hake 1999).

Det er komplisert å prøve å ha et innenfra-og-ut-blikk til en annen voksen, å prøve å ta en annens perspektiv, og enda mer komplisert når det gjelder barn. Det kreves strategier av den voksne som muliggjør en tilnærming til barn både fysisk og psykisk, fordi barn ikke er små voksne, de er noe eget. Nærhet, vilje til å eksponere sin egen verden og nærme seg barnets er viktige forutsetninger for å forstå det barnet uttrykker (Johansson 2003). Det er avgjørende å ha kunnskap om barn, hvordan man samtaler med og nærmer seg barn. Særlig fordi det finnes et udiskutabelt maktforhold mellom voksne og barn. Man trenger både et barneperspektiv og barns perspektiver i barnevernfaglig arbeid, for å kunne prøve å fange helheten av barns tilværelse.

4.4 Kunnskapsstatus – hva vet vi om mindre barns deltagelse i barnevernet?

Det har blitt gjort en god del forskning på barns deltagelse i barnevernet, men jeg finner lite som handler om de mindre barna. Derfor har jeg valgt å presentere undersøkelser som alle på forskjellige måter belyser barneverntjenesten og den enkelte barnevernkonsulents holdninger og syn på barn, for på denne måten å prøve å finne ut hvordan de vurderer barnas deltagelse, for på denne måten kunne få et innsyn i hvordan de vurderer deltagelse fra også de mindre barna.

4.4.1 Ulike barnesyn

I barns deltagelse ligger det til grunn et syn på barn som sosiale aktører, men som James, Jenks og Prout (1999) presiserer finnes det ulike tilnærminger til dette synet. Og dette vil komme til syne også i praksis. Johansson (2003) presenterer tre ulike barnesyn basert på observasjoner av pedagogers møte med barn i barnehagen.

Det første verdisynet hun presenterer er *Barn er medmennesker*. I dette synet på barn prøver den voksne å forstå barnets perspektiv i vid forstand. Dette betyr ikke at den voksne alltid tilpasser seg det barnet ønsker, men kan bruke det barnet ønsker på en positiv måte for å få gjennomslag for det den voksne vil.

Det neste barnesyntet hun presenterer er *Voksne vet bedre*, der den voksne forstår og gjenkjenner barnets perspektiv, men handler i en annen retning enn det barnet uttrykker. Pedagogen bedømmer da at målet ligger utenfor barnets kompetanseområde. For eksempel at barn må lære seg å spise opp maten sin, den kan ikke alltid bare spise det den synes er godt. Den vet at barnet ikke vil ha maten sin, men den voksne vet at barnet trenger næringen, og holder på sin avgjørelse om at barnet skal spise opp.

I tredje og siste barnesyn Johansson fant, var *Barns intensjoner er irrasjonelle*. Dette er situasjoner hvor den voksne ikke prøver å nærme seg barnets perspektiv, de prøver ikke å forstå fra barnets synspunkt, de bare tar det for gitt at de vet det de trenger å vite om situasjonen. Møtet med barnets perspektiv blir for den voksne et hinder, snarere enn en berikelse. Johansson (2003) skriver videre at om det skal være mulig for den voksne å forstå barnets perspektiv kreves det et ontologisk utgangspunkt om at barn har sine egne

perspektiver, og det synes å fremkomme fra alle de tre presenterte synene på barn, men framgangsmåten for å tilnærme seg det er forskjellig. For noen av pedagogene var det et etisk krav å forstå og bruke barnets perspektiv, og bak denne verdien ligger et ontologisk standpunkt om at barn kan ha egne syn på sin egen verden som det er fruktbart å forsøke å nå.

4.4.2 Hva hemmer barns rett til medvirkning i barnevernet?

Strandbu (2010) gjennomførte i 2008 en skriftlig undersøkelse blant 12 ledere av barnvernstjenester i forskjellige kommuner på forskjellige størrelser. Spørsmålet de skulle svare på var hvorfor det så er vanskelig å realisere barns rett til deltakelse i barnevernet, og de formulerte 36 ulike momenter når de skulle svare på dette. Strandbu brukte også informasjon fra sin doktorgradsavhandling (2007) der hun intervjuet saksbehandlere med erfaring fra bruk av familieråd som beslutningsmodell i barnevernet i de følgende funnene.

Hun fant fire kategorier blant disse uttalelsene.

Lojalitetskonflikt og motstand fra foreldre og barn kom opp som et aspekt flere av lederne belyste. Dette synliggjør at barnevernkonsulentene i en dialog med barnet også må forholde seg til trekantrelasjonen mellom barn, foreldre og barnevern, det er faktorer utenfor samtalen som påvirker. Når det er konflikter mellom noen eller flere aktører i trekantrelasjonen kan det være vanskelig å lykkes med å legge til rette for barns deltakelse.

Neste kategori benevner Strandbu som *tid, ressurser og organisatoriske forhold*. Mangel på tid og ressurser og andre organisatoriske forhold ble nevnt som årsak til at barn ikke er sentrale samhandlingsaktører når beslutninger skal tas. De nevnte som en mulig årsak til dette at det er lettere å forholde seg til voksne når det er en knapphet på tid, og det krevde mer forberedelser å tilrettelegge for samtaler med barna. De mente også at det mangler gode rutiner og strukturer for å inkludere barna, så organisatoriske forhold kan være til hinder for inkludering av barna.

11 av 12 ledere mente at *manglende kompetanse og faglig trygghet* hindrer saksbehandlerne i å inkludere barna i større grad, at manglende metoder førte til usikkerhet som ble til en negativ sirkel, på denne måten ble det også vanskelig å bygge opp en kompetanse. De mente barnevernkonsulentene kunne føle seg utrygge på hvordan de skulle håndtere eventuell informasjon som kommer fram fra samtalen med barna.

Den siste kategorien er *Barnevernets prioriteringer og bevissthet rundt barns rett til å delta*. Det var fire ledere som mente at barnevernet ikke hadde tilstrekkelig fokus på og bevissthet rundt retten barn har til å delta. Hovedfokuset er rettet mot barns rett til beskyttelse, ikke mot barns rett til deltagelse.

4.4.3 Hvilke faktorer kan bidra til å styrke barns deltagelse?

Studien Thomas (2000) gjorde var basert på empiriske funn der data var samlet med kvantitative og kvalitative metoder. Kvantitative metoder ble brukt i form av en survey om deltakelsesprosesser i 225 saker og den kvalitative delen av studien omfattet 47 barn i alderen 8-12 som var plassert utenfor hjemmet. Thomas intervjuet barna, sosialarbeidere, omsorgsgivere og foreldre i 7 lokale tjenester, samt at han observerte møter. Studien omhandlet barns deltagelse i saker hvor barna ble plassert utenfor hjemmet etter implementeringen av barnekonvensjonen i 1989 og hvilke faktorer som kunne være med på å styrke deres deltagelse. Etter den kvantitative undersøkelsen stilte han noen spørsmål som ble besvart i den kvalitative delen av studien. Han fant ulike faktorer som var av betydning for barns muligheter til medvirkning i prosesser der beslutninger ble gjort.

Hvorfor ble så få barn inkludert i møter som omhandlet dem? Han fant mange forskjellige grunner til dette, men de faktorene som hadde mest å si, var de som omhandlet holdningene til sosialarbeiderne. I sakene der de voksne hadde positive holdninger til at barn så langt som mulig skal bli inkludert i sin egen sak, ble barna i større grad invitert til både møter der dagligdagse ting skulle behandles, men også til møtene der store avgjørelser skulle tas.

Hvorfor var alder så avgjørende for om barna ble inkludert eller ikke? Han fant at voksne gjorde snevre antakelser om barn basert på deres alder, noe som ekskluderte barna på mange forskjellige måter. Sosialarbeiderne uttrykte at de vurderer barns individuelle kompetanse og forståelse, men de kunne ikke gi noen klare uttrykk for hvordan de gjorde det, og vurderingene så ut til å korrelere høyt med barnas alder. Mange av respondentene mente at yngre barn hadde uklare og urealistiske tanker om sine egne interesser. Og til slutt kunne det se ut som om møteformen ekskluderte de yngre barna, de ble ikke invitert fordi de voksne trodde de ikke ville like det eller at de ville bli opprørte av det.

Var det forskjell på om barna som deltok på møter var aktiv på møtene i forhold til de som ikke deltok på møtene? De fleste av barna var godt i stand til å uttrykke sine synspunkter ut

fra den komplekse situasjonen de sto i. Dette gjaldt både barna som deltok på møter og de som ikke gjorde det.

Kan barna virkelig ha en så deltagende rolle i avgjørelser som blir gjort, når de ikke er tilstede på møtet avgjørelsene blir gjort i? Sosialarbeiderne svarte at de fleste av barna hadde stor innflytelse på avgjørelser som ble tatt. For mange sosialarbeidere var arbeidet med å informere barna og inkludere deres perspektiv veldig viktig, og hvis denne prosessen var vellykket kunne barnas perspektiver ha stor innvirkning på avgjørelsene som ble tatt, uavhengig om de deltok på det avgjørende møtet eller ikke. I studien sa de av barna som fikk delta på møtene at de ikke hadde mye innvirkning på avgjørelsene som ble tatt. Vis og Thomas (2009) fant at barn som deltar på ansvarsgruppemøter hadde tre ganger så stor sjanse til å ha innflytelse når det tas beslutninger enn barn som har hatt samtaler med saksbehandler alene.

Hvor godt kan barns synspunkter bli formidlet av en sosialarbeider eller omsorgsgiver? Mange av barna verdsatte muligheten til å snakke for seg selv på møter, i motsetning til at andre skulle gjøre det for dem. Mange av de voksne var ukomfortabel med å skulle presentere barnas perspektiver i tillegg til sine egne, og mente at det skulle vært rutiner for situasjoner hvor barna ikke kunne eller ikke ville snakke for seg selv, i slike situasjoner skulle det bli oppnevnt en egen person til å tale barnas sak.

Hvorfor er det mindre sannsynlig at barn blir invitert til å ta del i større beslutningsprosesser? Er dette fordi voksne vet best og barn ikke virker å være i stand til å ta viktige beslutninger? Thomas skriver at funn fra denne undersøkelsen kan støtte denne hypotesen.

Hvorfor velger noen barn å ikke delta? En stor del av begrunnelsen fra barna var at møter generelt var kjedelige, og de likte ikke måten møtene ble avholdt på. En annen faktor som var viktig for barnas avgjørelse om å delta på møtet var hvilke andre personer som skulle være på møtet.

Hva er forventningene til barna som deltok på møtene – likte de eller verdsatte de dem eller bare tolererte de møtene? Barna svarte i hele spekteret, noen likte møtene og likte å være midtpunktet i dem, mens andre møtte motvillig opp eller ble opprørt eller skuffet av møtet.

Kvaliteten på opplevelsen kunne være veldig forskjellig for hvert enkelt barn, av grunner som kun delvis var i deres egen kontroll.

4.4.4 Et eksempel på holdningsarbeid i barneverntjenestens syn på barn

Langballe og Gamst (2010) gjennomførte en undersøkelse blant 12 barnevernkonsulenter i barneverntjenesten som hadde fått opplæring og veiledning gjennom ett år i samtalemotodikken DMC⁴. Det ble fortatt 48 samtaler med 27 forskjellige barn fra 8 – 14 år, men kun én samtale med hvert barn ble analysert. 12 barnevernkonsulenter gjennomførte hver sin samtale før opplæring (baseline), deretter gjennomførte 10 av dem fire samtaler etter opplæring og syv av de ti gjennomførte deretter en femte samtale. Første analyse ble gjort ved at de fire samtalene ble målt opp mot baseline-samtalen og i den andre analysen ble baseline målt opp mot den femte samtalen.

Det ble gjennomført semi-strukturerte intervjuer med barnevernkonsulentene om personlige opplevelser ved gjennomføring av barnesamtalene og forventinger til opplæringen. Dette ble gjort både etter opplæringen og etter den fjerde samtalen var gjennomført.

Funnene i undersøkelsen viser at en vedvarende læringsprosess fører til forandringer, både i form av endret kommunikasjonskompetanse og endrede holdninger til arbeidsoppgavene. Endringene vises både på leder og individnivå. De så at god personlig oppfølging av den enkelte barnevernkonsulent både i opplæringsperioden, men også etterpå, var vesentlig for at deltakerne skulle kunne praktisere og integrere de ulike aspektene ved metoden, for å kunne skape ferdighet som varer over tid. Ved å fokusere på barnesamtalen som verktøy for undersøkelse og oppfølging av barn i barnevernet blir barnet mer synlig i arbeidet.

Funnene viste videre at størst endring skjer på de områdene som dreier seg om tekniske ferdigheter innen samtalemotodikk (slike som åpne spørsmålsformuleringer og plassering i rommet), mens ferdigheter som krever endringer i holdninger og væremåte avtar etter seks måneder med mindre kontinuerlig personlig veiledning fortsetter. Ved at personalet i to avdelinger, samt faglederne og leder for barneverntjenesten er involvert, skapes det et

⁴ Kvalitative studier av kommunikasjonen mellom etterforskere i saker der det er mistanke om vold og seksuelle overgrep og barna som deltar i dommeravhør har ført til utarbeidelse av en dialogisk samtalemotode for barn (DMC), til bruk i strafferettslig sammenheng (Gamst & Langballe, 2004)

engasjement som kan holde utover prosjektets slutt. Hele kontoret har fått et eierforhold til metoden. Deltagerne har gjennom prosjektet utviklet et økt og utvidet barneperspektiv fordi at de ved å møte barnet, i større grad blir oppmerksom på alvoret i barnas omsorgssituasjon. Det juridiske perspektivet har tidligere overskygget barneperspektivet.

I forhold til selve samtalemetodikken uttrykker barnevernkonsulentene at det er nyttig å ha et slikt verktøy, både i undersøkelse og oppfølging av tiltak. DMC gjør det lettere å få uttømmende informasjon fra barna, dette krevde nye rutiner som kan sikre rask beskyttelse og hjelp til barnet når det er vurdert som påkrevd. Metoden måtte justeres noe da det kom fram et behov for en ny fase, en oppfølgende fase, da oppfølgingen av barna har en annen karakter enn i strafferettslig kontekst. Det var også et behov for et spesialinnredet rom for samtaler med barn i barnevernet.

4.4.5 Oppsummering

Hva vet vi om de mindre barnas deltagelse i barnevernet? Som jeg kan se så vet vi ikke så mye om det, men vi vet en del om hvilke premisser som ligger til grunn for deres medvirkning. Selv om man anerkjenner at alle barn har sine egne perspektiver på sine egne liv og er i stand til å gi uttrykk for dem, så finnes det variasjoner av forskjellige barnesyn i dette og dette kommer til syne i hvordan barneverntjenestene gjør det i praksis. Praksis kan bli påvirket av ulike hinder for barns medvirkning slik som tid, organisatoriske forhold, men også forhold som ligger hos den enkelte barnevernkonsulent i form av holdninger, verdisyn og kompetanse. Holdningene til den enkelte barnevernkonsulent er viktig for hvordan barn blir invitert med i beslutningsprosesser. Thomas (2000) fant at sosialarbeiderne uttrykte at de gjorde individuelle vurderinger i forhold til de enkelte barns forståelse og kompetanse, men de klare ikke sette ord på vurderingene de gjorde. Samtidig var det noen av informantene som uttrykte at de mindre barna kunne ha urealistiske tanker om livet sitt. Dette indikerer muligens at grunnlaget og kunnskapen de bygger sine vurderinger på ikke er synlige nok. Noen av hindrene for barns medvirkning, er elementer som barneverntjenesten kan jobbe med i form av holdningsendrende arbeid og kompetanseheving. Særlig i forhold til å synliggjøre kunnskapen man bygger avgjørelsene rundt de mindre barna på, andre krever kanskje tilrettelegging i fra ledelse eller politisk hold. Dette blir synliggjort i Gamst og Langballe sin undersøkelse ved bruk av DMC, der de fant at deltagerne fikk et utvidet barneperspektiv etter å i større grad ha gjennomført samtaler med barna og hatt personlig veiledning på disse. Dette fører meg videre til framgangsmåten og funnene i min avhandling.

5.0 Perspektiver fra praksisfeltet

Her vil jeg presentere funnene fra undersøkelsen i form av direkte sitater og gjenfortellinger av informantenes uttalelser, sett i lys av den teoretiske referanserammen, tidligere forskning, samt perspektiver fra rapportene til Barnevernproffene og Rundbordskonferansen til Redd Barna⁵ for se hva deres erfaringer som barn i barnvernet kan tilføre informantenes perspektiver. De empiriske funnene er delt i fire hoveddeler etter tema som på ulike måter har betydning for barns muligheter for deltagelse i barnevernet.

- *Hva er medvirkning for de mindre barna?*
- *Hvordan styrker barneverntjenesten de mindre barnas rett til medvirkning?*
- *Hvordan begrunner de det å ikke gjennomføre samtaler med barn*
- *Utfordringer som oppstår når barn mellom 3 og 7 skal medvirke i egen sak*

5.1 Hva er medvirkning for de mindre barna?

5.1.1 Barna gir informasjon for å belyse saken

Alle informantene legger i begrepet *medvirkning* viktigheten av at barna skal bli hørt og få fram sin side av historien, for at saken skal bli belyst godt nok. *Få tak i det som er deres opplevelser av hverdagen sin* sier en av barnevernkonsulentene. Med dette sitatet understreker saksbehandleren poenget med at barnets perspektiver på sin egen hverdag er viktige.

Samtidig var det noen av informantene som sidestilte barnas beskrivelser av egen hverdag med de voksnes beskrivelser av barnas hverdag. De mente at dette var en måte de yngste barna kunne medvirke på, gjennom at barnvernkonsulentene snakket med voksne som står nær barna, og får deres perspektiver på hvordan barna har det.

Det er ingen tvil om at det er veldig viktig at barn får uttrykt seg om hvordan deres hverdag og liv er. Om det er i samtaler med dem eller gjennom andre voksne som kjenne dem, at dem bli hørt da, det er nå veldig..., det er et hovedmål da, med det her med medvirkning (Barnevernkonsulent).

⁵ I desember 2012 gjennomførte Redd Barna en rundbordskonferanse om barns rett til å bli hørt i barnevernet. Formålet var å innhente erfaringer og kunnskap om de faktiske utfordringene knyttet til oppfyllelsen av retten til å bli hørt for barn i barnevernet og forslag til løsninger som kan styrke barns deltakelse og innflytelse i barnevernet i praksis. På konferansen deltok unge med ulike typer erfaringer knyttet til barnevernet, og ulike voksne aktører fra barnevernets praksisfelt, forskningsetater og organisasjoner.

En annen informant uttrykker et tydeligere barneperspektiv på medvirkning og belyser i sitatet nedenfor hvorfor det er så viktig å snakke med barnet, og i tillegg til voksne som kjenner det:

Det er fordi barns opplevelse av sin egen situasjon ikke alltid kommer til orde, eller kommer ikke alltid til syne gjennom deres øvrige talspersoner, for eksempel skole, barnehage, helsestasjon, lege eller foreldre, eller annet nettverk (Leder).

To av lederne snakket også om viktigheten av at barn skal bli hørt, men at man som voksen og barnevernkonsulent må være tydelig på at det er barneverntjenesten som står for vurderingene og avgjørelsene som blir tatt. Barnet skal oppleve å bli hørt, men det skal beskyttes fra å ha for stort ansvar ved å tydeliggjøre at ansvaret for avgjørelsene ligger hos barnevernet.

Vi tar vurderingene, men det skal få uttrykke det det mener og når det gjelder de minste barna, så skal vi kunne observere og vurdere og legge barnets reaksjoner til grunn i våre vurderinger (Leder).

Når det gjelder de minste barna i denne aldersgruppen, er det vanskelig for noen av saksbehandlerne å definere hva medvirkning betyr for disse barna, selv om fanen for at alle barn skal ses og høres holdes høyt på kontoret og saksbehandlerne selv også er klare på at alle barn skal snakkes med og høres. Men når man kommer ned til å definere praksisen er det vanskelig å sette ord på det for noen. Fra frasen om at ”alle barn skal høres” og til begrepet *medvirkning* er det udefinerbar avstand for noen, og dette setter kanskje søkelyset på hva barnevernsproffene mener når de sier at de er usikker på innholdet i ordet medvirkning, om det kanskje har blitt et uklart begrep. Kanskje kan forståelsen av at barns medvirkning i egen barnevernssak er en prosess, bidra til at veien fra *alle barn skal høres* og *reell deltagelse* ikke blir så udefinerbar. Noen av barnevernkonsulentene var klarere på hvordan dette kunne gjøres og kom med fine eksempler på det, også når det gjelder de minste i denne aldersgruppen:

Vi hadde en liten jente her for ikke så veldig lenge siden, hun var sammen med moren sin. Hun var ikke så veldig god til å prate, men hun snakket litt norsk og litt et annet språk vi ikke kunne, men vi forsto alle veldig godt når hun fortalte om hvordan pappa var når han var full og når han gjorde de tingene han gjorde hjemme der. Hun levende beskrev og tegnet, datt ned og la seg ned og dro i mamma og viste, ikke sant.

Hun ga jo så mye informasjon, og mor kunne bekrefte at ja, slik var det. Veldig fint og veldig, veldig nyttig informasjon å få (Leder).

5.1.2. Barna blir sett

I denne kategorien trekker informantene fram at barnas medvirkning også kan begrunnes i barnets egenverdi, de betyr noe i seg selv. De er individer med individuelle behov og uttrykksmåter, akkurat som voksne.

Det har ikke bestandig vært like sikkert at man skulle snakke med barn, man har ikke vært like tydelige på det. Så vi er veldig takknemlige for det og har hatt god erfaring med det, selvfølgelig skal man snakke med barna, også de minste! Man skal se dem, man skal høre dem, de skal få lov til å gi uttrykk for hva de tenker på det nivået de befinner seg (Leder).

Flere av informantene påpeker at det har skjedd en utvikling i hvordan barnevernet inkluderer barn. Den ene henviser til når aldersgrensen i §6-3 i barnevernloven ble senket fra 12 til 7 år. På dette kontoret var de kritiske til denne endringen til å begynne med, de så for seg at å spørre ut så små barn ikke kunne være til barnets beste. Hun forteller videre at de ble forundret første gangen en femåring fikk egen talsperson, men at det etter hvert føltes naturlig at også så små barn skulle snakkes med; *de så nytten i det.*

Noen av informantene uttrykker også et syn på barn som aktører i sine egne liv. En aktør som påvirker personene og systemene det har rundt seg. De har en egen prosess å gå gjennom utenom hva som er viktig for saken, hva som er viktig for dem som individer. Barna påvirker systemet de har rundt seg, de er aktører som selv er med på å lage bevegelser i sitt eget nettverk. En av informantene uttrykker det slik:

Alt påvirker. Vi er jo inne der for å gjøre situasjonen bedre og hvis man skal gjøre situasjonen bedre så kan jo ikke alle andre gjøre noe rundt uten at det barnet er medvirkende. Fordi at det er jo barnet som står i sentrum, det er jo det det gjelder. Så det er jo på en måte en verdi om at alle har en uttrykksmåte, alle kan uttrykke seg, på en eller annen måte. Og det sier noe om hva de føler eller hva de opplever og tenker i situasjonen (Leder).

I dette perspektivet, perspektivet som handler om at barn har en verdi i seg selv, fant jeg utsagn fra flere informanter om at barn har en egenverdi uansett alder. Barn skal anerkjennes som et eget individ som skal høres på måter som er basert på deres egne forutsetninger uansett alder.

Hvorfor det er viktig å snakke med barn rent faglig? Jeg tenker at de beslutningene vi tar handler om et liv, om det livet eller det mennesket er tre år eller om det er fjorten eller femten, så tenker jeg at vi må vite hvem det barnet er, før vi går inn og tar de store beslutningene for det barnet (Barnvernkonsulent).

Det føltes som viktig for informantene å fremme dette synet på barn, også de minste, de har et eget menneskeverd og av den grunn skal de snakkes med. De var også opptatt av barns behov for beskyttelse i denne sammenheng. Man skal som barnevernkonsulent gi barnet mulighet til å uttrykke seg, samtidig som det er viktig for dem å ivareta barnet i situasjonen. Dette belyste de gjennom å formidle et syn på barns uttalerett ikke bare som viktig for å få mest mulig informasjon i saken, men også for at barna skal få fortalt til voksne som vil høre og tåler å høre deres historie; vise dem at *jeg går ikke i stykker av det*, var det en av lederne som sa.

Jeg tenker at det er en etisk dimensjon ved det også, du har et eget menneskeverd, barnekonvensjonen og alle disse rammene rundt selvfølgelig, men også rent faglig fordi det gir deg... når du snakker med små barn og med store barn om ting som berører deres liv, så bygger du opp også en relasjon, jeg er her for deg, du skal vite at jeg tåler å se også dette, dette har vi vært gjennom (Leder).

I dette synet på barn var det flere som sammenlignet barn med voksne, at det er ikke forskjell på voksne og barn når det kommer til menneskers behov for å uttrykke seg, for å ivareta menneskers egenverd. Barn er unike individer, akkurat som voksne. Hvert enkelt barn har egne behov og en egen historie som er bare sin.

Men det er viktig, jeg tenker at vi må også kjenne etter hvordan vi har det, tenk om vi ikke hadde blitt hørt da? Ah, det hadde vært vanskelig! Ikke sant, og det er jo det samme med disse små individene (Barnevernkonsulent).

Barnevernkonsulentene var også opptatt av at barn er subjekter i denne sammenheng, at det er ikke en bare en sak, men at det handler om et barn. Det var viktig for dem å ha et ansikt og en person å relatere drøftingene på møtene og saksbehandlingen på kontoret til.

5.1.3 Barna trenger informasjon fra barneverntjenesten

Dette er et perspektiv som noen av informantene tok opp, mens andre ikke snakket om det. For noen var dette en forutsetning, fordi barn vet, de lever i dette hver dag og de vet hva som foregår på et eller annet nivå. Og ved å gi barna informasjon om det som skjer er man med på å sortere virkeligheten sammen med barnet, på den måten vet barnet at man kommer fra barnevernet og at man også vet hva som skjer, barnet står ikke alene i det. Rett og slett for å sette noen ord på det sammen med barnet.

Og sånn snakker vi jo med barn, vi er jo plagsomt åpne, for de som ønsker å jobbe på en annen måte så kan vi virke krevende tenker jeg. Men disse ungene vet jo hva det handler om, de kjenner jo dette hele tiden ikke sant. Så jeg tror at vi ved... at vi er opptatt av de små barna er med på å hjelpe hverandre til å få flytte noen grenser (Leder).

For andre var det tiltaket som avgjorde om de informerte barna eller ikke. Dersom tiltaket ikke direkte involverte barna var det ikke alle som informerte barna om det, og dette satte de gjerne i sammenheng med barnas alder.

Nei, vi gjør jo ikke det på samme måte som til en seks – sjuåring, han vil jo forstå hva vi mener med det vi sier. En treåring vil jo ikke forstå, nå har vi et tiltak som heter ansvarsgruppemøte. Vi gjør jo ikke det på samme måte. Men vi gjør jo det i form av at, hvis vi skal hjem der, som du sier, å fortelle hvorfor, og hvem og hva og sånne ting. At hvis de skal i besøkshjem så er vi med og forklarer at nå skal vi sånn og sånn og mamma skal være med og vil skal... man forklare jo ikke for ungene at siden mamma og pappa passer på deg så dårlig så nå må vi gjøre noen tiltak her, det sier vi jo ikke, ikke sant (Barnevernkonsulent).

I dette sitatet hører jeg at informanten reflekterer mens hun snakker. For meg så synes det som om man kan tilrettelegge samtalen ned til en viss alder, men det går en grense et sted. Likevel sier hun at hun ville ha snakket med dette barnet, men ikke om alt. Dette sitatet får meg til å

undre meg over de minste barna. Informanten ville vel heller ikke brukt disse ordene overfor foreldrene hvis hun skulle formidle til dem at nå kommer vi til å fremsette en sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda, hun ville kanskje formidlet det på en annen måte, som var tilpasset mottakerne. Hvorfor kan man ikke det med de minste? Hvor går grensen? Strandbu (2007) skriver at dess yngre barna er og dess vanskeligere situasjonen er, jo større er voksnes tilbøyelighet til å frata barn muligheten til å være deltakere når beslutninger av betydning i barnets liv skal tas. Jeg setter dette i sammenheng med Sommers (2004) vurdering av ordet utvikling og stadietenkningen som ligger bak. Det virker på meg som om det er lettere å betrakte barn som individer med forskjellige kompetanser og behov jo eldre barna er. Når man kommer til en viss alder, er det vanskeligere for barnevernkonsulentene å holde fokus på at dette også gjelder de minste barna.

En annen av informantene snakker også om alder som en begrensning, men sier samtidig noe om hvordan man da må tilpasse informasjonen som gis til den som skal motta den, på en måte som det barnet kan forstå og ta innover seg.

Og da informeres det om, litt i forhold til hvor stort det barnet er. Er det en treåring så snakker vi ikke om fylkesnemnda eller tingretten. Man forteller at det kommer en mann som skal snakke med deg og at mamma gjerne vil ha deg hjem eller pappa gjerne vil ha deg hjem også pleier vi å si hva barneverntjenesten sier, at vi har en mening også (Leder).

En av lederne mente at de fortsatt hadde en vei å gå når det kom til å informere barna på en måte de forstår, både om barnevernet generelt og om saken deres spesielt. Hun reflekterte rundt hvorfor det var så vanskelig å tilpasse innholdet i informasjonen så også de minste barna kunne få en forståelse av hva som foregår. Hun mente at det kanskje er lettere å snakke generelt, enn å gå inn på det spesifikke i situasjonen som omfatter akkurat dette barnet.

En av informantene brukte systemteori til å begrunne hvorfor man burde informere barna uansett. Hennes eksempel handlet om barn i fosterhjem og hvordan ankesaker som handlet om plasseringer påvirker fosterforeldrene og dermed også barna.

Fordi barnet forstår at det skjer noe, men når det ikke sies, så skaper jo det en uro hele tiden, og at det skal være sagt hva som skjer, sånn at det er forutsigbart og at de

skal vite hva vi mener og vi jobber for. Som vi sier, vi vet jo at vi jobber for dem og at de skal ha det bra. Og det er viktig (Leder).

5.1.4 Tiltaket treffer bedre

Informantene beskriver det å snakke med barna som en styrke i forhold til å øke effekten av tiltaket som settes inn, både i forhold til å finne rett tiltak og for å finne ut hvordan tiltak som allerede er i familien fungerer.

Hvis jeg setter inn en støttekontakt så vil jeg gjerne vite hvilken type det barnet er. Hvis det barnet elsker å være ute på tur og den voksne elsker å spille dataspill, og den skal være støttekontakt så fungerer det ikke. Da er det ikke et hjelpetiltak, da er det på et vis et overgrep. Jeg bruker store ord, overgrep er et veldig stort ord, men du kjenner ikke dette barnet, og ja foreldrene kan jo fortelle og formidle hvem dette barnet er, men jeg har et ansvar for at vi setter inn de riktige tiltakene, så derfor synes jeg det er viktig å vite hvem det barnet er (Barnevernkonsulent).

En annen informant formulerer seg slik:

Det handler jo om å få tak i ungen sin stemme og det handler om at man setter tiltak inn i familien, som skal hjelpe familien, i rett retning, og da er det viktig å se hvordan det tiltaket treffer i forhold til barnet. Har det noe effekt?(Barnevernkonsulent).

En av informantene belyser også hvordan man kan bruke barnesamtalen til å styrke kommunikasjonen mellom barn og foreldre. At samtaler med barn rett og slett brukes som et tiltak i seg selv for å styrke barnets posisjon som deltager i familien. Barnevernkonsulenten brukte det at barnet skal komme tidsnok til skolen som eksempel. Hun kan formidle til foreldrene at det er viktig at barnet kommer tidsnok til skolen, men hvis man formidler at barnet selv ønsker å komme tidsnok fordi det er flaut å komme for sent, kan det ha en annen effekt.

5.1.5 Andre personer nær barnet gir opplysninger/snakker med barnet

Dette er en tilnærming til medvirkning som flere av informantene fremhevet som en måte for små barn å medvirke i sin egen sak. At personer som kjenner barnet og står nær barnet kan tale deres sak.

Jeg tenker på i ansvarsgrupper og, der er jo alle involverte parter som har kontakt opp mot barnet representert, og da blir også barnet medvirkende (Barnevernkonsulent).

En av informantene snakker samtidig om viktigheten av at barnets perspektiver ikke skal drukne i de voksnes perspektiver på hvordan barnet har det. At det er lett å inkludere de voksnes perspektiv, kanskje er dette voksne nært barnet som har sterke meninger, da er det lett at fokuset glir dit og at barnet blir borte fra synsvinkelen.

Andre fremhever at denne framgangsmåten for å belyse barnets omsorgssituasjon kan brukes som en inngangsport til gode samtaler med barnet. Som en metode for å tilrettelegge samtaler med barn på en god måte ved at de blir kjent med barnet gjennom de voksne som kjenner det, og dermed kan legge til rette for samtale med barnet fra barnets ståsted.

En annen begrunnelse for å innhente opplysninger fra andre voksne nær barnet, er at de står i en bedre posisjon for å ha en god dialog med barnet. For eksempel barnehagepersonell som kan ta tak i tematikk som måtte dukke opp i barnets lek i hverdagen. Så lenge man sikrer seg at noen snakker med barnet, så sier noen av informantene at det trenger ikke nødvendigvis å være dem. Dette kommer jeg tilbake til en senere tematikk: *Hvorfor man ikke snakker med barna*

Og det har jo vært saker der barnehagepersonell har tatt tak i ting barnet har sagt, uttrykt eller sagt noe i lek. Da har vi jo på en måte rådet barnehagepersonell og snakket med om hvordan de skal prøve å ta opp tråden litt og hvordan dem kan prøve å spille litt videre på det de sier, uten å legge ordene i munnen på dem da. Det har vi snakka litt om i sånne spesielle saker da i alle fall. Sånn at vi prøver å få hjelp av dem som er i settingen i leken med barnet da, så dokumenterer dem det, ved at dem skriver, så har vi veileda dem hvordan de skal dokumentere for at det skal bli nyttig for oss da (Barnevernkonsulent).

En av informantene sier også at hun av og til forventer at foreldre kan informere barnet om barnevernssaken. En annen informant sier at fosterforeldre kan informere om saken, etter en

grundig vurdering fra barneverntjenestens side om hva som er best for barnet og for relasjonen mellom barn og fosterforelder.

5.1.6 Oppsummering

- ... ja, nå er jo de barna små, men de er jo individer, de er personer og har noen meninger (Barnevernkonsulent).

Mange av informantene var opptatt av at observasjon var en måte å få informasjon fra barna på, særlig de yngre barna. Samtaler med voksne som står nær barna og ansvarsgruppemøter var også en viktig del for å belyse saken så godt som mulig. Ut fra Drottners dobbeltblikk vil både informasjon fra voksne nær barnet og observasjoner av barnet være en viktig del av helheten og representerer et utenfra-og-inn-blikk på barnas liv, men er dette medvirkning? Eller er det et voksent perspektiv på barnets liv? Det er viktig for å få belyst saken godt nok i forhold til samspill med omsorgsvoksne, adferd, motorikk, o.l., men sett fra et synspunkt som anerkjenner barn som aktører, er dette medvirkning?

Jeg har vist til tidligere at barnevernsproffene er kritiske til begrepet medvirkning. I forslagene til endringene i barnevernloven kommer fortsatt begrepet medvirkning til å være i bruk, derfor virker det for meg som om det blir enda viktigere for barneverntjenestene å være helt klare på hva de legger i begrepet medvirkning også når det gjelder de mindre barna, at de innad på kontoret har en grunnleggende felles holdning til hva medvirkning betyr for å kunne sette det ut i praksis. Barnevernsproffene kommer med et forslag til hvordan begrepet og alle dets komponenter kan tydeliggjøres.

Barn og unges rett til medvirkning mener vi må deles opp og bli tydelig i loven. Vi foreslår derfor at det i loven må stå:

Barn og unge må sikres rett til å:

- 1. få god og tilstrekkelig informasjon*
- 2. bli møtt med respekt, lyttet til og bli tatt på alvor i all kontakt med barnevernet*
- 3. få reell innflytelse i planlegging og i beslutninger, når dette er mulig*
- 4. gi tilbakemeldinger og at dette bidrar til endring*

(Hørings svar fra Barnevernsproffene, 2012)

Strandbu (2010) lister opp ulike begrunnelser fra ulike faglige perspektiver for at barn skal medvirke i sin egen sak. Barnevernet vil kunne utvikle og forbedre seg ved å lytte til barnet som er den viktigste av barnevernets brukere. Dette kommer jeg tilbake til lengre ut i analysen hvor jeg videre drøfter barnevernkonsulentens kunnskapsgrunnlag som grunnlag for bruk av skjønn. Den andre begrunnelsen handler om *beslutningers legitimitet*, saken skal være belyst fra alle sider. Deretter følger et *rettighetsperspektiv* basert på barnet som aktør. Videre kan det begrunnes med *perspektiver fra psykologi* og til slutt kommer et *resiliensperspektiv*.

Beslutningers legitimitet. Berørte parters deltakelse er nødvendig for å sikre beslutninger som er til barnets beste. Fra et juridisk perspektiv presiserer forvaltningsloven § 17 at offentlige myndigheter har plikt til å sørge for at saken er fullt opplyst før en treffer enkeltvedtak, og å ikke ta barnets perspektiv til etterretning kan anses som en saksbehandlingsfeil. Derfor er det et viktig argument som noen av informantene trekker fram når de sier at barns opplevelse av sin egen hverdag ikke kommer tilstrekkelig fram når man kun snakker med voksne nær barnet, man må i tillegg også snakke med barnet selv og prøve å fange opp deres perspektiver.

Barnet som selvstendig individ. Det handler også om å anerkjenne barnet som et selvstendig individ og personen saken handler om, et rettighetsperspektiv som belyser barns grunnleggende menneskerettighet til å ha innflytelse over eget liv. Dette er et perspektiv alle informantene trakk fram som et grunnleggende og viktig prinsipp, i så måte er ikke barn annerledes enn voksne. Den grunnleggende rettigheten til å eie sitt eget liv virker dypt forankret i barnevernkonsulentenes verdigrunnlag. For informantene har barn i like stor grad som voksne behov for å uttrykke seg, siden det er livet deres det handler om. Samtidig identifiserer de også i stor grad spennet mellom de overordnede verdiene barns deltagelse og barns rett til beskyttelse, og at det ofte er disse verdiene som vurderes opp mot hverandre, når barneverntjenesten drøfter barnas medvirkning. Så når det gjelder de minste barna i aldersgruppen 3-7 år er det vanskelig for noen av informantene å sette dette verdisynet ut i praksis. Det var også essensielt for de unge som deltok i Redd Barnas rundbordskonferanse å påpeke hvor viktig det er å tørre å snakke om de vanskelige tingene. Flere opplevde at barnevernet hadde en tendens til å skåne barn fra ”farlig” informasjon. Voksne må tørre å lytte til barnas fortellinger og snakke om dem med barnet, og ikke minst tørre å handle på det de hører.

En opplevelse av sammenheng. Fra et psykologisk perspektiv kan man bruke Antonovskys salutogenese-begrep for å begrunne barns medvirkning i egen sak. Aaron Antonovsky (1979 i Sandbæk 2002) introduserte begrepet *salutogenese* (helsefremmende faktorer) som er en motsats til *patogenese* (sykdomsfremkallende faktorer). Han har hatt mye å si for tenkningen om å fokusere på det som gjør at mennesker fungerer godt og er friske. I hans modell ble opplevelsen av sammenheng en avgjørende faktor for et velfungerende menneske, han kalte dette fenomenet *sence of coherence*. Den består av tre elementer:

- Mennesker må kunne forstå situasjonen
- Ha tro på å finne løsninger
- Finne mening i å prøve ut disse løsningene

Utifra disse elementene utviklet han en skala for å måle menneskers opplevelse av sammenheng. Barn og unge har også et syn på hvorfor medvirkning i barneverntjenesten er så viktig, og her kommer betydningen av opplevelse av sammenheng tydelig fram. I rapporten fra rundbordskonferansen til Redd Barna (2013) ble det presisert hvor viktig det er å involvere barna i hele prosessen, ikke bare fordi informasjon fra dem er viktig for å belyse saken, men også fordi at det å bli hørt på og være deltagende rundt egen situasjon gir en følelse av mestring og sammenheng.

Resiliensperspektiv. Deltakelse i beslutningsprosesser er viktig for å motivere barnet til å samarbeide om endringen. For informantene i dette prosjektet var barnas rett til informasjon om saken sin en viktig del av deres muligheter for medvirkning, og flere hadde gode erfaringer på hvor viktig det er å være konkret i informasjonen, ikke gjøre det uklart ved å prøve å beskytte barnet. Dersom barn skal ha en reel deltakelse i beslutningsprosesser, må barnet vite hva som foregår i saken dets og være trygg på at barnevernet vet og tåler å høre historien det har å fortelle. Beslutninger gjort på et grunnlag barnet ikke forstår eller har blitt innviet i, vil kunne være vanskelig for barnet å akseptere og langt mindre samarbeide om denne endringen. Jeg stiller meg undrende til hvordan Strandbu bruker resiliens som perspektiv her. Slik jeg forstår begrepet resiliens, kan det med fordel knyttes til forrige kategori, opplevelse av sammenheng. Resiliens handler om at barna viser motstandsdyktighet i en vanskelig situasjon. Gamst skriver at

Samspillet mellom barnets individuelle egenskaper og omgivelsenes egenskaper som bidrar til at resiliens hos et barn kan utvikles, kan beskrives som barnets opplevelse av sammenheng og ytre kontinuitet (2011:103).

Kanskje handler Strandbus (2010) to begrunnelser for barns deltagelse, opplevelse av sammenheng og resiliensperspektivet, om de samme elementene. At barnet må oppleve en sammenheng for at de skal være motiverte for endring.

5.2 Hvordan styrker barneverntjenesten de mindre barnas rett til medvirkning?

5.2.1 Egnede strategier

Når man skal nærme seg barns perspektiver, kreves det tilpassede metoder, man må ha kunnskap om barn og hvordan man samtaler med barn (Johansson 2003). Å møte barns verden kan virke både konfronterende og utfordrende for voksne. Å være bevisst hvordan man nærmer seg barnet og hvordan man tolker det barnet uttrykker, er viktig kunnskap når man som barnvernkonsulent søker kunnskap fra barns ståsted (Eide og Winger 2003). Alle informantene kom med eksempler på ulike samtalestrategier som de brukte for å tilrettelegge samtale med barna. Noen var jo i ferd med å fullføre kurset i den dialogiske samtalemetoden, og henviste mye til den. Utenom denne metoden var også bevissthet knyttet til hvordan man som voksen stiller spørsmålene viktig for å ikke legge press på barnet eller for ikke å påvirke svaret barnet gir.

Andre hadde plukket opp teknikker gjennom ulike kurs og også gjennom andre arbeidsplasser som psykisk helsevern og barnehage. Noen av det de nevnte var bruk av konkreter, som leker, modelleire eller figurer. Noen nevnte tegning, og at barna kunne tegne familiekonstellasjoner, huset sitt eller seg selv. Flere nevnte også bruk av søyler på ulike måter, barnet gir en ”poengsum” på et spørsmål og barnevernkonsulent spør, dersom du skal score høyere på denne, hva skal forandre seg da?

Parallellhistorier var det også noen som brukte, for at barnet skal være trygg på at det ikke er bare hun som har det sånn, at man forteller at man kjenner en gutt som også har det slik.

Det var også viktig å tilpasse informasjon som skulle gis til alderen på barnet som skulle motta den, gjøre informasjonen tilgjengelig for barnet ved å ikke bruke vanskelige ord som *tingretten* eller *ansvarsgruppemøte*. Noen av informantene snakket om det meste med alle barn, uansett alder, mens det for andre syntes å være vanskelig å snakke om de direkte forholdene i saken med de yngre barna, med mindre de var direkte påvirket av tiltakene eller hendelsene. Informantene var opptatt av å tilpasse tid, sted, leker og samtaleverktøy ut fra barnet. Underveis i samtalen er det også viktig å følge barnets initiativ. Av og til var det for barnet ikke tid og sted for en slik samtale, da må man prøve på nytt senere. Det var også viktig at noen som barnet kjenner kunne introdusere barnevernkonsulentene, forberede barna på at de kommer og ufarliggjøre situasjonen der det lot seg gjøre. For de av informantene som jobber med saksbehandling eller oppfølging av tiltak var relasjonen til barnet viktig. For de som jobbet med akutt barnevern var ikke relasjonen like mye i fokus, de opplevde mer at de hadde en felles erfaring ved at de var tilstede i en krisesituasjon og brukte det som utgangspunkt til samtale.

Det er mange elementer som kan være viktige å ta i betraktning når man skal ha gode samtaler med barn. Informantene var bevisst dette og brukte mange ulike strategier når de skulle gjennomføre samtaler med barn. De vurderte underveis hvilken strategi som kunne passe det aktuelle barnet, og dersom det ikke fungerte gjorde de endringer underveis. En av informantene fortalte om når hun skulle snakke med en gutt hvor foreldrene hadde delt omsorg og han flyttet mellom foreldrene hver uke, og hos den ene forelderen hadde han opplevd mye vanskelig. Barnevernkonsulenten hadde ikke noe forhold til denne gutten fra før, og visste ikke helt hvordan hun skulle gripe an situasjonen. Hun hadde med seg papir og penn, og ikke andre hjelpemidler. Så gikk de inn på rommet hans og satte seg i sengen hans. Der fant de legokassen som de begynte å se litt på. Så fant de fram figurer og begynte å lage de to forskjellige familiene hans. Etter hvert ble han den ene legofiguren, og da opplevde barnevernkonsulenten at samtalen løsnet. Gutten snakket om denne legofiguren og hva den hadde opplevd når han var hos pappa og når han var hos mamma. Barnevernkonsulenten gjorde vurderinger underveis og sammen fant de en felles plattform å kommunisere på.

Jeg velger å ikke utdype de ulike samtalestrategiene og verktøyene ytterligere, da dette er et vidt teoretisk område, og ligger utenfor rammen av denne oppgaven slik jeg har valgt å vinkle den. For de som er interesserte i samtalemetodikken og grunnleggende ferdigheter i kommunikasjon med barn kan bøker som for eksempel *Samtaler med barn. Metodiske*

samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner av Haldor Øvreeide eller *Profesjonelle barnesamtaler - å ta barn på alvor* av Kari Trøften Gamst være nyttig lesning.

5.2.2 Kunnskap og kunnskapsdeling

Informantene vektlegger viktigheten av kompetanse i å snakke med små barn, hvordan man skal stille spørsmålene, ulike verktøy eller metoder, og etterutdanninger. To av kontorene har satt i gang et undervisningsopplegg med den dialogiske barnesamtalen og har også begynt å implementere metoder og verktøy samlet av Øyvind Kvello. En av kommunene har egne fagutviklere som går rundt på avdelingene og spør hva behovet er og lager opplegg etter hva som trengs av kunnskapsutvikling ved de ulike avdelingene.

En av lederne belyser også viktigheten av kunnskap for å tørre å snakke med barna, kunnskap om hva som er skadelig for barn og hva som ikke er det. Det gir saksbehandlerne et kunnskapsgrunnlag i bunn som gjør det enklere å vurdere om barn skal snakkes med eller ikke.

Vi har fått så mye kunnskap nå om, i en bredde, som sier noe om at barn kan snakkes med om det meste, det handler bare om hvordan du gjør det. At det må være litt enkelt og at barn kan utrykke seg om det meste de er med på. At det handler om å gi de tid. Så jeg tenker at vi snakker med barn og prøver å få en mening om barnet om det meste. Det handler om på hvilket nivå du gjør det, for det er ganske forskjellig hvordan du kan gjøre det (Leder).

En av saksbehandlerne påpeker også at behovet for kunnskapsutvikling er et kontinuerlig behov: *Det er liksom barn, det er levende mennesker, så et sånt faglig påfyll på sånne ting det tenker jeg at det kan man ikke få for mye av* (Barnvernkonsulent).

Et av kontorene hadde hatt besøk av Barnevernsproffene og syntes det var meget nyttig og faglig utviklende. Det å få perspektivet til noen som hadde opplevd dette selv gjorde inntrykk hos saksbehandleren. Barnevernsproffene formidlet at barneverntjenesten måtte være tydelig i kommunikasjonen sin og formidle informasjonen uten for mye forkledninger i form av diffuse ord.

De to av informantene som har deltatt på undervisningsopplegget om den dialogiske barnesamtalen, legger mye vekt på den og synes de har lært mye nyttig gjennom dette kurset. Det at de får personlig og konkret veiledning på samtaler de har gjennomført med barn ser ut til å være en meget viktig del av undervisningsopplegget.

5.2.3 Refleksjoner rundt temaet med kolleger og veiledere

Alle kontorene var organisert med muligheter for veiledning av en faglig veileder eller en representant fra lederteamet, to av kontorene hadde også ekstern veiledning. Saksbehandlerne som hadde tilbud om fast veiledning med fagkonsulent satte dette meget høyt, og satte det i sammenheng med barns medvirkning, ved å si at det å få veiledning og støtte etter vanskelige samtaler med barn er viktig for å klare å stå i det, samt at man får viktig veiledning på hvordan man skal håndtere den informasjonen man fikk av barnet videre. Alle kontorene hadde også fellesmøter, avdelingsmøter eller teammøter hvor de kunne drøfte enkeltsaker eller tema som opptok dem. Ved to av kontorene brukte saksbehandlerne hverandre, de oppsøkte hverandre på områder de visste kollegene hadde styrker på. På det tredje kontoret som jobber med akutte saker var ikke dette mulig på samme måte fordi de var kun to på jobb samtidig, men de åpnet for diskusjon og refleksjoner på overlappingen mellom to skift, for å bruke den tiden det var flere enn to på jobb på en god måte. Dette er noe både ledere og saksbehandlere verdsetter og det virker som om det har vært en positiv utvikling av bruken av tid til refleksjon på kontorene. *Også at det har blitt mye mer bevisstgjøring rundt det, sånn at vi tar det med oss. Vi drøfter og mye mer saker (Leder).*

Øvreeide (2000) poengterer at på samme måte som barn har behov for å bli bekreftet og sett er det viktig for barnvernkonsulentene å ha noen å dele bekymringer, erfaringer og opplevelser med når man har hatt samtaler med barn i vanskelige situasjoner. Det kan være tøft å ha en ivaretagende og profesjonell posisjon i samtaler med barn som kan ha opplevd, for eksempel, overgrep. Det å ha muligheter for en debriefing med en veileder, leder eller et team av kolleger er viktig for mestrings- og læringsprosessen i samtaler med barn. Dette uttrykker også en av barnvernkonsulentene når hun snakker om hvor viktige de faglige veilederne er: *Hvis vi har vært på en møte og snakket med et barn, hvem er det som tar oss imot?*

En av informantene trekker også dette fram i forbindelse med enkeltsaker, at det er viktig å *ha litt is i magen* og vite til gode erfaringer med å bruke tid på å reflektere rundt saken med

kolleger og ledelse, og at dette kan styrke barnets deltagelse i saken med at man minnet hverandre på barnet, har du snakket med barnet?

Lederen for et annet kontor sier også at innholdet i de faglige drøftningene har endret seg, at de har blitt flinkere til å utfordre hverandre og på den måten utvikle seg både personlig og faglig.

Men det som jeg synes vi er blitt flinkere på og som vi øver oss på hele tiden, er kanskje at hvis noen gjør en kontroversiell beslutning, eller beslutning som andre undrer seg over, så kan vi snakke om det. Kunne det vært løst på en annen måte? Hva ville effekten blitt av det? Kan du sette deg inn i en situasjon hvor det var mulig, ikke sant? At vi er litt sånn åpne for å reflektere rundt det, uten å gå i baklås eller føle oss anklaget for dårlig jobb (Leder).

Kontorene brukte også styrkene og kompetanseområdene til den enkelte saksbehandler på teammøter og avdelingsmøter, hvor de kunne ha en intern opplæring på deres fagområder.

På et annet kontor har dette blitt oppfordret av lederen, å bruke hverandre aktivt både for drøfting av enkeltsaker og i kompetansedeling. En av informantene ved dette kontoret sier dette var forløsende for å aktivt ta kontakt med de andre barnevernkonsulentene når man trengte drøfting. De hadde også innført enere og toere på enkeltsaker, for å kunne være to om det på vanskelige saker. Også her var fagkonsulentene (de interne veilederne) viktige, de formidlet hvilke barnevernkonsulenter som hadde styrker på hvilke områder, for det kunne være vanskelig å sette seg inn i når man kom som ny på større kontorer.

To av kontorene hadde ansatte som var med på et kurs om Den dialogiske samtalemotoden, hvor de som deltar på kurset har informert om det på avdelingsmøter, samt at kurset holdes av andre barneverntjenester som har gått kurset før, noen av de som har gått kurset i den omgang skal holde det for en annen barneverntjeneste neste omgang. På denne måten delte de kunnskapen om denne samtalemotoden. En del av undervisningsopplegget i denne metoden går på å ta opp samtaler med barn på bånd, transkribere det og ta det med tilbake til veilederen på kurset. Dette synes de to informantene som deltar på kurset er en meget nyttig måte å heve samtalekompetansen på.

Gjennom dette kurset så har vi flere samtaler og skal levere inn en transkribert samtale, hvor vi får en veldig grundig tilbakemelding på hva som er bra og hva som kan gjøres annerledes. Så du blir veldig bevisst din egen rolle da og hvor du bommer og hvor du gjør ting etter boka (Barnevernkonsulent).

Hun fremhever også hvordan denne typen konkret veiledning bygger videre på kompetanse hun egentlig har fra før, men løfter bevisstheten rundt det. Det er ikke sikkert hun lærte noe nytt, men hun ble bevisst det hun egentlig kunne, og brukte det dermed også mer effektivt.

En av de andre informantene sier at det er viktig å holde temaet om små barns medvirkning oppe på agendaen hele tiden.

Men jeg tenker at det er viktig at vi hele tiden holder det varmt, på en måte. Så vi snakker mye om det på kontoret, at vi ikke må glemme disse barna, for det er veldig lett å glemme dem, det vet vi. Så vi prøver å snakke mye om det, sånn at det blir lagt inn i undersøkelsesplanen (Leder).

5.2.4 Gode erfaringer

...så lærer vi etter hvert når vi får prøvd ut litt... (Barnevernkonsulent). Dette virker å være en vesentlig del av kunnskapsgrunnlaget barnevernkonsulentene trenger for å inkludere de minste barna. De lærer teknikker og metoder, de vet det juridiske grunnlaget, men jo mer de prøver, jo mer gjennomfører de samtaler med de minste. Dersom barnevernkonsulentene selv har erfart den positive effekten som samtaler med også de minste barna kan gi, jo større sjanse er det for at de inkluderer de mindre barn som deltagere i egen sak. Har de turt å prøve og lyktes, virker det som om det er lettere å fortsette. Uansett hvor mange kurs og teknikker de lærer, hvis de ikke utøver den og samler gode erfaringer, virker det som terskelen for å prøve blir høyere og gevinsten ved å gjøre det ikke like tydelig.

Det er en treningssak, jo mer erfaring jo lettere blir det å være bevisst barnets fokus, altså du må jo få hjelp til å... men det kan du få gjennom denne veiledningen da, hjelp til å holde fokus på barnet og hva som er det viktigste (Barnevernkonsulent).

En av barnevernkonsulentene fortalte om en spesifikk sak som virket forløsende på henne. Det var en sak hvor barneverntjenesten skulle føre sak for omsorgsovertakelse for

fylkesnemnda. Hun fortalte at det var mange som hadde hatt samtaler med denne gutten, både lærer, den spesialpedagogiske rådgiveren ved skolen og pedagogisk leder i barnehagen. Barnevernkonsulenten hadde også snakket med gutten sammen med mor og observert han i samspill med mor. De hadde samlet mye informasjon fra forskjellige personer og mente omsorgssituasjonen ikke var god nok. Det var ikke før talspersonen til barnet tok kontakt og sa han skulle snakke med barnet at barnevernkonsulenten ble bevisst på at hun ikke hadde snakket med gutten enda og ville gjerne gjøre det før talspersonen kom for å snakke med han. Når hun da hadde samtalen med gutten, var det bare barnevernkonsulenten og gutten til stede, og det var første gang de snakket sammen direkte om de vanskelige temaene som var tilstede i guttens liv. Dette ble en medvirkende faktor til at saken ble trukket fra Fylkesnemnda og spørsmålet om omsorgsovertakelse satt til side. Barnevernkonsulenten sier selv at dette var en samtale som satte spor i henne og som hun lærte mye av. Denne samtalen sitter igjen hos henne som en god erfaring og en påminnelse om hvor viktig barnets eget perspektiv kan være for å belyse alle sider av en sak.

5.2.5 Føringer fra ledelse og tankesett på kontoret

Det ligger en forventning, som det her er veldig, veldig, veldig tydelig fra vår leder som et krav at barn skal snakkes med. Det ligger nok som en overordnet verdi her i barneverntjenesten i vår kommune, at vi ikke kan jobbe barnevern uten å ha kontakt med barnet (Leder).

Alle saksbehandlere og avdelingsledere var veldig tydelige på dette i denne kommunen, de hadde også nettopp laget en rutinebeskrivelse⁶ for å sikre barns medvirkning i barnevernsaker. Rutinebeskrivelsen klargjorde hva kommunens forventinger til barneverntjenesten var, på grunnlag av barnevernloven § 6-3 og artikkel 12 i barnekonvensjonen. De fremhevet blant annet at barn under 7 år skal ha adgang til å uttale seg dersom de etter en konkret vurdering anses å være i stand til å danne seg egne synspunkter, og at det ikke skal foretas en vurdering om hvorvidt det er ønskelig å gi barnet anledning til å si sin mening. Dersom barneverntjenesten ikke har gitt barn under 7 år anledning til å uttale seg skal grunnen dokumenteres.

⁶ En intern rutinebeskrivelse fra en av barneverntjenestene som ikke kan gjøres tilgjengelig av hensyn til kravet om konfidensialitet.

Klare føringer fra ledelse synes også å ha noe å si for hvordan saksbehandlerne vurderer barnevernloven § 6-3 om barns uttalerett, det er lettere for dem å inkludere alle barn når de har ledelsen i ryggen. Her snakker en av informantene om anledning til bruk av skjønn av denne paragrafen.

Og i forhold til mine refleksjoner og mine meninger så er det mye lettere for meg som saksbehandler å utøve den praksisen med å snakke med et så lite barn fordi kontoret er enig i det (Barnevernkonsulent).

At ledelsen hadde et så tydelig fokus på det gjorde også at saksbehandlerne hadde de rammevilkårene de trengte for å utføre det. Anledning til å jobbe overtid for å legge samtalene til tider på dagen som passet barnet best var et eksempel på dette.

5.2.6 Oppsummering

- ... *Så vi må jo orke å være uenige (Leder).*

Lovteksten i barnvernloven gir rom for bruk av skjønn når det gjelder å inkludere barn under 7 år i egen sak, i siste del av første ledd som lyder: *ynge barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter*. Synet på barn og barndom vil ha konsekvenser for hvordan barnevernkonsulentene vurderer de mindre barna. Og barnevernkonsulentens vurderinger, basert på dennes holdninger og refleksjoner rundt sine valg i profesjonsutøvelsen vil være vesentlig for hva slags medvirkning barna inviteres til. Dette krever rom for refleksjon og mulighet til å utfordre egen forståelse og ”tatt for gitt”-holdninger. Reservasjonene i lovteksten krever et rom for etiske refleksjoner hos de ulike tjenestene, for at de skal kunne gjøre velbegrunnede etiske vurderinger. Funnene i dette prosjektet tyder på at drøftninger og refleksjoner i de ulike avdelingene og på tvers av avdelingene er viktige, for å danne en felles plattform ut i fra et lovverk som gir stort rom for skjønn for en enkelt profesjonsutøver.

De av informantene som jobbet i avdelingen for akutt barnevern uttrykte at de som avdeling i denne kommunen, lenge hadde stått opp for at alle barn skal snakkes med og bli hørt i alle ledd i barnverntjenesten, inkludert de mindre barna. Dette tenker jeg kan knyttes opp mot deres direkte møter med barn i krise hver dag. De har vært nødt til å snakke med barna og dermed også opparbeidet seg gode erfaringer med det. Dette er viktig for dem, fordi barna er veldig tilstede og synlig i deres møte med disse familiene.

I tillegg til forsknings- eller evidensbasert kunnskap, som barnevernkonsulentene får gjennom grunnutdanningen, kurs og videreutdanning, kreves det også en form for praktisk kunnskap som gjør en i stand til å veksle mellom det du vet du vet og det du ikke vet du vet. Dette er en type handlingskompetanse som ikke følger automatisk av teoretisk kunnskap, men som først og fremst tilegnes gjennom praksis og erfaring (Schön 2001).

Skjønn er integrert kunnskap, basert på forskning eller evidensbasert kunnskap og det du har med deg i form av praktisk kunnskap, kunnskap som må tilpasses hver nye situasjon du kommer opp i, ingen situasjon er helt lik en annen (Levin 2004). Og når man bruker skjønn i profesjonsutøvelsen som barnevernkonsulent kaller Schön (2001) dette for *kunnskap i handling*, og denne kunnskapen har sin basis i menneskelige erfaringer og viser seg kun i selve handlingen. Denne kunnskapen er av en ”som om”-karakter, man baserer sin avgjørelse i nye situasjoner på kunnskap man fikk i situasjoner som lignet på denne. Dette sier informantene i dette prosjektet er viktig også når det gjelder medvirkning for de minste barna. At man har kjent de gode erfaringene på kroppen gjør at det er lettere å prioritere neste gang, slik som den barnevernkonsulenten som brukte legofigurer for å snakke om familiekonstellasjonene i samtalen med gutten med skilte foreldre. Dette var ikke en strategi som hun hadde bestemt seg for på forhånd. Her fulgte hun guttens initiativ og fikk en god samtale om det som var viktig for gutten i denne situasjonen. Denne barnevernkonsulenten hadde mye erfaring fra direkte arbeid med barn i barnehagesektoren, og kanskje var det hennes erfaring herfra som gjorde at hun var i stand til å følge guttens initiativ, kunnskap hun viser at hun har gjennom handlingene hun gjør.

Polanyi (1967) introduserte begrepet *tacit knowledge*, taus kunnskap. Det handler om at vi vet mer enn vi kan uttrykke, og kan mer enn vi vet at vi kan. Når vi utfører en handling bruker vi langt mer omfattende kunnskap enn det vi kan gi uttrykk for. Praktisk kunnskap omfatter både kunnskap vi kan formidle til andre gjennom ord, det man kaller eksplisitt kunnskap, og taus kunnskap handler om det som kommer til syne i handling og som eksisterer i handlingen, det Schön kaller kunnskap-i-handling.

Nonaka og Takeuchi (1995) skriver at kunnskap skapes i interaksjon mellom eksplisitt læring og taus kunnskap. De beskriver fire prosesser for dette. For det første kan taus kunnskap overføres og utvikles på det ikke erkjente planet, gjennom *sosialisering*. For det andre kan

eksplisitt kunnskap bli til taus kunnskap ved at den *internaliseres* gjennom at man leser seg til det, og eventuelt får praktisk veiledning. Vi har glemt at vi har lært det, vi bare gjør det. Et eksempel på denne type læring er de av informantene som hadde kurs i den dialogiske samtalen som samtalem metode. Den tredje prosessen er *kombinering*. Da kombinerer man eksplisitt kunnskap slik at ny forståelse og kunnskap oppstår. Alle kontorene hadde en slik form for læring i at de utvekslet erfaringer på metoder som kunne være gode for å tilrettelegge samtaler med barn med hverandre. Barnevernkonsulentene oppsøkte kollegaer de visste hadde god kunnskap om samtaler med små barn, enten det var kunnskap de hadde ervervet gjennom en annen grunnutdanning eller praksis i for eksempel barnehage. Også når et av kontorene hadde besøk av Barnevernproffene, er barnevernkonsulentenes møte med Barnevernsproffene er et eksempel på en slik type læring. Proffenes erfaringer som brukere ga barnevernkonsulentene en ny type kunnskap, i kombinasjon med kunnskapen de hadde fra før. Den siste prosessen for læring heter *eksternalisering*. At taus kunnskap kan gjøres eksplisitt. Dette forutsetter at vi stiller spørsmål ved ”tatt for gitt”-holdninger. Det handler om å utfordre det ubevisste og de tause teoriene barnevernkonsulentene bygger sine avgjørelser på. Å utfordre hva de tror de vet om de mindre barnas kompetanse som deltagere i egen sak og deres mulighet til å virke med. Og det virker for meg som om veiledning med faglig veileder, samt mulighet til å drøfte og reflektere over emnet på kontoret kan være et viktig element for å legge til rette for at også de mindre barna kan være virke med i sin egen sak. Konsulentene og lederne sitter alle med en individuell kunnskapsbase og verdisyn som kan være med på å utfordre andre kolleger og det de tror de vet. Dette var det en informant som gjorde tydelig ved å si:

Vi rives og slites litt i hva som er bra for barn, så vi må jo orke å være uenige, for på den måten blir vi jo tydeligere, ikke sant? (Barnevernkonsulent).

5.3 Utfordringer som oppstår når barn mellom 3 og 7 skal medvirke i egen sak

5.3.1 God tid og dårlig tid

God tid kommer fram som en viktig del av å tilrettelegge for medvirkning, men har jeg valgt å ta det med som en utfordring da det virker på meg som om det er en faktor av betydning når det kommer til utfordringer som oppstår når de mindre barna skal medvirke i sin egen sak. Informantene trekker fram god tid som viktig i prosessen med å få gode samtaler med barna. De som jobbet med akutte saker er et unntak fra dette, men disse fremhevet den spesielle

situasjonen barnet og barnevernkonsulentene står i. At barnet vet at konsulentene vet hva som har skjedd er forløsende for samtalen, og barnet slipper å bruke energi på å tildekke.

Vi skal ikke så mange steder, vi har ikke så mange hypoteser i akuttarbeidet vårt, vi er opptatt av det vi har sett sammen med barnet og det er det som er utgangspunktet og da blir ofte fortellingene så mye friere også (Barnevernkonsulent).

Saksbehandlere i andre deler av barneverntjenesten sier de må ha tid til å la samtalen utvikle seg på barnas premisser og treffe barna flere ganger, gjerne på forskjellige arenaer.

Så det å undre seg over det de sier og være sammen med dem og bruke litt tid, ikke bare gå videre til neste punkt, da kan man få ganske mye informasjon (Barnevernkonsulent).

I forhold til å gi barna informasjon om saken er det viktig å informere barnet flere ganger på flere måter. Det er overveldende informasjon barna får og den kan være vanskelig å ta innover seg.

Jeg tror også at det må informeres veldig, veldig, veldig mye fordi at, det ser vi jo i forhold til barn som blir plassert i andre hjem og vi prøver etter beste evne å forklare hvorfor og det gjør vi flere ganger, men likevel så opplever vi at de skjønner det ikke i det hele tatt, hvorfor vi har flyttet dem til dette hjemmet (Leder).

Dette er også noe Barnevernsproffene (2012:4) påpeker i sitt høringssvar til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet der de skriver at *informasjonen må gjentas regelmessig, for å sikre at vi oppfatter budskapet*. En annen informant trekker fram en sak hun selv har vært delaktig i hvor informasjonen har blitt gitt, men hvor barnet ikke har vært i en posisjon til å motta den. Dette kommer jeg tilbake til under underkapittelet 5.3.2 *Dokumentasjon*.

En av informantene sier hun opplever at de har høyere bemanning, bedre kompetanse og bedre tid nå enn før. Dette gjør at de kan ha drøftinger og ta seg tid til de gode refleksjonene. Til tross for dette sier en annen av informantene at de kunne trenge mer tid til faglig

refleksjon, og det kunne ha bidratt til at saksbehandlerne hadde hatt en bredere felles plattform å fatte sine skjønnsmessige beslutninger på.

Tidsmessig er også undersøkelsesfristen på tre måneder et hinder for å gjennomføre samtaler med barn, barnevernkonsulentene føler seg tvunget til å prioritere andre perspektiver for å belyse saken, for ikke å bryte undersøkelsesfristen.

5.3.2 Dokumentasjon

Dokumentasjon var en utfordring som ble diskutert i begge kommuner. Begge kommunene hadde hatt tilsyn fra fylkesmannen og Statens Helsetilsyn og en av kommunene fikk avvik av tilsynet fordi de forskjellige saksbehandlerne dokumenterte på forskjellige steder i dokumentsystemet. I den andre kommunen hadde de hatt tilsyn hvor de hadde gått gjennom to av saksbehandlerne mapper og fått tilbakemelding på disse, det syntes informantene var nyttig for å kunne dokumentere enda bedre.

Informantene beskrev det som tidkrevende og vanskelig å dokumentere samtaler de hadde med barna, til rett tid. Et eksempel på det var dersom man har en samtale sent på dagen og ikke skal innom kontoret igjen den dagen og man skal skrive et referat når de hadde tid og mulighet, gjerne to-tre dager etter, var det vanskelig å ivareta hele samtalen i referatet. En av informantene følte seg også hemmet av å måtte notere underveis i samtalen fordi hun følte at det var vanskelig å få med seg den non-verbale kommunikasjonen som foregår mellom barnet og saksbehandleren, for eksempel blick og gester.

Jeg kjenner på at det er veldig vanskelig å sitte og dokumentere samtidig som man har de her samtalene, så da må man være veldig flink til at man drar rett på kontoret og skriver det inn. Jeg har mange samtaler med barn, tror jeg, som jeg ikke har fått dokumentert godt nok dessverre, fordi at det, ja, de blir liggende igjen litt ofte oppi her (hodet). Men vi har blitt flinkere på det, det har blitt mer fokus på det å...at vi må ha det inn i mappa (Barnevernkonsulent).

Dokumentasjon er en viktig del av medvirkning for barna, også for de små, for å gjøre historien deres tilgjengelig for dem når de blir større. En av informantene fram et godt eksempel på dette.

Det handler det om hva man oppfatter i de ulike livsfasene både ut i fra alder og modenhet og hva slags livssituasjon du er i. Hvor mye energi og hvor mye fred har du i tankene dine til å reflektere og ta inn det som blir sagt og gjort og at det er til deres beste. Det er vel noe vi ser på de barna som er her, for når de begynner å bli atten, så har de lyst til å gå gjennom mappa si. Vi hadde en som gjorde det rett før jul og som jeg blant annet hadde vært inne og jobbet litt med i en periode i plasseringsøyeblikket. Nå var det en veldig oppegående jente, men hun fikk noen svar på ting som hun aldri hadde skjønt eller fått med seg. Og jeg som har fulgt med saken litt som saksbehandler og som veileder utenfra også, så vet jeg at hun har fått disse svarene mange ganger, jeg vet at det har blitt sagt, men hun har ikke klart å ta det inn, hun har ikke vært på, det har ikke vært tid og sted (Leder).

Dokumentasjonen av saken ble viktig for denne jenta i ettertid, for å erklære fred med historien sin og få svar på viktige spørsmål for henne, selv om informanten, som en del av forskjellige ledd i barneverntjenesten, vet at informasjonen hadde blitt gitt hele veien. I rapporten fra Barnevernspanelet⁷ har ungdommer fra Barnevernsproffene forklart at det å få informasjonen tidligst mulig gjør at historien din lettere blir til en del av deg og skåner mange for store belastninger i tenårene. Dette er også i tråd med Antonovskys (1979 i Sandbæk 2002) salutogenese. En opplevelse av sammenheng i livet i er en avgjørende faktor for et velfungerende menneske.

Og dersom barna ikke er på rett tid og sted å ta inn over seg denne informasjonen de får mens de er små, kan det hjelpe dem senere å se gjennom dokumentasjonen at de ble informert og ivaretatt, og at det kan gjøre historien til en del av dem.

Alle kontorene hadde også rutine på at dersom man ikke valgte å snakke med barnet skulle det dokumenteres hvorfor man valgte å ikke gjøre det.

⁷ Barnevernspanelet 2011 ble opprettet i desember 2010 av Barne-, likestillings og inkluderingsminister Audun Lysbakken og de avleverte rapport til Departementet september 2011. Barnevernspanelets råd og anbefalinger er innspill til proposisjonen som regjeringen la fram for Stortinget april 2013.

5.3.3 Barnevernkonsulentens kompetanse og personlige verdigrunnlag

Selv om man i barneverntjenesten har lov om barnevernstjenester å jobbe etter, er det i stor grad åpent for skjønn, også når det gjelder samtaler med barna. Hvem er modne nok? Hvem av de under syv år er i stand til å danne seg egne meninger? Derfor har holdninger og verdiene til den enkelte barnevernkonsulent mye å si, hvilke verdier og syn på barn fatter de sine beslutninger på grunnlag av?

Jeg tenker at når vi snakker om hvordan vi jobber om det og jeg sier at vi har en grunnholdning og det ligger i årsresultatet vårt at alle barn skal snakkes med. Så vil det til syvende og sist være opp til den enkelte saksbehandler, det vet vi at vi ikke vil klare å styre. For det handler om hva sitter du med av erfaringer selv; Tør du? Har du verktøy? Hvis du skal gå inn å snakke med et barn, du må være litt modig. Du må ha en modenhet også, for du må kunne skille mellom hva du skal snakke med det barnet om og ikke. Det må du nesten gjøre i hvert enkelt tilfelle, det kan ikke være generelt, for det handler om hvert enkelt barn (Leder).

Verktøy er viktig for barnevernkonsulentene, de ønsker kompetanse i å snakke med barn, spørsmålsformuleringer og framgangsmåter, men det viktigste verktøyet er saksbehandleren selv. Dette med barnesamtalen og kunnskap om barn og barns utvikling kan være med på å gjøre saksbehandleren mer sikker på seg selv, trygg på at de kan stole på det de vet og kan om barn. Da blir det lettere å gjennomføre samtalene, men verdier, holdninger og gode erfaringer må ligge til grunn hvis samtalene skal bety noe, hvis samtalene skal bidra til at barn medvirker i egen sak. Du må synes det er viktig og riktig å snakke med de mindre barn, og du må tro på at de har en kompetanse ingen andre kan ha. Og flere av informantene påpeker at du må tørre å spørre og være modig nok til å lytte ordentlig. I rapporten fra Redd Barna (2013) sier deltakerne fra rundbordskonferansen at

Barns rett til å bli hørt oppfylles ikke i det øyeblikket en voksen låner øret sitt til et barn. Den oppfylles når den voksne tar det barnet har sagt på alvor og lar det påvirke beslutninger, planer og praksis. Altfor ofte blir barn involvert eller snakket med uten at de gis reell innflytelse (s. 6).

I sitatet nedenfor setter en av barnevernkonsulentene ord på en tilnærming til barn som aktører, som James, Jenks and Prout (1999) kaller *barn som stamme*. Gjennom kunnskap om

hvordan barnas verden er strukturert, gjennom teori og erfaringer fra praksis, kan man prøve å forstå perspektivene barn uttrykker. Den er åpen for de som anerkjenner at barn og voksne tenker annerledes, og at voksnes måte å tilnærme seg verden på ikke nødvendigvis er den rette. Det finnes ingen rett og gal, bare annerledes.

Barn er veldig logiske, synes jeg, veldig lett å forstå barn hvis du setter deg inn i deres måte å være på og deres uttrykksform, så jeg synes ikke barn er noe gåtefulle overhodet. Det er ikke alt jeg skjønner med en gang, men jeg tror at det har en grunn til at vi bruker en voksen, intellektuell forståelsesmåte, og den er annerledes enn barns måte å tenke på og uttrykke seg på, og dermed så blir den måten vi bearbeider informasjon på den riktige og ikke måten barn forteller på (Barnevernkonsulent).

Den samme barnevernkonsulenten belyste en sak hvor hun og en annen kollega var involvert, der hun i drøfting med kollegaen i etterkant fant ut at de to satt igjen med to helt forskjellige syn på barnet i saken. Denne barnevernkonsulenten ble tilkalt av politiet til en familie hvor en beruset far hadde truet mor og mor hadde tatt med seg barnet på fem år ut av huset og ringt politiet, politiet tilkalte barneverntjenesten. Barnevernkonsulenten snakket med både moren og barnet, og faren ble satt i arresten. Det ble avtalt en oppfølgingssamtale dagen etter. Tilstede på oppfølgingssamtalen var barnevernkonsulenten som jobbet med akutt barnevern og en kollega som jobbet med saksbehandling i barneverntjenesten og barnet. Barnevernkonsulenten fortalte at samtalen i stor grad var lagt på barnets premisser, og det hadde stort spillerom inne på samtalerommet. Samtalen dreide seg om det som hendte i natt og barnevernkonsulenten oppfattet barnet som veldig fri i samtalen og fortellingen sin.

Det var stor sammenheng mellom det barnet fortalte om og måten det gjorde det på, og jeg tror jo at den åpne atmosfæren her fikk barnet til å føle seg trygg på en sånn måte at det kunne fortelle det sånn som det var (Barnevernkonsulent).

De to barnevernkonsulentene som var involvert i denne samtalen oppfattet dette barnet og dennes historie veldig forskjellig.

Jeg oppfattet barnet som handlende og sterk, og veldig tilstede i sitt eget liv, veldig sunn i reaksjonen sin og det å henge med i følelsene sine. Mens kollegaen min hadde en helt motsatt oppfatning. Hun ble veldig bekymret, hun synes det var forferdelig

informasjon som vi fikk, hun synes det var grusomt å høre om hvordan dette barnet hadde gjort det som jeg oppfattet som veldig mestrende og handlende
(Barnevernkonsulent).

De to var enig om at ingen barn på fem år skal oppleve det dette barnet fortalte om, men de oppfattet likevel barnet veldig ulikt. Den ene la stor vekt på det sårbare i dette barnet, det som ikke hadde gått bra for det. Den andre la vekt på at dette barnet var et sterkt og modig barn, til tross for det det hadde opplevd. Barnet hadde klart seg så bra på grunn av ressurser det hadde, kompetanse barnet hadde i sin livssituasjon. Det er mulig å betrakte dette barnet kun som et offer for handlinger det var utsatt for, men man skal også anerkjenne barnets rolle i sin egen historie, og dermed utfordre sårbarhetsperspektivet som til tider kan være meget overskyggende for andre perspektiver av betydning.

Johansson (2003) skriver at ivaretagelsen av barns perspektiver avhenger av voksnes syn på barn. En type barnesyn kan være med på å synliggjøre barns perspektiver på eget liv, mens et annet barnesyn kan være med på å skjule barnets perspektiver og gjøre dem vanskelig tilgjengelig og utenfor rekkevidde. Hva du tar med deg inn i saken som barnevernkonsulent er helt avgjørende. *Jeg tenker mye at det handler om hva slags erfaring har du fra før av, hva er det som gjør at du blir obs på det, legger vekt på det* (Leder).

5.3.4 Påliteligheten av barnas utsagn

Noen av informantene trekker fram usikkerheten man opplever som saksbehandler om hvor reelt det barna forteller er, hvor mye man kan stole på informasjonen de kommer med? Kan jeg stå for det barnet sier? Men de setter også fokus på problemstillinger rundt maktforholdet mellom barn og voksen saksbehandler, og hvordan det kan påvirke barnas utsagn.

Ja, og jeg tror godt at voksne kan manipulere barn til å si veldig mye rart i en gitt situasjon, som ikke trenger å være i nærheten av virkeligheten i hele tatt, men gjør det fordi de tror at du skal et sted (Barnvernkonsulent).

Gamst (2011) skriver at det er viktig å skille mellom barns troverdighet og barns pålitelighet. Når vi snakker om barns *troverdighet* er det en egenskap ved barnet. Da flyttes oppmerksomheten vekk fra innholdet i det barnet forteller til en skjønnsmessig og intuitiv bedømmelse av barnet. Dette innebærer en vurdering som ikke behøver å basere seg på en

pålitelig fortelling. Barnevernkonsulentenes vurdering av barnets fortelling baserer seg da på dennes individuelle holdninger. *Pålitelighet* dreier seg om en vurdering av innholdet i barnets fortelling. Forståelsen av pålitelighet bygger på barnets gjengivelse av faktiske hendelser. Gamst belyser viktigheten av å forstå forskjellen på disse begrepene for at informasjon fra barnet skal bli mest mulig objektivt vurdert, ikke ut fra hvordan barnvernkonsulenten oppfatter barnet og dens troverdighet. I dag har vi et kunnskapsgrunnlag som sier at barn generelt ikke er mindre pålitelig enn voksne, men det er likevel faktorer som fremmer eller begrenser barns pålitelighet (Gamst 2011). Lojaliteten mellom barn og foreldre og hvordan foreldre, bevisst eller ubevisst, kan påvirke hva barnet forteller kan være en slik faktor. Dette setter spørsmålstegn ved hvorvidt den historien man får fram er barnets perspektiv, eller om ordene kommer fra foreldrene, men gjennom barnet. Men også barnvernkonsulentens måte å lede samtalen på vil ha stor innvirkning, den må ha en ikke-ledende og åpen måte å kommunisere med barnet på. Derfor blir den voksnes evne til å se barnet i omgivelsene og den voksnes kompetanse i å samtale med barn viktigere for barns pålitelighet enn egenskaper ved barnet selv (Strandbu 2011).

5.3.5 Oppsummering

- *Det handler mye, igjen da, om oss som saksbehandlere: Tør vi? Tør vi å spørre?*
(Barnevernkonsulent).

I andre ledd av lovteksten til barnevernloven står det at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal høres og deres mening skal tillegges vekt i forhold til alder og modenhet. Som nevnt tidligere ligger det her en mulighet for bruk av skjønn og dermed vil barnevernkonsulentens barnesyn ha konsekvenser for hvordan barnevernkonsulenten forstår både begrepet ”modenhet” og hvem som er i stand til å danne seg egne synspunkter. Hva slags medvirkning barna inkluderes i avhenger av den enkelte barnevernkonsulent.

Larsen (2009) skriver om barns medvirkning i barnehagen som en etisk og demokratisk verdi. Hun vektlegger barnhagepersonalets syn på barn, deres vurderinger, sin profesjonsutøvelse og den enkeltes holdning til sitt arbeid og at disse faktorene vil være med på å påvirke barns muligheter for å virke med. For å kunne gjøre vurderingene som blir gjort i yrkesutøvelsen synlig, må profesjonsutøverne reflektere gjennom å språkliggjøre verdiene de treffer sine beslutninger på. Larsen trekker fram Søndén (2004 i Larsen 2009) to beskrivelser av refleksjon: *Kraftløs refleksjon*, hvor personalet beskriver sin praksis og hva som oppleves som

utfordrende og vanskelig, men de opplever samtidig å gå i ring rundt sin egen problematikk. «Å gå et hakk videre» beskriver Søndena som *kraftfull refleksjon*, hvor personalet evner å bringe samtalen videre, hvor de bringer inn et mangfold av perspektiver, evner å skape ny erkjennelse og ny forståelse. Og ”å gå et hakk videre” er det Askeland (2006) beskriver i hennes utgreiing om *kritisk refleksjon*.

Målet for kritisk refleksjon er å generere ny kunnskap gjennom refleksjon for å videreutvikle praksis og styrke kompetansen til utøvere innen sosialt arbeid, slik at de kan møte utfordringene som ligger i en stadig skiftende arbeidshverdag (Askeland 2006). Praktikere har opparbeidet seg mye taus kunnskap og kritisk refleksjon kan bidra til at den ikke forblir taus i hver enkelt yrkesutøver, men blir uttrykket med ord og delt. Målet er at den tause kunnskapen skal deles og videreutvikles i et fellesskap slik som Nonaka og Takeuchi (1995) beskriver den fjerde prosessen for læring som de kaller eksternalisering. Aktiv handling og kritisk refleksjon hører sammen i et samspill med hverandre. Dette er noe informantene påpeker flere ganger gjennom for eksempel å påpeke at gjennom at en del av barneverntjenesten har vært spesielt opptatt av å inkludere de mindre barna og dermed også bidratt til å øke bevisstheten rundt dette hos de andre delene av barneverntjenesten og også hos ledelsen. Eller når informantene fremhever betydningen av god veiledning og drøftning med kollegaer, som en viktig faktor for å holde fokus på barnet og barnets perspektiver i en hverdag som er preget av et stort krysspress fra mange forskjellige hold (Lipsky 2010).

Avgjørelsen om man skal inkludere barnet eller ikke og i hvor stor grad man skal legge vekt på hva barnet sier, er en avgjørelse som blir basert på en blanding av eksplisitt kunnskap, taus kunnskap og erfaringer basert på praksis, en avgjørelse som er gjort med skjønn, og man må spørre seg hva som ligger til grunn for vurderingene. Kritisk refleksjon kan bidra til å gjøre grunnlaget man tar skjønnsmessige avgjørelser på tydeligere. Om den er i tråd med lovgrunnlaget og verdisynet for tjenesten, eller om det er en avgjørelse basert på mest personlige erfaringer og personlig verdisyn (Askeland 2011).

Marthinsen introduserer et begrep han kaller *et sinn for læring*. Sinnet må være innrettet mot kritisk selvransakelse og kritisk praksisutøvelse.

Tanken er at en skal kunne ta opp, tolke og søke å forstå den kunnskap vi har om fenomener som angår oss, og at denne kunnskapen inkluderer alle kilder som kan

kaste lys over det aktuelle tema. Fra den enkeltes egen opplevelse og erfaring til kritisk å evaluere vitenskap og andre påstander om verden (Marthinsen 2004:12).

Barnevernkonsulentene og deres ledere må også ha et sinn for læring for å utfordre hverandre i sitt syn på de minste barna. Det er en ”tatt for gitt”-holdning at alle barn skal høres, men det er ikke tatt for gitt at det også gjelder de mindre barna. Alle informantene uttrykker at barn har en rett til å høres. Men når det gjelder de mindre barna handler kanskje dette enda om barnevernkonsulentenes verdissyn og etiske vurderinger og disse bør hele tiden utfordres, og kanskje kan kritisk refleksjon være en god tilnærming til det.

En mer praktisk hindring for barns medvirkning er tid. Tid er en hindring når det ikke er nok av den og en styrkende faktor når den oppleves tilstrekkelig. Flere av informantene påpeker at i gode samtaler med barn er god og riktig tid en viktig faktor. Også Strandbu (2010) identifiserer tid som en hindring for barns medvirkning i sin undersøkelse blant barnevernledere. Tid er ikke noe man får mer av, man må prioritere i den tiden man har. I denne undersøkelsen har jeg funnet at tydelige og klare føringer fra ledelsen sannsynligvis vil ha en innvirkning på hvordan barnevernkonsulentene inkluderer barn i sin egen sak i praksis. Da tid handler om prioriteringer vil det være av betydning at ledelsen sender tydelige signaler om at samtaler med også de mindre barna er viktig, slik at det blir lettere for den enkelte barnevernkonsulent å gjøre den tidsmessige prioriteringen.

Alle informantene identifiserer dokumentasjon som en utfordring. I rapporten fra Statens Helsetilsyn (2011) påpekes det også at barneverntjenesten gjennomførte samtaler, men de dokumenterte ikke godt nok. En av informantene sa at når de ikke dokumenterer samtalen, så er det som barnet ikke har blitt hørt, for da ligger informasjonen kun i hodet til saksbehandleren. Dokumentasjon er tidkrevende, og for noen av kontorene var det vanskelig å finne en felles rutine for det.

Underveis i analyseprosessen begynte jeg å tenke på dette. Flere av informantene, særlig de som deltok i undervisningsopplegget for den dialogiske samtalen brukte båndopptaker i samtaler med barn for å kunne transkribere og analysere samtalene etterpå. Dersom man kunne bruke båndopptaker i samtalene med alle barn, og deretter lagre lydfilen som dokumentasjon, kunne man kanskje redusere noe av problematikken rundt dokumentasjon. For det første er det mindre tidkrevende enn å skrive et referat fra samtalen. For det andre er

dette en tjeneste med mye saksbehandlerbytter, både på grunn av at barnevernkonsulentene slutter og bytter jobb, men også fordi mange tjenester er organisert slik at saken automatisk skifter saksbehandler etter som hvor i saksbehandlingsprosessen saken befinner seg. Dersom man kunne gå tilbake til et lydopptak av samtaler som er gjort og høre på dem, hadde man kanskje kunne unngått det mange barn og unge identifiserer som vanskelig, nemlig å måtte utlevere seg og sin historie til mange forskjellige personer. Og barnevernkonsulentene kunne få et ”ferskt” perspektiv på det barnet formidler, ikke gjennom en annen saksbehandlers perspektiv, slik det blir når man leser en referat fra en samtale man ikke har vært en del av. Da er man på en måte prisgitt den som skrev referatet og dennes opplevelse av samtalen. Selv om denne saksbehandlerens perspektiv også kan være viktig som en del av et utenfra og inn perspektiv, men da kanskje heller i form av for eksempel et notat som vedlegg til lydfilen. For det tredje kan det også være positivt for barnet å få høre en direkte lydfil fra samtalen når det vokser opp og ønsker å gå gjennom sin egen saksmappe. Dette er en ubearbeidet tanke fra min side, og jeg har ikke satt meg videre inn i det juridiske, praktiske eller etiske aspektet ved å lagre lydfiler på denne måten, jeg betrakter det ut fra en tanke om å ivareta barns perspektiver på egen barnevernssak.

5.4 Hvordan begrunner de det å ikke gjennomføre samtaler med barn

5.4.1 Andre er bedre egnet

Ingen av informantene mente at barna ikke skulle snakkes med, men flere av dem mente at det var viktig å vurdere når de skulle gjøre det, og når noen andre voksne nær barnet var i en bedre posisjon til å gjøre det. Disse beslutningene ble begrunnet med hva som var til barnets beste, hva var mest skånsomt og ivaretagende ovenfor barnet. For noen av informantene kunne dette være barnehagepersonell, fosterforeldre, mens noen mente at noe av informasjonen forventet de at foreldrene selv kunne gi.

Og det jeg også tenker, det er at vi må bruke de personene som allerede er der, som barnehagepersonell for eksempel, at vi bruker dem i disse samtalene som barna allerede er trygge på. At vi ber dem om å ta oppdrag for oss, for det er ikke alltid det er rett heller tenker jeg, at vi tar de samtalene selv, men at vi bruker andre (Leder).

For de av informantene som jobber med akutt barnevern, var dette et viktig tema, siden de ofte var inne i saken i en akutt situasjon, men kanskje ikke traff barnet igjen. Da mente de at i

noen saker er det kanskje andre som er bedre egnet, for eksempel dersom familien hadde en kontaktperson i barneverntjenesten. Denne avdelingen var veldig tydelig på at barn skal snakkes med, men det var også viktig for dem å ta reflekterte og begrunnede avgjørelser for når det ikke er riktig for dem å snakke med barnet, og dokumentere det slik at saksbehandler i barnverntjenesten kunne ta tak i det neste dag.

Så vi har på en måte øvd opp en kritisk vurderingsevne til å kunne si noe om i hvilke situasjoner vil det være kontraindisert kanskje, å snakke med barna om de tingene. Altså, du kan snakke med dem om hva som helst, men å snakke med dem om hva dette handler om. At det kommer to helt fremmede mennesker inn i et barns liv og at du aldri skal se dem igjen, det er ikke sikkert at det er du som skal gjøre det vet du, det er ikke sikkert at det er det gode (Leder).

5.4.2 Barnas sårbarhet

Innenfor denne kategorien er det ingen som uttrykker at barna ikke skal snakkes med, men at man må vurdere hva slags informasjon barna trenger.

Det er vanskelige avgjørelser, også går kanskje barnet hos BUP også har BUP en mening om det, mener det er for tidlig, det kan være ganske tøff informasjon som skal gis. Skal barnet vite at foreldrene er i fengsel? Det er jo på en måte et dilemma som vi står oppe i, barnet bor ikke hos foreldrene, de har samvær så og så mange ganger, vi sørger for at politiet kommer i sivilt, det er trygge rammer, trenger barnet å vite det? Er det for barnets beste? Kanskje, kanskje ikke? (Barnevernkonsulent).

De som jobbet med akutt barnevern var opptatt av barnas situasjon der og da, hva er til barnets beste i den aktuelle situasjonen her og nå?

Det er jo ofte veldig lett å få voksne som er i en krise til å snakke, men det er ikke alltid det er riktig å gjøre det og den dimensjonen, eller den etiske avveiningen der synes jeg vi må ta like stor høyde for overfor barn, men det tror jeg ikke alltid vi.... Men det tror jeg ikke alltid de som jobber med barn gjør. Jeg tror voksne som oftest mener at de har lov til å spørre barn om alt mulig rart til enhver tid og ikke er så oppmerksom på barnets integritet og beskyttelsesbehov (Barnevernkonsulent).

5.4.3 Oppsummerende refleksjoner

- *Det er ikke så enkelt som at alle barn har rett til å bli hørt* (Barnevernkonsulent).

For noen av informantene var det viktig for dem å belyse at de må ha mulighet til å gjøre en profesjonell vurdering, og det skal være en åpning for at noen ganger skal man ikke snakke med barnet om alle aspektene ved saken deres. Og at det ikke skal bli en saksbehandlingsfeil eller registreres som et avvik av den grunn, det skal kunne gjøres en skjønnsbasert profesjonell vurdering.

Det er ikke så enkelt som at alle barn har rett til å bli hørt. Man skal bruke den informasjonen til noe også og det tror jeg kanskje er en dimensjon som forsvinner litt i vår iver etter å innføre barnesamtalen, følge lovverket, barn skal høres, veldig viktig med barnekonvensjonen bla, bla, bla... Det er viktige prinsipper, kjempeviktige prinsipper, men den underliggende etikken i dette her må vi ikke tape av syne, vi må liksom ikke kaste barnet, bokstavelig talt, ut i dette her, og tro at det alltid er helt mest riktig til enhver tid for alle barn å bli snakket med. For det er ikke alltid det
(Barnevernkonsulent).

En økende individualisering med vektlegging på frihet og medvirkning kan føre til at sosiale, politiske og kulturelle forhold som er med på å påvirke barnas uttalelser står i fare for å bli oversett (Kjørholt 2010, Ulvik 2009).

Alle som har med barn å gjøre, for eksempel førskolelærere eller barnevernkonsulenter, har en felles utfordring med basis i et aktørperspektiv på barn. Utfordringen ligger i, på den ene siden, å betrakte barn som selvstendige subjekter og på den andre siden å ikke frarøve barn retten til ikke å svare og ikke å klare å ordne opp på egen hånd (Sandbæk, 2002). Dette spennet mellom barns rett til beskyttelse og barns rett til deltagelse, kommer tydelig fram i informantens refleksjoner.

Barns rett til beskyttelse og omsorg kan lett overskygge alle andre rettigheter og dette gjør at barn fortsatt er prisgitt voksne. Vi gjør de mer sårbare av våre beskyttelsestiltak. Et eksempel på dette er lønnet arbeid som er ulovlig og dermed er regulering ikke mulig, og da blir barn enkle å utnytte på arbeidsmarkedet (Warming 2013 – Røroskonferansen). Kjørholt (2010) belyser dette fra et samfunnsmessig perspektiv. Barns deltakelse i samfunnet er nyttig for

barnet her og nå, samt at det er nyttig for samfunnet på lang sikt fordi det bidrar til demokratiske holdninger, ferdigheter og kunnskaper vi kan dra nytte av. Det samme kan man si om barneverntjenestens ”nytte” av å lytte til barn, det bidrar til å opplyse saken, samtidig som det betyr noe for det enkelte barnet at noen tåler å høres deres historie og tar den til etterretning når avgjørelsene tas. Å lytte til barn signaliserer også en respekt for barn. Men på den andre siden kan et juridisk perspektiv på barns rett til å bli hørt og som kompetente deltagere, overskygge deres behov for omsorg, at en for tung vektlegging av deltagelse kan føre til for mye ansvar og en for tung byrde. For meg så virker det som om dette ikke er den største utfordringen for barnevernkonsulentene, men heller at barnas behov for beskyttelse veier for tungt når det settes på vektskålen mot barns rett til deltagelse i drøftinger der disse verdiene vurderes mot hverandre. Dette samsvarer med det Strandbu (2010) fant i sin undersøkelse blant barnevernledere, at hovedfokuset er rettet mot barns rett til beskyttelse og ikke mot barns rett til deltagelse. Så selv om informantene formidler et barnesyn der de beskriver barn som likeverdige og kompetente i sine egne liv, så er det vanskelig for noen av dem å slippe opp på verdiene de har om at barn er sårbare og trenger beskyttelse, det er et viktig perspektiv i barnevernsarbeid, men det kan synes som om det til tider kan være et overskyggende perspektiv som går på bekostning av andre verdier. Særlig når det gjelder de yngste i aldersgruppen 3-7 år. Thomas (2000) hentyder også til en sammenheng mellom barnas alder og hvordan barns deltagelse på møter der viktige beslutninger blir tatt blir tilrettelagt, selv om informantene i hans prosjekt formidlet et at de vurderte barnas individuelle kompetanse.

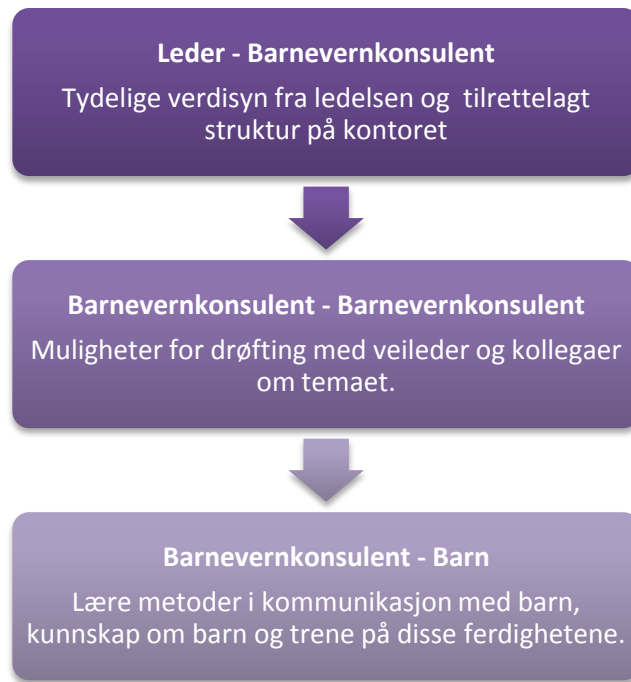
At andre kan stå i en bedre posisjon til å utføre samtalene med barna kan være en viktig del av å belyse hele saken. Men det virker for meg som om man mister noe av innsikten i barnas hverdag når man ikke gjør det selv, og kun får et referat fra andre voksne. Det blir som å betrakte barnets virkelighet med doble glass i brillene. Man ser barnets perspektiv, gjennom en annen voksen perspektiv. Dersom det er å fange barnets perspektiv på eget liv som er målet for samtalen, så burde man gjøre det selv som barnevernkonsulent, for å best mulig ivareta barnets perspektiv uten for mye støy i mellom. Andres samtaler med barnet kan komme i tillegg for å belyse barnets omsorgssituasjon fra alle vinkler, men det kan ikke være i stedet for barnets perspektiv.

6.0 Avsluttende refleksjoner

Dette prosjektet har vært en spennende prosess fordi mitt fokus har endret seg underveis ettersom jeg har jobbet meg gjennom datamaterialet jeg har samlet inn. Fra å være nysgjerrig på teknikk og metoder, har jeg innsett at det handler om så mye mer. Som Redd Barna kaller sin rapport: *Å snakke med barn – det er mye mer en teknikk*. Teknikker kan læres forholdsvis raskt, men holdninger, innlevelse, innstilling og forståelse er vanskeligere å tilegne seg. Ferdigheter som krever endring av holdninger og væremåter (relasjonelle ferdigheter) øker på kortere sikt, men avtar etter seks måneder hvis ikke deltakerne får kontinuerlig veiledning (Langballe, Gamst og Jacobsen 2010).

Sandberg (2010) skriver at sett fra et juridisk perspektiv så er vi på rett vei når det gjelder å tilrettelegge for at barn skal bli hørt før det treffes beslutninger som gjelder dem og deres liv, med unntak av de yngste barna. Når det gjelder de yngste barna er det *fortsatt en utfordring å i det hele tatt innse at også de kan ha synspunkter som de skal få sjansen til å komme med* (s. 67). Strandbu (2010) skriver at selv om barnekonvensjonen presiserer barns rett til deltakelse har det vært usikkerhet rundt hva som ligger i begrepet deltakelse og hva som kreves for at deltakelsen skal være oppfylt. Det har vært opp til saksbehandler og de enkelte barneverntjenestene å lage rutiner og strukturer for inkludering av barns meninger. Dette krever noe av barneverntjenesten som organisasjon, og vil fortsette å gjøre det, selv om regjeringen ønsker å presisere hva som ligger i begrepet medvirkning i en hjemmel for nærmere forskrifter om medvirkning.

Under analysen av dataene som er samlet inn i dette prosjektet, fant jeg tre nivåer som var viktige for tilretteleggelsen av de mindre barnas medvirkning i egen sak i barneverntjenesten.

Jeg kommer til å bruke noen av Lipskys (2010) begreper for å belyse noen av utfordringene barneverntjenesten står ovenfor. Derfor ønsker jeg kort å redegjøre for Lipskys begrep *bakkebyråkrat*. Barnevernkonsulenter som jobber i barneverntjenesten kommer under det Lipsky definerer som bakkebyråkrat. Bakkebyråkrater er offentlige tjenestearbeidere som samhandler direkte med borgerne gjennom sitt arbeid. De er profesjonelle som har ansikt-til-ansikt-relasjoner til befolkningen og har skjønnsutøvelse som en del av sin profesjonalitet.

6.1 Leder – barnevernskonsulent

6.1.2 Tydeliggjøre barns rett til deltakelse

Når regjeringen nå kom med forslaget om endringer i barnevernloven, har de et overordnet prinsipp om at barn skal gis mulighet til medvirkning, en rett som er uavhengig av alder. Dette blir en utfordring for Barnevernet. Ulvik skriver

Men selv om den retoriske kampen er vunnet, er det langt mer utfordrende når denne retten skal materialiseres til profesjonelle praksiser.

(Ulvik 2009, s. 1148)

I Skauge (2010) sitt prosjekt var målsettingen å finne ut om endringer i barnevernloven⁸ og omorganiseringene som ble gjort i barnevernet, bidro til barnas stemme i større grad fremkom i barnevernets vurderinger i praksis. Gjennom å lese fra barnevernets internt produserte dokumenter ville Skauge prøve å finne ut hvor fremtredende barneperspektivet, inkludert barnas egne perspektiver, er i dag sammenlignet med det samme for 10 år siden, før endringene. Skauge fant at barnas egen stemme synes mindre fremtredende i 2009 enn i 2000. Undersøkelsen har fokusert på aldersgruppen 7-12 år ut fra forventinger om størst endring i denne aldersgruppen da lovendringer fra 2003 initierer at barnevernet i større grad skal snakke med yngre barn i utredninger og tiltaksarbeidet.

Funn i studien peker på at holdninger til hva barn bør og kan delta i, tradisjonelle forståelser for barns behov for beskyttelse påvirker barnevernets begrensninger i å inkludere barna. I stedet for at politiske, organisatoriske og faglige endringer skulle bidra til økt brukermedvirkning og mer inkluderende tjenester, har vi i denne perioden hatt en nedgang i barns deltakelse i sine egne barnevernprosesser (Skauge 2010:7).

Funn fra min studie påpeker at barnevernkonsulentene i stor grad betrakter barn som egne individer med uttalte rettigheter, på lik linje med voksne. Men som studien til Skauge viser, samt uttalelser gjort i min studie, når det kommer til praksis kan de være vanskelige å gjennomføre, for da trer barnas alder fram som et tydelig hinder. Når Skauge da fant at det ikke var slik at yngre og flere barn ble inkludert i sin egen sak etter lovendringen i 2004, hvordan skal vi da gripe an forslagene til lovendringene som nå har kommet? I denne endringen er aldersgrensen for barns medvirkning ikke lenger en faktor, noe som betyr at *alle* barn har en rett til medvirkning i egen sak, inkludert de mindre barna også. Dette fordrer til en tydeliggjøring fra ledelsen i den enkelte barneverntjeneste. En av kommunene i denne undersøkelsen hadde meget tydelige signaler fra barneverntjenestens ledelse om at alle barn skal bli hørt, uavhengig av alder. Informantene fra denne tjenesten viste til tjenestens verdisyn på dette når de snakket om vurderingene de gjorde rundt de mindre barnas medvirkning. De var også tydelige på dette i sine konkrete eksempler og uttalelser, og kunne vise til at det var enklere for dem å inkludere de minste barna i praksis når de hadde ledelsens verdisyn så tydelig markert i sine avgjørelser.

⁸ Endringene det refereres til er da grensen for barns muligheter til å uttrykke seg i egen sak, i § 6-3 *Barns rettigheter under saksbehandlingen*, ble senket fra 12 til 7 år i 2004.

En tydeliggjøring av barns rett til å medvirke i egen sak, utover det som er presisert i barnekonvensjonen og barnevernloven, virker å være et viktig steg på veien til å sikre alle barns rett til å medvirke i egen sak, men særlig de mindre barna. Å ha verdien om at også mindre barn er kompetente til å uttrykke seg om eget hverdagsliv som et tydelig syn for hele tjenesten, gjør det lettere for barnevernkonsulentene å prioritere det i praksis. I en hverdag preget av ulike forventinger fra mange sider, trenger de tydelige signaler fra sin ledelse, om at dette er viktig, riktig og nødvendig.

6.1.3 Barneverntjenesten – en lærende organisasjon?

Nonaka og Takeuchi (1995) skriver at alle fire prosesser for læring; *sosialisering* (fra taus til taus kunnskap), *internalisering* (fra eksplisitt til taus kunnskap), *kombinering* (eksplisitt til eksplisitt kunnskap) og *eksternalisering* (taus kunnskap til eksplisitt kunnskap), må alle være tilstede for at organisatorisk kunnskapsskaping skal oppstå. Organisasjonen må derfor fokusere på læring for individet og organisasjonen som helhet. Den vanskeligste og viktigste dimensjonen av disse prosessene er eksternalisering og det er denne prosessen hvor jeg mener tilnærmingen til de mindre barnas medvirkning befinner seg.

Høyt utviklede lærende organisasjoner utvikler, forvalter og tar i bruk sine kunnskapsressurser slik at virksomheten totalt sett blir i stand til å mestre daglige utfordringer og etablere ny praksis når det er nødvendig (Moland 2007 i forelesningsnotater Berg 14.11.2012).

I en av kommunene fant jeg elementer av en lærende organisasjon. For at etablering av ny praksis, det vil i denne sammenheng si å i større grad inkludere de mindre barna i egen barnevernsak, skal skje må 'tatt for gitt'-holdningene settes i ord og den tause kunnskapen løftes opp i lyset. Dette krever en tydelig ledelse som legger til rette for refleksjon og læring i hverdagen, hvor de individuelle kunnskapene går inn i kollektiv læring. I denne kommunen var både barnevernkonsulentene og mellomlederne klare på alle barn skulle høres uansett alder. Dette gjorde at det ble gjort mange refleksjoner og drøftninger rundt tema og dette skapte bevissthet rundt vurderingene som ble gjort. Da er det kanskje lettere for at avgjørelsene ikke blir basert på tatt-for-gitt holdninger grunnet barnas alder, kunnskapsgrunnlaget ble satt ord på og argumentene for hvorfor barna skulle inkluderes og hvorfor de ikke skulle det blir drøftet.

I den kunnskapsskapende prosessen *kombinering* finner jeg rutinebeskrivelsen denne kommunen nettopp hadde utformet. Der tydeliggjorde de det juridiske grunnlaget for barns medvirkning ved å presisere at alle barn skulle inkluderes og hvis de ikke ble det, skulle det dokumenteres hvorfor.

Internalisering skjer i det daglige der barnevernkonsulentene trener på sine ferdigheter gjennom samtaler med barna, og dermed ble flinkere og sikrere på nettopp dette. Dette kommer jeg tilbake til i nivået mellom barnevernkonsulent og barn.

Sosialisering er en prosess som jeg fant når barnevernkonsulentene brukte kunnskapene til hverandre, de oppsøkte hverandre og lærte av hverandre på områder der man selv ikke følte seg helt sikker, men visste at noen andre hadde mye kompetanse på. I den av kommunene som utmerket seg som en lærende organisasjon var dette også et signal fra ledelsens side som et godt verktøy for kunnskapsdeling.

Begge kommunene brukte alle disse prosessene på en eller annen måte, men i den ene kommunen var det satt i system med egne fagutviklere og fagkonsulenter som kunne brukes til veiledning, samt satsing på DMC som samtalem metode. De tydelige føringene fra ledelsen framsto som vesentlige i prosessen med å synliggjøre de mindre barnas medvirkning.

Denne kommunen var en stor kommune, og det har kanskje en innvirkning på hvilke muligheter og ressurser den har i forhold til den mindre kommunen. Samt at jeg kanskje fikk et større innblikk i organisasjonen i den store kommunen enn i den mindre kommunen hvor disse prosessene for skaping av ny kunnskap ikke kom like tydelig fram. I et samfunn som er i stadig endring og hvor forståelsen for ulike fenomener også endrer seg uten at man alltid ser det like tydelig, kan det virke hensiktsmessig å utfordre barneverntjenestene til å bestrebe seg på å være lærende organisasjoner.

6.2 Barnevernkonsulent – barnevernkonsulent

På dette nivået kan teorier fra kritisk refleksjon være en god innfallsvinkel for å belyse hvordan barneverntjenesten kan generere ny kunnskap om de mindre barnas deltagelse i egen sak. Den refleksive praktiker skal ikke kun praktisere, men i en hverdag hvor kunnskapen løpende må justeres for å kunne brukes meningsfylt, må han også holde seg oppdatert og

reflektere over egen praksis (Sommer 2004). Og organisasjonen må ha verktøyene og de gode rutinene for å sette refleksjonene ut i ny praksis der dette er hensiktsmessig. Larsen (2009) uttrykker når hun skriver om barns rett til medvirkning i barnehagen at en for teknisk tilnærming til barns rett til medvirkning kan føre til at personalet forenkler begrepet *medvirkning*, som egentlig er et kompleks begrep. For å unngå dette er det viktig å la barns rett til medvirkning også handle om vurderinger av etiske og relasjonelle perspektiv. Sett fra funn i denne undersøkelsen kan dette også være et viktig perspektiv i barnevernets arbeid med å inkludere barn til medvirkning i egen sak. Det handler om så mye mer enn å få nok kurs i samtaleteknikk og hvordan man stiller spørsmålene.

Ulvik (2009) skriver at norsk barnevern i økende grad har blitt formalisert for å bedre ivareta partenes rettigheter. En økt formalisering kan bidra til at prosessperspektivet blir mindre framtrepende. Dette uttrykker også informantene når de sier at de vil ivareta muligheten for å gjøre profesjonelle vurderinger også for situasjonene der barn ikke bør inkluderes. Det er viktig for dem å fortsatt kunne gjøre vurderinger basert på hva det enkelte barn trenger i sin situasjon.

For barn mellom tre og sju så legger jeg i medvirkning at det må legges til rette for at barn får anledning til å virke med, medvirke i sin egen sak der det er hensiktsmessig. Ikke i enhver sak, for det er ikke alle saker det er hensiktsmessig, men der det er til barnets beste (Barnevernkonsulent).

Dette er viktig for å unngå at medvirkning blir *honnørformuleringer med et lavt presiseringsnivå* (Ulvik 2009). Det viktigste er at vurderinger og refleksjoner blir gjort på et åpent og bevisst kunnskapsgrunnlag, om det er for å begrunne hvorfor noen barn ikke skal inkluderes i saken sin og aller mest, hvorfor barn skal inkluderes. Barns kompetanse fungerer som en begrunnelse for deres mer omfattende rettigheter, slik som det også vises i barnekonvensjonen. Å knytte rettigheter til «kompetanse» er imidlertid problematisk, fordi det er avhengig av noen som skal vurdere om kompetansen er tilstrekkelig. Individualisering kan bidra til at «kompetanse» bli redusert til en avgrenset og statisk individuell egenskap (Ulvik 2009).

6.3 Barnevernkonsulent – Barn

At brukerne er ufrivillige brukere av tjenesten, påvirker forholdet mellom bakkebyråkrat og bruker. Brukeren må ha en relasjon til bakkebyråkraten, fordi denne er dørvakt for tjenesten de trenger. Det er bakkebyråkraten som i stor grad bestemmer om brukeren har rett på denne tjenesten eller ikke, og makten i relasjonen er i ubalanse (Lipsky 2010). Dette gjelder i enda større grad når brukeren av tjenesten er et barn. Bakkebyråkraten, her barnevernkonsulenten, er portåpner for brukere av tjenesten. I denne sammenheng er de portåpnere for barns mulighet til å medvirke i egen sak. Når de da gjennom tydelige føringer fra ledelse og mulighetene for kritisk refleksjon med veileder eller kollegaer er tilstede, så er det den enkelte barnevernkonsulents kunnskap og ferdigheter i kommunikasjon med barn som blir nøkkelen som i praksis åpner døra for barns muligheter til medvirkning. Det er her barnevernkonsulentene setter kunnskapen ut i ny praksis.

6.3.1 Det er en treningssak

Er du nødt til å være så barnslig!" jamrer pappa. Albert har nettopp lekt og hatt det moro - og det ble rotete alle steder. Pappa er voksen og må gjøre voksne, viktige og alvorlige saker og ting. Det er trist når pappaer er lei seg, Albert synes synd på ham. "Er du nødt til å være så voksenlig?" spør han forsiktig. Og heldigvis er pappa den gode gamle - tross alt. Det går an å få ham i tøysehumør, og lokker ham med inn i leken. Og det var nok heldig for ham... (Bergstrøm 1997).

Dette er et utdrag fra en bok om Albert Åberg. At Albert leker hund med skjerfet sitt og dermed drar det igjennom sølen, dette irriterer pappa fordi det blir merarbeid for han mens han egentlig er opptatt med å skrive viktige lister. Det som er en hyggelig gåtur med hunden for Albert, er et møkkete skjerf for pappa. Det Albert belyser når han spør om pappa er nødt til å være så voksenlig er at et barns og en voksens betraktninger på verden er forskjellige. Måten å forstå verden på er forskjellig. Nå virker det som om pappaen til Albert Åberg har god trening i dette og boken slutter med at pappa husker en viktig ting til listen sin, etter å ha lekt med Albert i Alberts fantasiverden. For andre som ikke har den relasjonen til det enkelte barn krever det trening. Å prøve å forstå og dermed få et innblikk i barns verden er en treningssak, noe også informantene uttrykker.

Også Øvreeide (2000) skriver at å snakke med barn er et trenings- og utviklingsområde. Man kan bruke rollespill som treningsarena, men dette vil ha begrenset verdi. Derfor er det viktig å trene seg på å snakke med barn ved nettopp å snakke med barn og ikke minst, få veiledning på samtaler du har gjennomført. Fordi vi ikke kan utsette barn i barnevernet for samtaler for treningens skyld, er ansatte i barnevernet avhengig av å ha et selvutviklende perspektiv på de reelle situasjonene de er inne i. Både ved å forberede seg godt og ha mulighet for å drøfte samtalen med kolleger eller veileder etterpå. Noen av informantene sa de følte seg kompetente til å snakke med mindre barn, og noen uttrykte at de ikke følte seg kompetent til det. Fellesnevneren til de som følte seg kompetent var at de hadde hatt praksis i barnehage før de begynte i barneverntjenesten. Øvreeide skriver også at trening i samtaler med barn uten spesielle problemer kan gi oss en grunnleggende innsikt i kommunikasjon med barn og hvordan man kan bruke denne for å nærme seg hvert enkelt barn gjennom inviterende, turtakende og avsluttende dialogelementer.

Det er en treningssak, jo mer erfaring du har jo lettere blir det å være bevisst barnets fokus. Du må jo få hjelp til å... men det kan du få gjennom veiledning da, hjelp til å holde fokus på barnet og hva som er det viktigste (Barnevernkonsulent).

Det er jo ikke overraskende at de som har erfaring i samtaler med barn om hverdagslige tema også føler seg mer kompetent i samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner. De har jo utøvd kommunikasjon med mindre barn på daglig basis, de har opplevd barns erfaringsverden på nært hold. Derfor synes jeg det er oppsiktsvekkende at ofte når barneverntjenestene søker etter nye medarbeidere, søker de etter medarbeidere med saksbehandlererfaring, mens erfaring fra barnehage, SFO og skole synes å være mindre aktuelt. Når regjeringen nå legger fram endringer til ny barnevernlov og barns medvirkning blir et overordnet prinsipp i barnevernet, må man kanskje også begynne å tenke på å prioritere medarbeidere med barnekommunikativ kompetanse, for å ivareta intensjonen om at alle barn skal medvirke i egen sak og ivareta behovet for denne type kompetanse også. Jeg tror at barnevernkonsulenter med denne type direkte erfaring med barn både vil bidra med kunnskapsdeling når det gjelder spesielle framgangsmåter for å snakke med barn, men vil også kanskje bringe fram perspektiver og være med på å flytte grenser for hva de mindre barn faktisk er i stand til å kommunisere om.

6.4 Avsluttende kommentarer

Barn har en lovfestet rett til deltagelse. Det er også viktig å sikre at utvidede rettigheter faktisk er med på å skape bedre livsvilkår for barn, og ikke bare tjener til å gi økt politisk prestisje til dem som er i posisjon til å tildele rettigheter (Ulvik 2009).

Etter at barns rett til deltagelse ble senket fra 12 til 7 år, viser undersøkelser (Skauge 2010) at barn i den aldersgruppen ikke blir mer inkludert i egen sak enn før lovendringen. Det er ikke nok å bare endre loven, barneverntjenesten må også jobbe med holdningsarbeid, samt tilrettelegging av strukturer og ordninger for å i større grad kunne inkludere barna (Strandbu 2010). Dette er et tankekors for den kommende lovendringen som sikrer alle barn, uansett alder, rett til medvirkning. Noen av informantene i dette prosjektet var opptatt av at de vil beholde muligheten til å gjøre skjønnsbaserte vurderinger av barns rett til medvirkning, for i noen tilfeller er ikke det til barns beste. Når barnevernkonsulentene skal balansere på denne linen mellom barns rett til deltagelse og barns rett til medvirkning, mellom barns rett til å ikke ytre sin mening i vanskelige saker og paternalisme fra barnevernet ved å nærmest overbeskytte barna, viser funn fra denne undersøkelsen at kunnskapsgrunnlaget de baserer sine vurderinger på burde drøftes og belyses. På denne måten kan barnevernkonsulentene fortsette å gjøre skjønnsbaserte vurderinger, men kanskje de i større grad kan sette ord på og begrunne ut fra sin profesjonelle kompetanse hvorfor noen barn ikke bør bli inkludert i alle aspekter ved saken sin. Og denne begrunnelsen bør være basert på verdier som er drøftet i tjenesten, ikke en avgjørelse som er nærmest automatisk basert på barnas alder. Det er for barns muligheter til deltakelse i barnevernet viktig å rette oppmerksomheten mot prosessen der beslutninger om barns medvirkning tas. Slik som det fungerer i dag er de mindre barnas rett til medvirkning avhengig av barnevernkonsulentens måte å se på og samhandle med barn på. Barnvernkonsulenten må søke etter og, ikke minst, anerkjenne det enkelte barns perspektiv.

Synet på barn som kompetente aktører utfordrer barnevernets kompetanse, barna selv har meninger og synspunkter om hva som er *barnets beste*, synspunkter som kan være annerledes og handle om andre elementer enn det voksne synes er viktig. Derfor er det viktig å ha med seg at voksne ikke alltid vet best om alt, bare fordi vi står i en posisjon der vi vet mest.

Jeg håper dette prosjektet kan bidra til å sette søkelyset på de mindre barnas medvirkning. Ikke i den forstand at jeg står for et standpunkt om at alle barn skal delta i alle deler av saken uansett, men at det skal gjøres velfunderte vurderinger. Jeg argumenterer for at barnevernkonsulentene skal reflektere og drøfte rundt de mindre barna og deres muligheter for medvirkning, og med dette utfordre hverandres holdninger og syn på de mindre barna.

Til slutt vil jeg sette søkelyset på ytterligere utfordringer som oppstår ved den nye lovendringen som setter barns rett til medvirkning som et overordnet prinsipp. Disse utfordringene er knyttet til en gruppe barn som en av informantene brukte som eksempel for når arbeidet med de mindre barna og medvirkning er ekstra utfordrende, nemlig barn som ikke snakker norsk. Hvordan skal man gå fram for ivareta mindre barns perspektiver når man må bruke tolk for å samtale?

Tema denne undersøkelsen tar for seg er et område som krever ytterligere forskning når det gjelder de ulike utfordringene barnevernet står overfor for å unngå at *alle barns rett til medvirkning*, ikke skal bli nok en honnørformulering.

At vi er opptatt av de små barna er med på å hjelpe hverandre å flytte noen grenser
(Barnevernkonsulent).

Litteraturliste

Aadland, E. (2004) *Og eg ser på deg. Vitenskapsteori i helse og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget

Angel, B. Ø (2010) 'Barnet som aktør og kunnskapsbærer - en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise' i *Tidsskriftet Norges Barnevern* 03/2010, s 141 - 150

Askeland, G. A. (2006) 'Kritisk reflekterende – mer enn å reflektere og kritisere' i *Nordisk sosialt arbeid* 02/06 s. 123 - 135

Askeland, G. A. (2011) 'Kvifor reflektera kritisk?' i Askeland, .G. A. (red) *Kritisk refleksjon i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget s. 42 - 56

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (udatert) *Barnevern*

Tilgjengelig fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern.html?id=1058> (hentet 27.04.13)

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2011) *Barnevernløftet – til det beste for barn og unge*. Tilgjengelig fra:

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/2011/Barnevernsl_brosjyre.pdf (hentet 25.04.2013)

Barnevernpanelet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012)

Barnevernpanelets rapport Tilgjengelig fra

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf

(Hentet 19.11.2012)

Barnevernsproffene (2012) *Hørings svar fra barnevernsproffene*. Tilgjengelig fra

<http://www.regjeringen.no/pages/38047617/BarnevernsProffene.pdf> (Hentet 20.02.2013)

Berg, B. (2012) *NAV – velferdsreform og organisasjonsendring* (forelesning i faget 'Sosialt arbeid som kunnskapsfelt og forskningsområde' holdt 14.11.2012) Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU: Trondheim

Bergström, G. (1997) *Fly! sa Albert Åberg*. Oslo: Cappelen

Eide, B. J. og Winger, N. (2003) *Fra barns synsvinkel. Intervju med barn – metodiske og etiske refleksjoner*. Oslo: Cappelens Forlag

Fangen, Katrine (Sist oppdatert: 07. januar 2010): *Kvalitativ metode* De nasjonale forskningsetiske komiteene. Tilgjengelig fra:

<http://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnarminger/Kvalitativ-metode/>

(Hentet 22.mai 2013)

FN – sambandet: FNs konvensjon om barnets rettigheter

(Barnekonvensjonen)

Tilgjengelig fra: <http://www.fn.no/Bibliotek/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen> (hentet 28.04.13)

Gamst, K. T. (2011) *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget

Gamst, K. T., & Langballe, A. (2004). *Barn som vitner: En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. Avhandling (dr. polit.), Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultet.

Hake, K. (1999) 'Barneperspektivet - en forskningsstrategi' i Christensen, C. L. (red) *Børn, unge og medier: nordiske forskningsperspektiver* Gøteborg: Nordicom s. 193 – 208

Halldén, G. (2003) 'Barnperspektiv som ideologisk eller metodologisk begrepp' *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8 (1–2) s. 12–23

Halvorsen, A. (2007) 'Praksisforankret evaluering i sosialt arbeid: - hva er det og hvorfor skal en drive med det?' i *Nordisk sosialt arbeid* 03/2007 s. 204-214

Ingierd, Helene (Sist oppdatert: 24. januar 2012).: *Humaniora, samfunnsfag, juss og teologi*
De nasjonale forskningsetiske komiteene. Tilgjengelig fra:
<http://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Innforing-i-forskningsetikk/Humaniora-samfunnsfag-juss-og-teologi/> (Hentet: 22.mai 2013)

James, A., Jenks, C., og Prout, A. (1999) *Den teoretiske barndom*. Cornwell, Polity Press

Johansen, Vegard (2009) 'Teoriperspektiver på barndom og betydningen av sosiale strukturer.' i *Barn* nr. 1 2009 s.69–85

Johansson, E. (2003) 'Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv' *Pedagogisk Forskning i Sverige* 8 (1–2) s. 42–57

Kjørholt, A. T. (2010) 'Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?' i Kjørholt, A. T. (red) *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 11-26

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2010) *Det kvalitative forskningsintervju* Oslo: Gyldendal Akademiske

Kvaran, I. (2010) 'Teoretisk perspektiver for å forstå barns utvikling og oppvekst' i *Pipet i den minste strupe ska bli kvitring over eng. En artikkelsamling for barnevernspedagogene i FO*. s11 - 17

Langballe, Å, Gamst, K. T. og Jacobsen, M. (2010) *Den vanskelige samtalen. Barnevernsperspektiv på barnevernsarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 2/2010

Larsen, A. S. (2009) 'Barns rett til medvirkning - en etisk og demokratisk verdi som utfordrer barnehagepersonalets profesjonsutøvelse og deres evne til kritisk refleksjon' i *Norsk pedagogisk tidsskrift* 01/09 s. 58 - 65

Levin, I (2004) *Hva er sosialt arbeid?* Oslo: Universitetsforlaget

Lipsky, M. (2010) *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. 2. utg. New-York: Russel Sage Foundation

Lov nr.100/1992 om barnevernstjenester (Barnevernsloven)

Løfaldli, B (2013) 'Er det barn som sitter i kommunestyret' i *Adresseavisen*, 25. April.
Tilgjengelig fra: <http://sport.adressa.no/sport/langrenn/article277409.ece> (hentet 25.04.2013)

Malterud, K (2011) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring*. Oslo: Universitetsforlaget

Marthinsen, E. (2004) "'Evidensbasert" - praksis og ideologi' i *Nordisk sosialt arbeid* 04/2004 s. 2-14

Nonaka, I og Takeuchi, H. (1995) *The knowledge Creating Company. How Japanese Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press

NOU 2012 :05 *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i Barnevernet*. Oslo

NOVA - Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (2012) *Hørings svar fra NOVA* Tilgjengelig fra tilgjengelig fra http://www.regjeringen.no/pages/38047617/NOVA_Norsk_institutt_for_forskning_om_oppvekst_velferd_og_aldring.pdf (hentet 18.01.2013)

Polanyi, M. (2009) *The tacit dimension*. Chicago: University of Chicago Press

Redd Barna (2013) *Å snakke med barn – det er mye mer enn teknikk. Om barns rett til å bli hørt i Barnevernet*. Rapport Januar 2013 fra rundbordskonferansen desember 2012 Oslo: Redd Barna

Sagberg, S. og Steinsholt, K. 'Stop making sense! Perspektiver på barn og barndom' i Sagberg, S. og Steinsholt, K. (red) *Barnet. Konstruksjoner av barn og barndom*. Oslo: Universitetsforlaget s. 19 - 44

Sandberg, K. (2010) 'Barns rett til medbestemmelse – et juridisk perspektiv' i Kjørholt, A. T. (red) *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste* Oslo: Universitetsforlaget s. 47 - 67

Sandbæk, M. (2002) *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. PhD Avhandling. NTNU, Trondheim

Sandbæk, M. (2004) 'Barn i hjelpeapparatet - kompetente og sårbare aktører' i *Nordisk sosialt arbeid* 2/2004, s. 98-109

Schön, D. (2001) *Den reflekterende praktiker: hvordan professionelle tænker, når de arbejder*. Oversetter: Steen Fiil Århus: Klim

Skauge, B. (2010) *Er det noen som vil høre på meg?* Mastergradsoppgave. Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim

Sommer, D. (1997) *Barndomspsykologi. Utvikling i en forandret verden* Oslo: Pedagogisk forum

Sommer, D. (2004) *Barndomspsykologiens facetter*. Århus: Systime Academic

Statens Helsetilsyn (2011) *Helsetilsynet. Tilsyn med barnevern, sosial og helsetenestene. Tilsynsmelding 2011*.

Strandbu, A. (2010) 'Barnets deltakelse og barnets beste i Barnevernet' i Kjørholt, A. T. (red) *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 47-69

Strandbu, Astrid (2011) *Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget

Strandbu, A. (2007) *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen* PhD avhandling Institutt for pedagogikk og lærerutdanning. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø

Thomas, N. (2000) *Children, Family, and the State : Decision-Making and Child Participation*. Gordonville, USA: St. Martin's Press

Qvortrup, J. (1996) 'Childhood Matters, an Introduction' i Qvortrup, J., Bardy, M., Sgritta, G. og Winterberger, H. (red) *Childhood matters. Social theory, Practice and Politics* Aldershot: Avebury s. 1-23

Ulvik, O. S. (2009) 'Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn' i *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 12/2009 s. 1148-1154

Vis, S.A og Thomas, N (2009) 'Beyond talking- children's participation in Norwegian care and protection cases' i *European Journal of Social Work* 02/09 s. 155 - 168

Warming, H. (2013) *Børn som likeverdige deltagere og borgere*. Presentert på Røroskonferansen 2013: Barn og unge som deltagere. Røros. Tilgjengelig fra <http://www.stbvs.no/AktueltVis.asp?ID=76> (hentet 09.05.2013)

Øvreeide, H. (2000) *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. 2. utg. Kristiansand: HøyskoleForlaget

Therese Aasheim Norås
Torvmyra 131
7091 Tiller

Til

Trondheim 17. oktober 2012

Invitasjon til intervju i forbindelse med masteroppgaven ”Hvordan ivaretas barneperspektivet i barnevernstjenestens arbeid med barn i gruppen 3-7 år?”

Jeg er masterstudent i sosialt arbeid ved NTNU i Trondheim og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Jeg ønsker å skrive om barns perspektiver i barnevernet fordi dette trekkes stadig fram i fagfeltet som et område som blir nedprioritert og som ansatte i barnevernstjenesten trenger mer kompetanse om. Barn skal ha noe å si i sin egen hverdag, de vet best hva de trenger. Dette synes også ellers i samfunnet gjennom for eksempel barnas supershow på barne-tv som har barn som programledere, Supernytt (nyheter for barn), ungdomsråd og barnevernsproffene. Barn blir tatt på alvor fordi de blir regnet som de beste ekspertene om sin egen tilværelse. Hva kan da gjøres for å styrke barnas stemme i denne aldersgruppen også i barnevernet? Hvordan jobber de som har erfaring med sakene som involverer små barn med dette? Hvilke metoder brukes? Hva betyr barns medvirkning hos barn i denne aldersgruppen? Hvordan vektlegger lederne dette arbeidet?

For å få informasjon om dette ønsker jeg å gjøre intervju med saksbehandlere i barnevernstjenesten og deres ledere, enten i enkeltintervju eller gruppeintervju. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta rundt 1 time, og vi blir enige om tid og sted for gjennomføringen. Jeg vil presisere at taushetsplikten også gjelder under intervjuet.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når de er ferdig transkribert.

Dersom du er villig til å stille opp på intervju kan du ta kontakt med meg

Hvis det er noe du lurer på vil jeg gjerne at du tar kontakt på telefonnummer 91 62 66 23 eller sende en e-post til theresaa@stud.ntnu.no. Min veileder er Berit Berg, professor ved institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap ved NTNU som kan nåes på e-post berit.berg@svt.ntnu.no eller telefon 98 29 11 82.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Med vennlig hilsen
Therese Aasheim Norås

Intervjuguide saksbehandlere.

1. Informasjon om prosjektet og intervjuer

Informasjon om samtykke, taushetsplikt og anonymitet

2. Hvor lenge har du vært i jobben? Kort om utdanning, praksis og erfaring.

3. Hva legger du i begrepet medvirkning når det gjelder barn 3-7 år?

4. Hvorfor skal man/skal man ikke snakke med barn mellom 3-7 år i barnevernssaker?

Hvilke vurderinger legges til grunn for å avgjøre om ”et barn er i stand til å danne seg egne synspunkter”

(§ 6-3 Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som **er i stand til å danne seg egne synspunkter**, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet)

5. Føler du deg kompetent til å snakke med barn i denne aldersgruppen?

Hva kunne tenkt deg mer kunnskap om?

Hvor har du tilegnet deg kunnskapen du har?

6. Hvilke faglige begrunnelser legger du til grunn når du bestemmer deg for å snakke eller ikke snakke med barn fra 3-7 år?

7. Hvordan tilrettelegger du samtaler med barn i denne aldersgruppen?

8. Bruker du andre metoder for løfte barnets stemme?

For eksempel tegning, lek eller filming?

9. Fortell om en konkret sak hvor du i ettertid så at barnets stemme ikke ble tilstrekkelig løftet fram?

Hvorfor?

10. Fortell om en konkret sak hvor du følte at du fikk fram barnets stemme.

Hvordan gikk du fram?

Hvilke valg gjorde du i forhold til rom, innhold i rommet

Andre forberedelser?

11. Noe annet område ved tema du ønsker å belyse?

Intervjuguide ledere.

1. Informasjon om prosjektet og intervjuer

Informasjon om samtykke, taushetsplikt og anonymitet.

2. Hva legger du i begrepet medvirkning når det gjelder barn 3-7 år?

3. Hvordan jobber dere med dette temaet på kontoret?

Kurs, tematikk, faglige forum? Hva er utfordrende? Hva fungerer?

4. Bli det å hente fram barns perspektiver i denne aldersgruppen tilrettelagt/oppmuntret/vektlagt av ledelsen?

Hvorfor? Hvorfor ikke?

5. Hvilke vurderinger legges til grunn for å avgjøre om ”et barn er i stand til å danne seg egne synspunkter”

(§ 6-3 Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som **er i stand til å danne seg egne synspunkter**, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet)

6. Noe annet område ved temaet du ønsker å belyse?